

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1950

FÖRSTA KAMMAREN

Nr 26

21—25 oktober.

Debatter m. m.

Onsdagen den 25 oktober.

Sid.

Remissdebatt ang. Kungl. Maj:ts proposition nr 254 4

Samtliga avgjorda ärenden m. m.

Onsdagen den 25 oktober.

Val av andre vice talman 4

Lördagen den 21 oktober.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen.

Herr talmannen anmälde, att till kammaren överlämnats följande kungl. propositioner, vilka nu var för sig föredrogos och lades på bordet:

nr 247, angående finansieringen av riksnämndens för ekonomisk försvarsberedskap inköps- och lagringsverksamhet;

nr 248, angående viss förstärkning av civillförsvaret, sjukvårdsberedskapen samt den särskilda polisverksamheten för hindrande och uppdragande av spioneri m. m.;

nr 249, angående tillfälliga tillägg å vissa löner och pensioner;

nr 250, angående täckning av kostnader för det svenska fältsjukhuset i Korea;

nr 251, angående forcering av vissa materielanskaffningar för försvaret m. m.;

nr 252, med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring;

nr 253, om godkännande av överenskommelse angående varuutbytet mellan Sverige och Schweiz m. m.;

nr 254, angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51;

nr 255, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker, m. m.; samt

nr 256, angående kostnader för vissa hjälpåtgärder i anledning av Surtekatastrofen.

På framställning av herr talmannen beslöts att på föredragningslistan för kammarens nästa sammanträde Kungl. Maj:ts propositioner nr 254, 255 och 251 skulle i nu angiven ordning uppföras främst samt därefter de övriga nu bordlagda kungl. propositionerna i nummerföljd.

Anmäldes och bordlades riksdagens revisorers berättelse angående tull- och skattefrihet för vissa varor i samband med proviantering av flottans fartyg.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare.

Undertecknad får härmed vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsarbetet från och med den 25 oktober, då jag avreser som svensk delegat till Förenta Nationerna, intill den tidpunkt, då jag åter kan intaga min plats i kammaren.

Stockholm den 19 oktober 1950.

Georg Andrén.

Den begärda ledigheten beviljades.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 2.04 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Onsdagen den 25 oktober förmiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Herr *Bergvall* anmälde, att han den 23 i denna månad åter infunnit sig vid riksdagen.

Justerades protokollen för den 17 och den 19 innevarande månad.

Upplästes följande till kammaren inkomna skrift:

Till riksdagens första kammare.

Med hänsyn till min sjukdom hemställer jag om befrielse från uppdraget som ledamot av riksdagens första kammare.

Malmö den 20 oktober 1950.

Anton Sjö.

Kammaren godkände det hinder, som herr Sjö åberopat till stöd för sin avsägelse av riksdagsmannabefattningen, samt biföll den gjorda ansökningen.

Företogs val av andre vice talman; och utsågs därtill herr Strand . . . . . med 108 röster.

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 254, angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

Herr **DOMÖ**: Herr talman! På kammarens bord ligga viktiga propositioner, som vittna om att åtskilligt hänt sedan värriksdagen. De vittna om orolig tid och varsla om ökade svårigheter för regeringen och för det svenska folket.

Samtidigt som jag härmed, herr talman, hemställer om remiss till vederbörande utskott av på bordet liggande propositioner, vill jag hos talmannen anhålla att på samma gång som jag yttar mig i en del av de frågor, som beröras i propositionerna, enligt riksdagspraxis få draga fram en del andra politiska spörsmål. Jag tillåter mig att börja med några ord om höstens val och dess utgång.

Som sig bör vill jag efter valslaget hylla segraren. Jag gratulerar hans excellens herr statsministern till valresultatet. Ingen bör förneka — och jag vill gärna erkänna — den skicklighet varmed statsministern företrätt den socialdemokratiska linjen, både före och under valet — för att trygga makten. Med moderation och behagliga vändningar har den socialistiska dagsuppfattningen serverats väljarna. Smakliga och starka kryddor tillsattes för att inte smaken av de obehagliga ämnen, som måste i någon mån ingå i valkosten, skulle tränga igenom. För säkerhets skull väntade man till efter valet med de mera beska men nödvändiga politiska rättigheter, som inte socialdemokraterna i längden kunna undgå att ta till. Medicinen *efter* söt sakerna, grovbröd *efter* pepparkakorna. Smekmånaden med väljarna räckte nästan precis en kalendermånad. Den 20 oktober förtäljde tidningarna att nya konsumtionsskatter föreslagits riksdagen. Jag vill i förbigående, herr talman, nämna den egendomliga omständigheten, att riksdagsmännen fingo en redogörelse för innehållet i propositionerna genom tidningarna långt innan vi hade tillfälle att ta del av dem här i riksdagen. Först på eftermiddagen den 20 lära propositionerna ha varit tillgängliga för riksdagsledamöterna. Jag försökte själv klockan 3 på fredag eftermiddag få tillfälle att studera propositionerna och konjunkturinstitutets viktiga med-

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

delande, som ju alla riksdagsmän voro angelägna att taga del av, men tryck fanns då ej tillgängligt i kammaren. Det är ett beklagligt förhållande, tycker jag, att det så ofta förekommer, att handlingar, som av regeringen skola lämnas i riksdagen, komma ledamöterna till handa i tryck långt efter det att de blivit formellt bordlagda och redogörelser för dem lämnats i tidningarna.

Jag tillät mig nyss att ironisera över att det var en del saker, som man kommit fram med först efter valet. Men man kanske inte skall ironisera över att t. ex. kaffesubventionen räckte föga mer än över valdagen eller att de nya skatteprojekten hölls tillbaka över valet; det var väl knappast någon initierad som väntade något annat. Löftespolitik och innehållandet av stormvarningar är ju en ganska vanlig attityd i den svenska valrörelsen. Socialdemokraterna äro för övrigt inte det enda parti som är med på noterna i den valsmelodien.

Den goda prestation, som socialdemokraterna gjort vid valet, förringas knappast av uppsugningen av f. d. kommunistväljare. Jag vill emellertid hoppas att de f. d. kommuniströstande, som tagit sin tillflykt i den stora socialdemokratiska famnen, må förbli där utan att ställa till för mycken oro eller åstadkomma infektion.

Regeringspartiet drev i valrörelsen en starkt modererad linje. Regeringen ville uppenbarligen ge intryck av samarbetsvilja och av att den stod obunden av socialistiska doktriner och planhushållarteorier. Detta förpliktigar under den fortsatta period av socialdemokratisk maktutövning, som nu ligger framför oss. Det danska valet gav i siffror, som inte kunna missförstås, herr Hedtoft en anvisning: anvisningen att söka samarbete. Detsamma kan — rent siffermässigt — inte sägas om den svenska valutgången, men här i landet borde själva huvudmelodien i den socialdemokratiska locksången inför den 17 september leda till samma slutsats.

Kommunisterna fingo i valet en påminnelse om sin dödlighet. Det måste glädje varje uppriktig svensk att de

svenska väljarna gävo kommunistledarna en ordentlig läxa, när dessa klart visade att de betraktade det som sin huvuduppgift att vrida sig åt öster. Men de kommunistiska nerderlagen överallt i landet skola inte överskattas. Kommunisterna minskade sin andel av väljarkåren med nära två procent, men de behölo — och detta är det viktiga — nära fem procent eller praktiskt taget 190 000 röster, *trots* Korea-kriget, *trots* de goda tiderna här i landet, *trots* deras klart dokumenterade beroende av främmande makt. Kommunistfaran är ingalunda över. Demokratien har vunnit en delseger, men tyvärr inte någon slutseger.

Under valrörelsen fingo vi höra att socialdemokraterna klarat krisen — nu få vi höra att den hotar. Nu kallas den Koreakrisen, och från Koreakriget härledas alla besvärligheter vi är utsatta för.

Jag vill såsom typexempel på debattinlägg i valrörelsen 1950 föredraga ett socialdemokratiskt tidningsuttalande. Det skadar inte att det bevaras genom intagande i riksdagens protokoll. Inlägget löd: »'Vi klarade krisen' är en slogan, som inte tilltalar de borgerliga. Vilka vi, frågar man. Svaret är: alla som genom sin anslutning till regeringens stabiliseringspolitik bidragit till de ekonomiska framstegen. Den fulla systemsättningen räddades. Jordbrukets ekonomiska förutsättningar klarades. Produktionen steg. Valutasituationen förbättrades. Exporten ökades, importen likaså. Ransoneringarna kunde avskaffas. Utrymme gavs för skattesänkningar och för fria avtalsrörelser. Krisen klarades. Detta är obestridligt. Även de övriga partierna hade sin chans att vara med i detta program, men man avböjde att skriva på 'Erlanders och Wigforss papper'.»

Nu en månad efter valet talas annat språk, ej blott i skatteökningspropositionen utan även i det socialdemokratiska huvudorganet MT, fast åtminstone i MT åtskillig brist på full upplysning om läget föreligger. Under rubriken »Ett gott läge — men riskfyllt» skrivs i MT den

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

20/10: »Vi har i dagens läge en hög och stigande produktion. Varutillgången motväger efterfrågan. Den ekonomiska verksamheten är intensiv men har icke slagit över i inflation. Det råder alltjämt samhällsekonomisk balans.» För detta stycke, särskilt vad det gäller de två sista meningarna, är frågetecken högst motiverat. Som strutsen söker man gömma sig för verkligheten och vill inte se eller erkänna att inflationen är över oss. Mera verklighetsbetonat blir skribentens uttalande, när det gäller att konstatera vad som skedde för flera år sedan. Om detta sägs i den återopade MT-ledaren: »Den faktiska situationen är att man för fyra år sedan rätt allmänt förlyfte sig i anspråken på standardhöjning och sedan blev så illa tvungen att ta det försiktigt för att produktionen skulle hinna ifatt.» Man bör erinra sig att vi för fyra år sedan också hade val. Även då förklarades före valet att vi hade en utmärkt ekonomisk situation och att inflationsrisken var en högerns skrämselfbild.

Jag tillåter mig göra påståendet, att socialdemokraternas tvärsäkerhet och bristande realitetssinne gjort nuvarande och väntande svårigheter större än vad de behövt vara. Jag skall anföra några skäl för detta mitt påstående.

När förra hösten devalvering av den svenska kronan måste tillgripas, fick svenska folket och väl även regeringen en svår chock. Men i stället för att då ta konsekvenserna av devalveringen — omfattningen av denna kunde också diskuteras — och låta de högre importpriserna slå igenom, vilket skulle skett i glidande tempo, tog man till subventioner i verkligt stort format och ställde därvid riksdagen inför fullbordat faktum.

När vi från högern då kritiserade detta förfarande av regeringen, hänvisade regeringen till avtal med organisationerna och till utsikten att det internationella prisläget snart skulle sjunka igen. Vi genmålde att genom devalveringen en sådan ny situation uppstått, att man på nytt borde ha tagit upp de ekonomiska

frågorna med organisationerna och sökt förhandla sig till ett godkännande av nya prislinjer. Därvid framhöllo vi att det internationella prisläget knappast inom överskådlig tid skulle sjunka, åtminstone inte i den grad att den stämde med den nivå, som man på regeringshåll avsåg erhålla genom subventioneringen. Vi framhöllo också nödvändigheten att målmedvetet hävda penningvärdet, bl. a. genom penningpolitiska medel och stark återhållsamhet med statliga utgifter.

Kravet på återhållsamhet mot alla icke absolut nödvändiga utgifter måste gälla fortfarande. Jag hoppas att den Wärnska utredningen, allteftersom den hinner igenom de olika utgiftsområdena, skall kunna anvisa utvägen härvidlag. Staten måste spara — inte bara småpengar men också småpengar.

Trots alla försäkringar om att vi nu ha ekonomisk balans vågar jag ge uttryck för tvivel på att så är fallet. Utfallet av 1949/50 års budget, utsikterna för resultatet av 1950/51 års budgetår, riksgäldskontorets upplåning i riksbanken och begagnandet av alla möjligheter att utnyttja reserver synas mig bestyrka att vi i stället för åsyftad överbalansering ha ett ansträngt statsfinansiellt läge och ett mycket ömtåligt läge samhällsekonomiskt. Inflationsriskerna äro uppenbara. Troligen äro vi inne i ett inflationsförlopp av ganska stark häftighet. Att motverka och bemästra detta blir säkerligen betydligt svårare med den ekonomiska linje som följts än vad det skulle varit, om regeringen redan i fjol ändrat kurs och valt en mera realistisk linje.

Nu få vi på en gång ta svårigheterna med anpassning till en prisnivå, som betingas av och i erforderlig mån anslutes till den internationella utvecklingen, och vi få också ta vår samhällsekonomiskt besvärliga situation. Visst ha vi i landet full sysselsättning och stark produktion, men detta lär inte hjälpa oss till en stabil balans, om vi inte kunna påräkna en ekonomisk kurs av annat slag än den som hittills följts. Den regleringspolitik, som regeringen fört, har kanske givit

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

lättnad och skenbar balans för stunden, men ej den önskade samhällsekonomiska balansen eller tryggheten av penningvärdet. Regeringen har tydligen låst fast sig — det är farligt i en sådan orolig ekonomisk tid som den nuvarande — vid tanken att statligt kontroll- och regleringsförfarande är det som framför allt behövs eller kan komma i fråga för att reda upp den samhällsekonomiska situationen. I den grad tycks regeringen ha varit fången av tron på riktigheten i sin linje, att den skyggar för erforderliga åtgärder, som kunde hänföras till den fria samhällsekonomien, t. ex. att i tid vara med om användandet av automatiskt verkande penningpolitiska medel, och därför hamnat i regleringsdiket.

Visst kan mycket av det svåra i den nuvarande situationen hänföras till följderna av Koreakrisen, men långt ifrån allt. Det var redan före det oväntat utbrutna Koreakriget rätt uppenbart att en stigande marknad med farliga inflations-tendenser var på väg. Nej, herr talman, regeringen får allt i hög grad ta på sig ansvaret för att situationen är sådan den är när det gäller penningvärdet och den samhällsekonomiska balansen.

Men nu bör man ej tala för mycket om den mjölk, som spilldes i föl, och jag tillhör inte dem som med jämmer och veklagen vilja konstatera, att vi äro inne i ett läge, som förorsakats av andra och som inte går att få annorlunda. Jag tror att vi ha goda möjligheter att klara oss igenom svårigheterna — om man tar till de därför erforderliga medlen. Men man får inte underlåta att analysera läget och undersöka det befogade i de meningar, som föras fram från annat håll. Nu gäller frågan framför allt hur svårigheterna skola klaras upp, och mycket kommer att bero på finansministerns och regeringens möjlighet att fördomsfritt frigöra sig från den dogmatiska bundenhet vid egna teorier och den övertro på statlig regleringsförmåga som regeringen hittills visat. Finansminister Sköld har för visat prov på erforderlig anpassning och kraft i svåra situationer.

Jag hoppas han skall göra det även denna gång. Vilja till samförstånd för lösande av de svåra uppgifter av samhällsekonomisk och statsfinansiell natur, som vi nu stå inför, kommer säkerligen ej att fattas hos högern eller hos dem som ansluta sig till dess ekonomiska linje.

Över alla områden av vårt ekonomiska liv kan man spåra devalveringens inverkan. Vid ett första ögonkast på konjunkturinstitutets tabeller för sparandets utveckling, åtminstone i den mån det rör sig om bankinlåningens förändringar, får man det intrycket, att nu äntligen har det blivit en vändning till det bättre. Ur den villfarelsen tas man emellertid snabbt vid en läsning av texten. Den ökning av inlåningen från 829 miljoner kronor till 1 320 miljoner kronor under budgetåren 1948/49 och 1949/50, som redovisas, har mer än helt och hållet sin förklaring i de typiskt företagsbetonade inlåningsräkningarnas ökning, medan de, som representera vad de enskilda människorna spara, visa en absolut nedgång. Det ger anledning till den slutledningen, att det företagsmässiga sparandet här i landet är större än man kanske vågat räkna med, under det att det enskilda sparandet på sista tiden kraftigt minskat. Om jag inte minns fel, sades det från konjunkturinstitutets håll förra året, när subventionsfrågan var på tal, att det fanns anledning räkna med en ökning av sparandet. Tyvärr har detta, såsom jag nyss nämnde, inte inträffat. Det aktualiserar därför ånyo frågan om verkligt effektiva åtgärder för sparandets höjande. Efter vad ryktet förmäler, lär den statliga sparkampanjen skola slopas. Det har visst visat sig, att propagandans makt på detta område inte är alltför stark. Bristen på tilltro till penningvärdet gör sig gällande även på detta område.

Jag tillåter mig därför fråga regeringens representanter — jag skulle vilja ställa frågan främst till finansministern, churu jag ställt den många gånger tidigare — vilka åtgärder regeringen tänker vidtaga för att uppmuntra sparandet. Jag skulle vilja göra åtskilliga ut-

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

läggningar i denna fråga, men jag skall avstå från det.

Jag skall i stället tillåta mig att rikta några andra frågor till finansministern, och jag hoppas frågorna kunna vidarebefordras till honom. Hur stort sparbelopp har influtit genom folkrörelsernas av staten bekostade kampanj för lönesparande? Vilka kostnader har staten lagt ut för att få till stånd detta sparande? Om kostnaderna angivas i procent, vilken procent av sparbeloppet?

Man tycks numera även på regeringshåll anse rörlig ränta vara ett lämpligt penningpolitiskt medel. Men det skall — enligt vad jag vill minnas finansministern har sagt — vara lågräntepolitik inom fastställd ram. Menas därmed en fixerad övre gräns för räntan? Jag tror inte att exempelvis någon större höjning av räntan skulle behöva ifrågakommas för att nå eftersträvad effekt, men denna effekt skulle väl på längre sikt äventyras, om man bestämt visste och det av staten bestämdes, att utöver en viss gräns kommer räntan aldrig att stiga. Vid en fixerad gräns skulle väl i kalkylerna räknas med kapitalränta enligt denna och eftersträvad återhållsamhet vid upplåning ej ernås. Jag vore mycket tacksam, om finansministern senare i dag, eller eventuellt någon annan ledamot av regeringen, ville klargöra uppfattningen i själva räntefrågan och de frågor som jag här berört.

Professor Bertil Ohlin, folkpartiledaren, lär också ha givit uttryck för önskvärdheten av rörlig ränta inom viss ram. Jag är inte i tillfälle att här i kammaren ställa någon fråga till honom om hur han tänker sig en sådan räntepolitik anordnad eller vad han tror om verkan av den, men kanske någon av hans partikamrater i denna kammare kan ge upplysning om folkpartiets uppfattning härvidlag. Vi börja ju bli alltmera överens om att det ej längre går att hålla en fastlåst och konstlad prisnivå, utan att statsreglerandet bör ersättas med fri ekonomi. Varken för tjänster eller varor kunna priserna fixeras av statliga myndigheter utan att skadeverkningar upp-

stå, t. ex. snedvridning av produktion och konsumtion.

Från högerhåll krävde vi redan förra hösten en plan för en sådan statlig ekonomisk politik som skulle resultera i snabbast möjliga övergång till en friare ekonomi. Vi krävde också i konsekvens därmed priskontrollens avskaffande från ingången av år 1951.

För att få samhällsekonomisk balans och hindra penningvärdets ytterligare fall måste ju prisnivån få anpassas efter det nya internationella läget i fråga om importpriserna. Vi kunna inte ha produktionskostnader som avsevärt ligga över konkurrenternas, inte äta mer än vi producera, inte finna oss i ständigt svällande statsutgifter, inte ersätta frivilligt sparande med tvångssparande. Skola vi kunna hävda svensk standard, och däri ligger uppgiften, måste vi komma ifrån de surrogat en statlig regleringspolitik erbjuder och komma fram till en naturlig prisbildning — utan priskontroll — en naturlig anpassning till våra verkliga resurser och en rimlig beskattning. Staten får lägga om sin egen finanspolitik, riksbanken lägga kraft bakom de många orden om en åstramande penningpolitik och allmänheten genom handlingar bibringas en riktig uppfattning om våra framtidsmöjligheter, vilka sannerligen inte äro små men därför icke obegränsade.

Priskontrollens uppgift — om denna kontroll skall vara kvar — måste väl i huvudsak bli att få prisstegringen att ske successivt, att se till, att priserna ej slå igenom på en gång. Om vi i fjol hade tagit följderna av genom devalveringen förorsakade importprishöjningar, hade icke dessa kommit så häftigt som nu torde bli fallet. I fjol voro lagren rätt goda, och importprisernas höjning på grund av devalveringen gick med relativt få undantag ganska sakta. Nu är läget betydligt svårare att bemästra.

För min del kan jag inte finna annat än att priskontrollen bör avskaffas, helst vid detta års utgång. Nu har detta inte planlagts, och därför får man måhända inskränka sitt krav till att denna

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

kontroll avskaffas vid nästa budgetårs ingång. I vart fall skulle jag vara mycket tacksam för upplysning om vilka uppgifter finansministern — som vill ha priskontrollen kvar — avser att tilldela kontrollen och hur dess verksamhet tänkes inriktad.

Devalveringen var ju förra höstens allt överskuggande händelse, som föregick och satte sin prägel på den ekonomiska debatten då. I år är det de fria avtalsförhandlingarna på arbetsmarknaden som kasta sin skugga framför sig. Förra året var det en allvarlig varning, som den ekonomiska utvecklingen tilldelade det svenska folket för den politik, som tidigare förts. I år är det principiellt sett glädjande att friheten åtminstone på ett viktigt samhällsområde återställs. Jag vill inte vara pekpinne för arbetsmarknadens parter — de äro ganska säkert skickade att taga sitt ansvar — men jag tillåter mig framhålla att den ställning, som de komma att intaga, i särskilt hög grad återverkar på samhällets ekonomi. De löneförbättringar, som kunna komma att lämnas, resultera i motsvarande ökningar av köpkraften, som till större delen kommer att efterfråga företagens produkter och ge dem nya vinster. Det är ett perpetuum mobile som fortsätter, och inflationen har säkert benägenhet att följa med i, eller att leda, den dansen. Men det är dock inte arbetsmarknadens organisationer som i första hand bära ansvaret för penningvärdet, utan detta måste bäras av de penningvärdande myndigheterna, främst riksbanken. Vad man kan begära av parterna på arbetsmarknaden är, att de i det helas intresse inte omöjliggöra eller onödigtvis försvåra de penningvärdande instansernas strävan.

Det har i den socialdemokratiska propagandan talats många vackra ord om bostadsbyggandet. Ser man litet närmare på de saker, som höra ihop med den statliga bostadspolitiken, skönjer man snart inte bara fläckar utan stora besynnerligheter.

Den avsedda och utlovade takten har ej kunnat hållas, ej heller kostnadsramen vid byggandet. I stället för 50 000

lägenheter lär byggandet i år stanna vid något över 40 000. Är resultatet bättre, så äro vi tacksamma att få upplysning om det. Byggnadstiden beräknades kunna förkortas. Jag vill fråga, om detta har blivit fallet. Jag har intrycket att byggnadstiden räknad i månader har råkat bli längre på många håll än den förut var. Köerna av bostadssökande ökas, särskilt i storstäderna.

En mycket vanlig uppfattning bland allmänheten är: bostadseländet ökar, likaså den svarta börsen på hyresmarknaden, där det finns två hyresnivåer. Våningsfideikommiss äro införda såsom en ny besittningsrätt. I fråga om bostadstillgång är svenska folket indelat i två grupper, besuttna och obesuttna.

Såsom mål har bland annat uppsatts att genom förbättrade bostadsförhållanden söka motverka flykten från landsbygden. Hur ställer sig detta i praktiken? Genom bristfälliga anordningar för snabbt planerande och för byggande med utnyttjande av hygieniska förbättringar i form av vatten- och avloppsanläggningar för tätbebyggelse har byggandet på landsbygden hindrats eller avsevärt försenats. Avstyckning av tomter, där tätbebyggelse kan beräknas uppstå, får ej ske utan att godkänt förslag till byggnadsplan samt till avlopps- och eventuellt vattenledning för den blivande sambebyggelsen föreligger. Knappast någon vet hur svårigheterna i fråga om avstyckning eller uppgörande av förutnämnda tekniska sanitetsförslag skola kunna lösas inom rimlig tid. Brist på tekniska experter och på samordning mellan beslutande myndigheter förlamar i hög grad byggnadsverksamheten på landet. En tomtköpare blir snart trött på alla svårigheter och all pappers-exercis i fråga om byggnadsplaner, avstyckning, lånebeviljande, byggnadstillstånd m. m. och flyttar till närmaste stad eller samhälle, där tomter o. d. redan finnas tillgängliga. Det kan också hända att den, som vill bygga i en by, av länsbostadsnämnd hänvisas till stationsområdet i orten.

Under vårriksdagen vädjade jag här i kammaren till socialministern, då han

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

besvarade en interpellation om hithörande förhållanden, att han måtte vidtaga åtgärder för att de anordningar, som höra ihop med tomtavstyckning, uppgörande av byggnadsplaner och avlopp m. m. för tätbebyggelse å landsbygden, skulle samordnas och att tillräcklig teknisk personal skulle ställas till förfogande för vederbörande myndigheter. De besvärliga förhållanden, som fortfarande råda vid bostadsbyggandet på landsbygden och som kanske i dag te sig än mer drastiska, ge mig anledning, herr socialminister, att ånyo anhålla om erforderliga och snabba åtgärder för att undanröja hindren.

På senare tid har det talats om att antalet utredningar börjar bli alldeles för stort. Det har man sagt länge, men floran har ändå ökat undan för undan. Snart vet ingen vem som sitter i alla utredningar. Ämbets- och tjänstemännen ha svårt att hinna med sina ordinarie sysslor. Nästan alla, som äro någorlunda lämpade till det, sitta sekreterare i mängder av olika kommittéer. Förslag efter förslag rullar fram. Ingen hinner väl läsa dem med eftertanke — kanske inte alltid ens kommittéledamöterna. Det är bara *en* utredning som tiger som muren — herr Danielsons kampkommitté mot kränglet. En tidning efterlyste i valrörelsen statsrådet Danielson. Tillåt mig fråga: Har han kommit till rätta, eller har han själv förrirat sig in i allt krängel?

I höst har det inträffat en del svårigheter av speciell art, naturkatastrofer, olämplig väderlek och sådant. Med förskräckelse hörde vi om Surteolyckan. Jag är glad att man från regeringshåll resolut tog itu med den frågan och söker att åt de drabbade åstadkomma det stöd som kan vara möjligt. Jag vill hoppas att också de skördesvårigheter och de stora förluster, som ha drabbat en del jordbrukare i det västsvenska området, skola bli ordentligt undersökta och att inte heller stöd till dem som lidit stora skador skall utebli, om sådant befinnes erforderligt.

Herr talman! Det är mångahanda ting som i denna oroliga tid påkalla den

svenska riksdagens uppmärksamhet. Enligt min mening är det dock särskilt två stora nationella livsfrågor vi måste koncentrera oss på.

Den första är trygghandet av landets självständighet och frihet. För att kunna göra detta krävs en beslutsam samling kring en utrikes- och försvarspolitisk linje, där vår västerländska demokratiska livssyn bestämt markeras och hävdas, där samhörigheten med västdemokratierna tar sig bestämda uttryck i gemensamt arbete för att stärka det demokratiska Europa, där vi försvarspolitiskt intaga en fri ställning utan stormaktsallianser och där vår försvarsvilja tar sig det bestämda uttrycket att vi hålla vårt försvar i sådant skick, att vi kunna fylla vår uppgift i det demokratiska Europa, att efter yttersta förmåga försvara oss mot angrepp.

Den andra stora uppgiften är att åstadkomma en stabil samhällsekonomi och trygga penningvärdet. Också härutinnan måste vi spanna all vår kraft och ta svårigheter och ansträngningar för dagen för att ej äventyra eller överhövan belasta kommande tids ekonomi.

Väl se vi olika i många stycken på de samhällsekonomiska problemen, men med god vilja och fördomsfrihet från alla håll går det att finna samlande lösningar i båda de två stora livsfrågor jag nämnt. De höra också litimt samman. Utan produktiv och ekonomisk styrka respekteras inte vår utrikes- och försvarspolitik, utan bestämd utrikespolitik och starkt försvar ingen trygghet för arbete och framåtskridande. Det är kanske omöjligt att enas i en samlande politik i nämnda livsfrågor — men, herr talman, det är nödvändigt!

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN: Herr talman! De propositioner, som nu ligga på riksdagens bord, återspegla i viss mån den förändring i det politiska läget, som inträtt sedan riksdagen åtskildes vid vårsessionens slut. Sedan dess har kriget i Korea oroat världen och satt sin prägel på mångt och mycket, och här i landet ha vi utkämpat kommunalvalen, som höjt spänningen

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

några grader. Koreakriget är väl nu i stort sett utkämpat, och man vill hoppas att utgången därav skall bidra till att höja respekten och tilliten för Förenta Nationerna i dess viktiga uppgift att söka upprätthålla freden i världen och lösa tvister och motsättningar mellan folken på fredlig väg. Ännu äro vi emellertid icke där, utan det är den väpnade makten som faller utslaget. Man har därför anledning att vara den makt tack-sam, som med stora uppoffringar framför andra hävdad efterlevnaden och tillämpningen av bestämmelserna i förbundspakten.

Förenta staterna, som tidigare gjort så stora insatser för återuppbyggnad av de under det senaste världskriget hem-sökta länderna, ha åter på ett realistiskt sätt visat, att de vilja skapa ordning och reda i världen.

Vad det förrättade valet beträffar, så synes det, efter uttalanden i vissa tidningar, som om varje parti anser sig ha hävdad sin ställning, vilket icke vill säga så litet. Regeringspartiet har ju härjämte erhållit en viss röstökning och ser sålunda icke sin ställning hotad. Men denna ökning innebär säkerligen icke en fullmakt för genomförande av de 27 punkterna eller för omskapandet av samhället i en viss riktning utan är snarare att uppfatta som en förståelse för det samförstånd, som partiet i vissa viktiga frågor sökt ernå. Framgången, om det nu är en sådan, kan knappast ge anledning till firandet av tack- och lovfester. Det är så mycket som ännu är ovisst och osäkert i framtidsperspektivet. Det politiska och ekonomiska läget är långt ifrån stabiliserat. De ord, som hade ett så framträdande rum på den socialdemokratiska valappellen: »Vi klarade krisen», ge snarare anledning till eftertanke än till triumfrop. Vittnar inte det nuvarande ekonomiska och politiska tillståndet om att vi leva under ganska krisartade förhållanden? Och mycket tyder på att vi fram mot årsskiftet kunna bli utsatta för en ganska elakartad inflationskris, som det kan bli svårt att bemästra, om icke tillräckliga åtgärder härför vidtagas.

De nu framlagda propositionerna äro ju också en följd av de krisartade förhållanden, som råda i världen. De flesta länder ha inför det skärpta världspolitiska läget sett sig nödsakade att stärka sitt försvar, och det måste vara angeläget även för oss att hålla en god försvarsberedskap. Visserligen måste det i nuvarande läge vara en styrka för vårt land att vi under de senaste åren hållit vårt försvarsväsen på en ganska hög ståndpunkt, så att vi icke som flera andra länder stå inför svårigheten eller omöjligheten att på kort tid organisera upp ett försvar. Att åstadkomma den förstärkning av vårt försvar, som i nuvarande läge är nödvändig, kan icke vara oöverkomligt.

Å tilläggsstaten begäras nu för försvarets räkning 133 miljoner kronor, varav 40 miljoner kronor för civilförsvaret och 10 miljoner kronor för utrustning av fältsjukhuset i Korea. Därjämte hemställas om vissa beställningsbemyndiganden. Det innebär i huvudsak anskaffning av viss modern krigsmateriel och ammunition, som överbefälhavaren och försvarsgrenscheferna ansett angelägna, och forcering av tillverkningen av redan beställd materiel. Det gäller därjämte civilförsvarets organisation och upprustning.

Enligt proposition nr 251 har försvarsministern i stort sett godtagit överbefälhavarens och de olika myndigheternas framställningar till förstärkning av försvarsberedskapen så som de framlades vid den överläggning, som tidigare i höst ägde rum mellan regeringen och representanter för de demokratiska partierna och varom regeringen sedan utsände en kommuniké.

Det är dock på en punkt jag ifrågasätter, om propositionen fullt täcker vad som innehålles i kommunikén, nämligen utökning av antalet reservofficerare vid armén. Kommunikén innehåller här-om: »Regeringen avser att tillmötesgå överbefälhavarens krav på ökad utbildning av reservofficerare och intensifiering av den frivilliga befälsutbildningen.» Men i propositionen uttalar statsrådet Vougt till svar på en fram-

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

ställning av arméchefen om utökning av antalet reservofficerare vid armén, att han får »erinra om att Kungl. Maj:t genom beslut den 28 augusti 1950 beslutat öka antalet reservofficerare, som må antagas vid armén under år 1951, med 30 till 250. Jag är icke beredd att i förevarande sammanhang förordna en ytterligare ökning.» I kommuniken sades det, som jag tidigare nämnde: »Regeringen avser att tillmötesgå överbefälhavarens krav på ökad utbildning av reservofficerare» etc. Det är alltså något annorlunda till innehållet än vad som uttalas om samma sak i propositionen. Försvarsministern yttrar vidare: »Jag får erinra om att här avsedd personal är utbildad till värnpliktiga officerare. Med hänsyn till de betydande kostnader ett bifall till förslaget skulle innebära för fredsorganisationen synes förslaget böra prövas först i samband med framtida principbeslut rörande försvarskostnaderna.»

Det är ju känt för alla som tagit närmare del av vår försvarsorganisation, att det råder brist på officerare inom armén och att många officerstjänster på den aktiva staten äro vakanta. Dessa brister äro särskilt framträdande i fråga om krigsorganisationen eller vid mobilisering. Då räcker inte befälet på långa vägar till för förbanden, utan befälsföringen måste då i allt för stor utsträckning utövas av värnpliktigt befäl, vilka icke ha den militära utbildning, som kräves för en sådan befälsföring. Nu har chefen för armén i sin framställning till regeringen bl. a. framhållit, att endast 50 procent av hela antalet lämpliga reservofficersaspiranter kunnat anställas såsom fänrikar i reserven. Härigenom hade aspiranter med mycket goda betyg måst avvisas, trots att betygen i många fall till och med skulle ha berättigat vederbörande till inträde i krigsskolan eller försvarets läroverk, om han så önskat. Det antal reservofficerare, som årligen anställdes, kunde därför utan svårighet ökas. En sådan ökning innebure en betydande förbättring av kvaliteten hos krigsförbanden.

Med hänsyn till kvalitetskravet synas omkring 100 man kunna utväljas per årsklass, och en engångsuttagning av 300 reservfänrikar borde ske innevarande budgetår.

Detta uttalar chefen för armén. Kostnaderna, säger han vidare, för den föreslagna utökningen, avseende ekiperingshjälp, tjänstgöringstraktamenten m. m., ha uppskattats till 210 000 kronor för år 1950/51 för att 1960/61 ha stigit till 560 000 kronor. Det skulle medföra en avsevärd förstärkning av förbanden, vilket vore värt att ytterligare omprövas, särskilt i en tid när man vill ha beredskapen på en sådan ståndpunkt att försvarskraften snabbt kan tas i anspråk.

I fråga om överbefälhavarens förslag att inkalla gruppchefer ur armén och kustartilleriet, vilka genom begränsningen av utbildningstiden under åren 1947—1950 ansetts ha fått en ofullständig första utbildning, till en månads extra tjänstgöring uttalar departementschefen, att det måste bedömas med utgångspunkt från det aktuella beredskapsläget och att han icke för närvarande anser det möjligt att bedöma, huruvida dylika inkallelser böra tillgripas. Sedd från beredskapssynpunkt vore naturligtvis en sådan kompletterande utbildning av betydande värde.

Dessa extrakostnader för försvarsberedskapen föreslår nu finansministern till en del skola täckas genom höjda skatter på spritdrycker, malt- och läskedrycker samt choklad och konfityrer. Han följer härvid liksom många finansministrar före honom minsta motståndets lag, väl inseende att på sprit och tobak samt på maltdrycker går det i allmänhet att ta ut högre skatter utan att det röner något större politiskt motstånd. Var den övre gränsen ligger, är svårt att säga. Jag tror för min del, att finansministern får sin proposition välbärgad i hamn även den här gången. Den har ju ett tvåfaldigt syfte; dels att täcka kostnaderna för den extra försvarsberedskapen och dels att bidra till att hålla inflationen tillbaka genom uppsugande av köpkraft. En finansiering av försvarskostnaderna utan upptagan-

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

de av extra skatter skulle leda till att det beräknade budgetöverskottet, som i huvudsak består av bilskattemedel och är avsett till vägväsendet, helt utpumpades. Ja, det kanske kommer att ske i alla fall! Därför behövas nog dessa extra skatter såsom ett tillskott till budgeten.

För övrigt aviserar finansministern nya indirekta skatter i form av höjda taxor å järnvägar, höjda post-, telefon- och telegrafavgifter m. m. Men dessa taxor äro redan nu ganska höga. Inträdesavgiften för erhållande av telefon är t. ex. 200 kronor. Den höjdes till detta belopp för några få år sedan med motivering att antalet nytillkommande abonnenter var synnerligen stort och att det rådde knapphet på material för telefonväsendet samt att denna höga inträdesavgift blott skulle tas ut under en övergångstid. Nu tycks den bli bestående, vilket inte kan anses som rättvist mot de nya abonnenterna, som härigenom få erlägga en väsentligt högre avgift — jag kallar det beskattning, ty det är naturligtvis inte omkostnader, som ligga i denna högre avgift. Kommunikationsverken böra inte bli skatteinstrument till staten, utan deras förnämsta uppgift bör vara att på ett tillfredsställande sätt betjäna allmänheten. Jag tror att de då bäst gagna utvecklingen. Skatte- och taxeförhöjningar komma, om de införas, att i viss mån bidra till höjande av levnadskostnaderna samtidigt med att inflationistiska tendenser framträda.

Finansministern säger i propositionen nr 255, att »framtidsperspektiven ställa statsmakterna inför allvarliga problem» och att det »i detta läge kräves återhållsamhet på alla områden av det ekonomiska livet». Men samtidigt ha vi kravet på att de sociala välfärdsåtgärderna skola utvidgas och förbättras. Alla önska vi väl att detta sker i den utsträckning som det är möjligt, och flera sådana förslag stå nu på dagordningen, bland dem treveckorssemestern. Men jag anser, att de inte böra genomföras i raskare takt än de ekonomiska betingelserna tillåta. För denna mening ha vi talande bevis. icke minst däri, att en proposition om

uppskov med genomförande av sjukvårdsreformen i dag för andra gången ligger på riksdagens bord; uppskov är en gång tidigare beslutat med genomförandet av lagen om sjukförsäkring. Socialministern föreslår nu uppskov med dess ikraftträdande på obestämd tid. Han säger härom i propositionen, att hur angeläget det än är att sjukvårdsreformen genomföres, synes det icke möjligt att låta den träda i kraft den 1 juli 1951. Han har sålunda fått finna sig i att avvakta den utredning, som finansministern igångsatt angående den ekonomiska långtidsplaneringen på det samhällsekonomiska och statsfinansiella området, och att avvakta möjligheterna för det fortsatta socialpolitiska reformarbetet. Inför den realistiska verkligheten går det inte ens för en mycket ivrig socialminister att reformera fortare än de ekonomiska förhållandena medgiva. Behandlingen av denna fråga visar för övrigt, att riksdagen icke bör fatta beslut om genomförande av stora kostnadskrävande organisationsförslag att träda i kraft först flera år framåt i tiden — skolreformen är ju handlagd av statsmakterna på samma sätt.

Nu anbefaller finansministern återhållsamhet i fråga om de privata investeringarna och den privata konsumtionen, men då bör ju också det allmänna iakttaga återhållsamhet, sparsamhet och försiktighet. Statsförvaltningsapparaten har svällt oerhört under de senare åren. Inom bondeförbundet ha vi gjort framställningar till riksdagen om att största möjliga sparsamhet bör iakttagas inom statsförvaltningen, och vi avlämnade en motion till årets riksdag, vari hemställdes, att riksdagen skulle besluta en undersökning om förenkling och effektivisering av statsförvaltningen.

Visserligen har finansministern tillsatt en utredningsman för denna sak, och enligt vad det ryktas anser han att det skulle gå att göra en besparing på omkring 25 miljoner kronor. Om detta låter sig genomföra, blir kanske en annan sak.

Inför det läge, som skildras i den av finansministern framlagda propositionen

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

nen, med fara för inflation och försämrade penningvärde, komma höstens avtalsförhandlingar att företagas. Vid dessa förhandlingar vilja naturligtvis löntagargrupperna ha sina reallöner förbättrade, och i den mån ökningen av produktionen medger detta, borde det icke möta något större motstånd. Gå de därutöver, så är det fara för att den rikliga penningmängd, som därigenom skapas, kommer att framdriva och öka inflationen. Det medel som finansministern förordat häremot, förutom rekommendationen till återhållsamhet i fråga om ekonomisk expansion, är införandet av vissa skatter och avgifter. Han åberopar även bestämmelsen om skärpning av bankaktiebologs kassareserv, som satts i kraft från den 1 oktober i år, och den överenskommelse om strängare kreditgivning, som träffats mellan riksbanken och privatbankerna, samt den modifiering på ränteområdet, som åstadkommit genom att riksbanken upphört med obligationsinköp på börsen.

Av de avtalsuppgörelser, som komma att träffas, kommer även jordbruket som näring att beröras. Därför bör det redan nu sägas ut, att jordbrukets folk inte får bli lidande på de avtal, som nu träffas, och att man förväntar, att statsmakterna skola infria de förpliktelser eller löften, som i detta avseende tidigare givits.

De åtgärder, som nu av finansministern föreslås, anses kanske av många vara ganska oskyldiga; detta gäller dels de penningpolitiska åtgärderna och dels åtgärderna i övrigt. De kanske rent av betraktas som en viss homeopatmedicin, ja, till och med på visst håll som ett slags kvacksalveri. Det gäller i varje fall här en avvägning, och man måste söka komma fram till det bästa resultatet. Finansministern säger för övrigt på flera ställen i propositionen, att man inte får dra sig för att vidta de kraftiga åtgärder, som kunna komma att visa sig nödvändiga. Vid årsskiftet, när löneavtalen skola träda i kraft, det gamla lönestoppet skall upphöra, subventionerna och prisstoppet i viss mån upphöra, även om priskontrollen finns kvar, kommer man ju i ett ganska besvärligt läge, och

frågan är, om detta då skall kunna bemästras. Det blir i första hand regeringens sak att se till att åstadkomma den rätta avvägningen. Huruvida det skulle ha varit bättre att så småningom ha glidit över i ett högre prisläge, torde vara svårt att med någon visshet yttra sig om. Under det gångna året har det i varje fall varit en viss stabilitet såväl på löne marknaden som på prismarknaden, vilket har skapat en viss trygghet. Skulle man ständigt ha befunnit sig på glid i utförsbacken, vilket skulle ha blivit följden, om man undan för undan gått över från ett prisläge till ett annat, skulle detta ha varit som en akut sjukdom, som ständigt gjort sig gällande. Även om svårigheter komma att uppstå vid årsskiftet, torde de dock inte vara värre än att vi därefter skola kunna återgå till ett visst stadgat läge. Jag medger villigt, att det är klart att prisläget måste komma att höjas, men man bör kunna hålla detta vid en sådan nivå, att det inte medför inflation — räknat i pengar kommer det ju alltid att inträda en viss värdeförsämring. Om det i realiteten inträder en penningvärdesförsämring, beror ju till stor del på dem, som äro ansvariga för handhavandet av dessa frågor, och det är i första hand regeringen.

Jag skall även vid detta tillfälle, liksom den föregående talaren, bringa i åtanke de svårigheter, som särskilt en stor del av den i västra Sverige boende befolkningen genom den rikliga nederbörden varit utsatt för, dels vid Surtekatastrofen och även beträffande jordbrukarna i stora delar av västra Sverige, genom den försämring som skörden undergått på grund av den rikliga nederbörden. Jag förutsätter att, om så skulle visa sig nödvändigt, riksdagen skall vidta åtgärder för att de i någon mån skola bli tillgodosedda för de svåra förluster, som drabbat dem.

Jag kan inte heller underlåta att framhålla de svårigheter, som äro förenade med avsättningen av den svenska frukt-skörden. Det klagas alltjämt över att den utländska frukten fyller marknaden och att den rika fruktskörd, som vi i år erhållit, till stor del förstöres. Åtgärder

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

borde därför vidtagas för att under år med rik fruktskörd inom landet avsättning beredes på vår egen marknad för densamma.

Jag vill, herr talman, liksom herr Domö, till sist uttala, att jag hoppas, att det skall bli möjligt att i samförstånd lösa de viktiga nationella frågor, som vi stå inför, och att även de ekonomiska frågorna lösas på ett sådant sätt, att inte vårt land tar skada därav.

Herr OHLON: Tillåt mig, herr talman, att uttala ett tack till regeringen för den raskhet, med vilken den gått till verket för att bringa hjälp åt alla de människor, som blivit lidande av katastrofen i Surte. Och må det tillåtas mig att vid detta tillfälle ge uttryck för den allmänna tillfredsställelsen med vederbörande statliga myndigheters effektivitet och snabbhet, då det gäller att bistå invånarna och bringa reda i förhållandena efter olyckan. Vad de tekniska verken här presterat, borde vara en förebild för svensk byråkrati. Vi få nu hoppas, att de statliga myndigheterna i fortsättningen måtte visa samma framåtanda och effektivitet som de hittills ådagalagt därnere.

Jag vill också, herr talman, lyckönska regeringen till att den redan i början av valrörelsen hade övervunnit krisen och att denna förnämliga prestation höll sig hela valperioden ut. Det är emellertid tråkigt, att en ny ekonomisk kris tog sin början redan den 18 september 1950, d. v. s. dagen efter valet, om jag inte missminner mig. Aldrig tillförne i den ekonomiska historien har man så exakt till begynnelsestadiet kunnat datera en ekonomisk förändring. Redan hösten 1948 fingo vi ju uppleva något liknande, ehuru inte så utpräglat som i år. Denna de ekonomiska krisernas plötsliga upphörande och lika plötsliga renässans i samband med valrörelserna tycks bli en periodiskt återkommande företeelse, som sannolikt kommer att väcka sentida historikers oförställda intresse. Alla dystra framtidsperspektiv äro utplånade i början av valrörelsen, men de framträda med desto större

skärpa, när valrörelsen är över. Regeringen är som sagt att lyckönska till detta gynnsamma händelseförlopp.

Nu finns det emellertid de, som förmena, att den där vackra synen på samhällsekonomin i början och under en valrörelse rätt mycket är en synvillia och påminner om historien om Kejsarens nya kläder. Det var bara en minoritet, som varseblev den sköna utstyrseln. Man måste tydligen mycket noggrant ha studerat vissa valparoller för att få det rätta perspektivet. Och efter valet förändrar sig panoramat t. o. m. från kanslihusets horisont.

Såsom framgår av konjunkturinstitutets senaste rapport, var vårt ekonomiska läge vid årsskiftet gynnsamt, vartill icke minst bidrog den devalvering av kronan, som förra året genomfördes. Vår exportindustri fick härigenom en välbehövlig injektion, förstärkt av det internationella konjunkturuppsvinget förra året. Den ökade inhemska produktionen och importen under första hälften av innevarande år resulterade i en bättre försörjning med konsumtionsvaror än vi upplevat allt sedan krigsutbrottet. Det ekonomiska läget tycktes vara stabilt. Men var finns den glädje, som varar beständigt? Högkonjunkturen blev en kedjereaktion och utvecklade sig till en överkonjunktur med alla dess kännetecken: brist på arbetskraft, överrörlighet på arbetsmarknaden och tendens till prisstegringar.

Det är, herr talman, inga blinda krafter, som här driva sitt spel! Tvärtom, det är i hög grad medvetna krafter. Det finns en makt, med stort M, med det kalla kriget såsom en av programpunkterna. Där arbetar man oavlåtligt att sprida missnöje och oro bland västerlandets befolkning. Och det bästa hjälpmedlet härvidlag är att störa de industriellt högst utvecklade samhällenas ömtåliga ekonomiska organism och att framkalla rubbningar. Bilden är densamma i alla länder. Den av det kalla kriget framkallade rustningskonjunkturen var väl ägnad att rubba den ekonomiska jämvikten. Vart utvecklingen har hän, stod klart redan i början av detta

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

år. Koreakriget blev i somras pricken över i.

Prisstegringsvågen tornade allt mera upp sig. Överallt framkallade de stegrade levnadskostnaderna krav på löneförhöjningar. Männen hämtades från det fredliga arbetet till försvaret, och många flera sattes att tillverka improduktiva förstörelseredskap eller förnödenheter åt dem som skulle använda redskapen. I samhällen med full sysselsättning kunde icke ersättare anskaffas för alla de arbetare, som gingo förlorade för det fredliga framstegsarbetet. Fredsproduktionen blev sålunda knappare, men gemene man har svårt att förstå sammanhanget, har svårt att förstå att behovstäckningen blivit sämre. Man kräver alltjämt standardökning, fastän förutsättningarna härför blivit mindre.

Från regeringshåll har man under dessa efterkrigsår med en enveten uthållighet hänvisat till vårt beroende av den utländska marknaden. Ingen vill väl heller bestrida, att ett världskrig och till på köpet ett världskrig nr två, som satte in redan innan sviterna av det föregående försvunnet, måste medföra svårigheter även för ett land som vårt, som ej var indraget i själva kriget. Men det finns nog många som tycka, att regeringen på detta sätt gjort det en smula för lätt för sig och att vi skulle ha kunnat slippa ifrån en del trångmål genom en annorlunda inriktad ekonomisk politik. Regeringen hissade ju också efter 1948 års val nya signaler, och den ekonomiska jämvikten syntes vara återställd. Då inträffade det sista kalla kriget och Koreaäventyret med alla dess konsekvenser.

Sammanhanget är i dagens situation klarare än förut. Nu tror jag, att flertalet är ense med regeringen om att den sista utvecklingsfasen är i hög grad internationellt betonad, även om regeringen icke är utan sitt ansvar. Den internationella prisstegringen når oss genom utrikeshandeln, och utan utrikeshandeln kunna vi icke leva. Vi kunna icke hindra export- och importvarorna att stiga i pris, och vi kunna icke heller

helt förhindra, att denna prisstegring slår igenom på den inre marknaden. De bortfallande subventionerna äro en ytterligare omständighet, som drar med sig en viss prisstegring.

Härtill kommer tyvärr samtidigt en annan inflationsfaktor, nämligen den söndervittrande lönestabiliseringen. Bortsett ifrån att lönestoppet synbarligen icke längre är psykologiskt hållbart, har det redan kommit i upplösning genom en glidande löneökning under mer eller mindre förtäckta former på snart sagt alla verksamhetsområden utanför de statliga och kommunala förvaltningarna. Den största faran är, att båda dessa inflationsfaktorer i förening återverka på levnadskostnadsindex, som i sin tur framkallar nya krav på högre löner. Resultatet blir, som en föregående talare sade, ett ekonomiskt perpetuum mobile, som leder till penningvärdets förintelse, om inga effektiva hinder sätts i vägen. Löneförhöjningarna föranleda höjda priser och ökade levnadsomkostnader med krav på nya löneförhöjningar och ytterligare ökning i levnadskostnaderna, tills det hela spricker. Möjligen kunde en rättelse komma till stånd, om den internationella överkonjunkturen dämpades ned. Vi ha nu återigen efter ett kort andrum kommit in i en säljarnas marknad. Överallt är efterfrågan större än utbudet med ty åtföljande inflatorisk effekt. Detta gäller ej minst arbetsmarknaden. Den akuta bristen på arbetskraft minskar arbetets produktivitet och ger upphov till lönestegringar utan motsvarande produktivitetsökning. Allt flyter, allt är ovisst utom det faktum, att det framför allt blir spararna som få betala kalaset, nu som förut, och då främst småspararna, som se sina tillgångar undan för undan sjunka i värde.

Man kan ställa sig den frågan, vad dessa människor, ofta i blygsamma ekonomiska omständigheter, ha begått för ogärningar, eftersom just de ideligen skola utsättas för det vedergällande straffet. Liksom den korinthiske konung Sisyfos i den grekiska mytologien på grund av sin list och framsynthet tvangs

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

att i underjorden för all evighet ständigt rulla en sten uppför en sluttning för att återigen se den ramla ner igen, så lockas spararna med allsköns medel att samla för sin ålderdoms dagar för att ständigt se sina bemödanden gäckade. Deras öde är att med jämna mellanrum se sina sparmedel ramla utför i värde utefter inflationens avsakta slutning.

Vi kunna ta som exempel för att belysa detta en person, som år 1937 inköpte en svenska statens 3-procentiga obligation på 1000 kronor. Vi tänka oss vidare, att han under årens lopp ej förbrukat något av avkastningen utan gjort den räntebärande på en bank. Hans samlade kapital är då i dag omkring 1450 kronor, men på grund av penningvärdets fall borde 1000-kronorsobligationen från år 1937 i år ha varit utställd på minst 1650 kronor, om det skulle ha bibehållit sitt realvärde. Personen i fråga har icke förbrukat något av avkastningen. Han har sparat den helt. Till gengäld härför ser han i dag sitt kapital, trots den sparade räntan, minskat med minst 200 kronor i dagens penningvärde. Det allmänna har med andra ord ålagt honom ett bötesbelopp för hans sparande på minst 200 kronor. Till yttermera visso har det allmänna avkrävt honom skatt för den ränteavkastning, som han bara haft besvär med, och kanske, om det vill sig riktigt illa, också förmögenhetsskatt. Och så finns det folk, som beskärmar sig över den otillräckliga sparverksamheten i landet!

Jag minns en journalist, som nämndes ansvarslös därför att han vid ett tillfälle ifrågasatte, huruvida staten till fullo skulle komma att betala tillbaka de pengar den lånat. Affärer kunna göras på det ena sättet eller det andra sättet. När staterna göra valutaaffärer, förfara de ofta på det andra sättet.

Man hör ofta uttalas, att det är regeringen, som skall leda den politiska utvecklingen i landet, ty endast den sitter inne med alla informationer och har den översikt över läget, som behövs för att bedöma händelseförloppet. Det är

därför man med en alldeles särskild spänning går att studera den proposition nr 255, där de nya skatteprojekten framläggas och där den ekonomiska problemställningen formuleras. Må det sägas först som sist, att den, som trots sig kunna ur propositionen hämta upplysning om regeringens ekonomiska politik, han går besviken från läsningen. Med ledning av konjunkturinstitutets senaste översikt lämnas en klar redogörelse för den ekonomiska situationen, men om sitt s. k. handlingsprogram är finansministern ganska förtegen — jag förutsätter nämligen, att det finns ett sådant program.

Kanske beror finansministerns förtegenhet på vad som hände i fjol. Då var man ganska säker på sin sak. Man förutspådde en lugn konjunktur, som skulle möjliggöra de då införda subventionernas avskaffande utan någon större prisstegringsseffekt. De förutsättningar, under vilka krondevalveringen förra året företogs, ha icke visat sig hållbara. I stället för prissänkning har ute på världsmarknaden inträtt en prisstegring och en rusning efter varor i den nya upprustningens spår. Trots all agitation av den statliga informationen i form av filmer och på annat sätt ha vi fått en överrörlighet på arbetsmarknaden, som på sina håll hotar att leda till sänkt produktion. Det är tydligt, att såväl arbetsgivare som arbetstagare spekulera i en alltmera hotande inflationstendens.

Alldeles med händerna i kors ha ju inte statsmakterna suttit. Upphörandet av riksbankens obligationsköp, som vid vårens ekonomiska debatt karakteriserades såsom en ansvarslös och lättsinnig åtgärd, visade sig två månader senare vara ett utslag av högsta politiska visdom. Det blev heller inga katastrofala följder av att åtgärden vidtogs. Tvärtom bar den nog haft en nyttig konjunkturdämpande effekt. I det sammanhanget må det tillätas en oppositionens tjänare att uttala sin tillfredsställelse med varje syndare — han må nu vara statsråd eller ej — som sig omvänder och bätttrar, även om omvändelsen sker på en

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till enda natt. De från och med den 1 oktober införda skärpta bestämmelserna angående affärsbankernas kassareserver böra vara ett effektivt medel att inskränka långivningen och hålla investeringarna nere, men bankernas inleveranser till riksbanken få icke fördärvas av en lättsinnig finanspolitik.

Under den senaste tiden ha sådana ingrepp som nya importrestriktioner och kronappreciering föreslagits i syfte att vi skulle skydda oss mot den utifrån kommande prisstegringsvågen. Jag skall inte ingå på dessa spörsmål närmare; jag tror att de äro för tidigt väckta.

Låt oss i stället återgå till propositionen. Om sanningen skall fram har man inte där mycken näring att hämta för en diskussion om de dagsekonomiska problemen. I stället förmanar finansministern arbetsmarknadens parter och den hamstrande allmänheten att inte hänge sig åt några inflationsförväntningar. Vilja de inte lyda, så skall det bli annat av, men vad det skall bli, där om får man ingenting veta.

Och så blev resultatet det gamla vanliga, när staten behöver pengar eller när den samhällsekonomiska balansen skall återställas. Man faller tillbaka på ökade skatter på sprit, öl, läskedrycker och sötsaker. Där om vore kanske inte så mycket att säga, därest icke dessa nya skatter utgjorde en frestelse för staten att öka sådana utgifter, vilka gott kunde anstå. Till denna fråga torde det bli anledning återkomma, när bevillningsutskottet kommit med sitt utlåtande.

Men det gäller inte bara att hålla de investeringar i schack, som finansieras medelst bankernas kreditgivning. Man måste även dämna upp företagens självfinansierade investeringar. Tydligt har finansministern, trots remissinstansernas motstånd och trots den berättigade kritik, för vilken finansministerns förslag om investeringsskatt varit utsatt, inte alldeles släppt tanken på en inskränkning av företagens fria avskrivningsrätt. Denna inskränkning skulle förverkligas genom en extra skatt på dolda reserver. Finansministern säger,

riksstaten för budgetåret 1950/51.

att han icke har tagit slutlig ställning till frågan men att, om den föreslagna skatten icke lämpligen kan genomföras, man får se sig om efter andra medel för att begränsa de självfinansierade investeringarna. Jag skulle vilja framställa en fråga: Den där projekterade investeringsskatten var väl inte bara en konjunkturdämpande företeelse, utan den hade väl också ett fiskaliskt syfte, eftersom den avsågs verka retroaktivt och avsågs träffa investeringar, som i år redan utförts eller beslutats? Och då kommer jag fram till statsrådet Skölds uttalande i radiodebatten tre dagar före valet angående eventuell ökning i skattebördan. Statsrådet var mycket oskyldig den gången och visste föga om nya skatter, men så kom valet och avslöjade, att man länge förberett ganska vidlyftiga skatteprojekt. Fortfarande vilar mystikens skimmer över detta gamla land!

Hur stämmer för övrigt investeringskatten med de utfästelser angående fri avskrivning, som 1947 gjordes i samband med höjningen av bolagsbeskattningen?

Kärnpunkten i propositionen är departementschefens förklaring, att en omiskännlig förskjutning av det ekonomiska läget bort ifrån samhällsekonomisk jämvikt har ägt rum under det sista året. »Denna förskjutning yttrar sig ännu så länge huvudsakligen blott som av förväntningar och spekulationer styrda tendenser till störningar av jämvikten. Det är den ekonomiska politikens för dagen angelägnaste uppgift att förhindra, att dessa tendenser . . . få tillfälle att växa sig starka och efter hand ointetgöra det med betydande ansträngningar vunna resultatet av tidigare års stabiliseringssträvanden.» »I synnerhet», fortsätter statsrådet, »bör uppmärksamheten riktas på riskerna för att de nu existerande förväntningarna ge upphov till en kumulativ uppdrivning av den svenska pris- och kostnadsnivån. Kommer en sådan utveckling i gång, blir den svår att bryta, såsom erfarenheterna beträffande krigsårens prislönespiral visa. Det gäller därför att från början föra en inflationsbekämpan-

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

de politik. Riktpunkten för en sådan politik måste vara att oeftergivligt hålla efterfrågan i samhället inom gränserna för de reala resurserna, så att något utrymme för en självständig inhemsk pris-konjunktur ej skapas.»

Det var ju kloka ord. Men tillåt mig det oaktat att ställa en fråga: Vilket är regeringens program, när det gäller att oeftergivligen hålla efterfrågan i samhället inom gränserna för de reala resurserna? Eller, rättare sagt: Vad är regeringens program för att upprätthålla ett stabilt penningvärde?

I detta sammanhang inställer sig ett annat mycket intressant spørsmål, nämligen hur det mäktiga LO förhåller sig till regeringens deklaration. I LO-organet AT för i förrgår är införd en intressant ledande artikel om de förestående avtalsförhandlingarna, där det bland annat heter: »Det skulle vara verklighetsfrämmande att bestrida det samband som råder mellan löner och priser. Lönerna ingår i de kostnader, som till sist måste vara bestämmande för priserna såtillvida, att dessa icke åtminstone varaktigt kan understiga kostnaderna. Men lönekostnaderna är sällan initierande för en prisstegring eller en inflation.» Och så heter det litet längre fram i samma artikel: »En inflation är väsentligen beroende av staternas åtgärder. Den är så att säga ett statsmonopol. Staterna kan igångsätta och späda på den, men är också de enda som i sina händer har verk samma åtgärder för dess hejdande.» Andemeningen i artikeln är möjligen, att fackföreningarna höra förhandla till sig så höga löner som de kunna få från arbetsgivarna, och hur det sedan går med penningvärdet, det är regeringens sak att klara av. Eller kanske meningen är, att regeringen från sin centralplats skall ge anvisning på den högsta lönenivå, som är tillåten för att penningvärdet skall kunna upprätthållas? Under alla omständigheter åligger det tydligen enligt LO regeringen och riksdagen att tillse, att penningen som värdemätare hålles oförändrad. Det skulle vara intressant att få höra herr andre vice talmannen ut-

veckla detta tema angående sambandet mellan intresseorganisationernas åtgärder och vad regeringen kan göra för att förhindra en inflation.

Om regeringen och riksdagen helt skola bära detta ansvar, så räcker det inte med allmänna förmaningar eller ens hotelser. Då vill det nog andra medel till, ej minst penningpolitiska. Och därmed kommer jag in på den fråga som herr Domö ställde. Han frågade, vad folkpartiet hade för inställning i räntefrågan. Herr Domö menar tydligen frågan om räntan, i den mån den kan utnyttjas för att bibehålla kronvärdet intakt. Till det vill jag svara, att enligt folkpartiets mening — såvitt jag är rätt underrättad — måste alla medel användas, som rimligen kunna användas för att hålla penningvärdet konstant. En samordning måste ske på detta område, och folkpartiet har vid mer än ett tillfälle förklarat, att det icke dogmatiskt fasthåller vid den nuvarande räntenivån men har förmenat att räntan bör hållas så låg som möjligt. Det är nämligen så, att i dagens läge betyder räntan mindre än förr. Vad som framför allt är av betydelse är att det sker en åtstramning på kapitalmarknaden.

Frågan om vår svenska kronas värdebeständighet är ett komplicerat problem, där det gäller att avväga olika intressen mot varandra. Den är också ett politiskt problem, till vars lösning det gäller att få med de olika partierna och helst på ett tidigt stadium. Hur vore det med en regelbunden kontakt mellan partierna och de stora intresseorganisationerna under regeringens ledning för att skissera upp den ekonomiska politikens huvuddrag, allt med ändamål att bibehålla den svenska kronans värde? I själva verket ligga i detta problem inneslulna en central social fråga och en fundamental rättsfråga. »Det effektivaste sättet att krossa ett samhälle är att fördärva dess valuta.» Så talar den kunnige yrkesrevolutionären.

Beträffande övriga propositioner, som i dag ligga på kammarens bord, har jag, herr talman, icke mycket att säga. Försvarsfrågan hölls under valrörelsen i det

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

väsentliga utanför striden. Det vore ur många synpunkter lyckligt, om så kunde förbli även i fortsättningen. De kontroversiella spörsmålen om utökning av reservofficerskadern och förstärkt gruppchefsutbildning borde kunna avgöras i samförståndets tecken. Alla demokratiska partier torde med tillfredsställelse ha tagit del av förslagen om effektivisering av civilförsvaret, sjukvårdsberedskapen och den s. k. särskilda polisverksamheten.

Varje tidsperiod har sitt signum, och så har även vår, som är de illa genomtänkta och lättsinnigt genomförda principbeslutens tidsperiod. Därmed vill jag, herr talman, yrka remiss till vederbörande utskott av propositionen om uppskov med sjukförsäkringen. Jag yrkar också redan nu remiss till utskotten av övriga i dag föreliggande propositioner.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN:
Herr talman! Jag lade märke till att herr Domö var vänlig nog att gratulera det socialdemokratiska partiet till valsegern, och han gav också ett erkännande för nit och skicklighet i valrörelsen, förmodligen i första hand riktat till regeringens representanter. Men han ville även konstatera, att valrörelsen som vanligt gått i löftespolitikens tecken, och han sade då litet så där vid sidan om, att detta gällde inte bara socialdemokraternas valrörelse utan tydligen också de andra partiernas, och han underlät blygsamt nog att tala om för oss, vem som hade rekordet i det slagets politik.

Vi ha även under debatten kunnat konstatera, att en och annan blomma räcks till regeringen, framför allt för surtehjälpen. Dessutom har det varit en och annan blomma, där det också förekom någonting av törnen. Eljest ha vi väl i allmänhet fått den känslan, att ekonomiska debatter — och det är ju ändå de ekonomiska tingen, som präglat våra remissdebatter under de senaste åren — inte precis äro underlaget för något evangelium till tröst för mänskligheten. Snarare tendera de väl till att bli en erinran om vår dödlighet.

Den, som har lyssnat till anförandena här i dag, måste ha fått en känsla av att vi egentligen dväljas i jämmerdalen, att människorna leva under trycket av bekymmer och svårigheter och i en tilltagande ångest inför vad framtiden kan ha i ytterligare beredskap åt en pinad medborgare i ett socialistiskt styrt samhälle. Nu sitta vi och lyssna, och så ruska vi på oss ett slag, och så återföras vi till verkligheten och kunna konstatera, att allt det där egentligen inte har någonting med verkligheten att göra. Samma skiva har spelats i ett otal tidigare remissdebatter. Ofärden har stått lurande vid dörren, enligt predikanternas spådomar, och den nuvarande regeringen har varit och är enligt deras mening en alltför opålitlig väktare och vakare över vår allmänna välfärd. Ändå ha inte väljarna tagit något intryck av allt som har påståtts i den vägen i sådan utsträckning, att spådomen om solnedgången för socialdemokratien blivit verklighet. Men tänk ändå, vad en sådan solnedgång skulle ha tett sig hänförande för dem, som ha räknat med en egen sol i uppgående samtidigt!

Vi få hålla oss till verkligheten och söka trösta oss med att det är ont om profeter i vår upplysta tid, vilka ha gåvan att rätt sia om framtiden, vare sig det sker med stöd av teckentydare eller av politisk Gallup. Håller man sig till verkligheten, blir bilden något annorlunda. »Vi klarade krisen» kan kanske tillerkännas ett berättigande, om vi hålla oss till passerade skeden och övervunna kriser och i detta sammanhang lämna det kommande skedet och den väntade krisen.

Blicka vi tillbaka på de år, som ligga närmast i tiden, måste vi nämligen erkänna, att trots krisbekämpande åtgärder av olika slag ha förhållandena varit goda och utvecklingen gynnsam. Vi ha kunnat glädja oss åt full sysselsättning, vilken givit arbetstillfällen åt alla, som velat och kunnat taga arbete, och tillfredsställande utbyte åt företagen och företagarna. Jag har för min del i varje fall varit i tillfälle att bevittna mera otillfredsställande förhållanden i gamla

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

Sverige och mera oroande framtidsperspektiv också för den delen.

Jag håller emellertid med om att vi nu stå inför en i många avseenden olikartad ekonomisk situation, om man jämför med den som varit aktuell i samband med de senaste årens stabiliseringsöverläggningar. Under dessa ha vi som bas haft en sannolikhetsprognos, som visat goda förutsättningar för en relativt fast prisnivå inom landet, därast kostnadsuppdrivande åtgärder av skilda slag kunnat undvikas. Det har också vid dessa överläggningar funnits sannolikhet för att en överenskommen inkomststabilisering skulle komma att gälla samtliga inkomsttagargrupper i samhället. Ett undantag från dessa allmänna förutsättningar förelåg emellertid under förra hösten efter devalueringen, då prisnivån beräknades kunna hållas endast med hjälp av subventioner i betydande omfattning, i första hand för att neutralisera verkningarna av en väntad prisstegring på importvarorna. Det var då också ställt utom allt tvivel, att exportnäringarna hade att påräkna ett uppsving med stigande priser, sannolikt av sådan storleksordning, att de mer än väl skulle kunna väntas kompensera det prisfall, som inträffat före devalueringen. Detta prisfall var ju särskilt påtagligt för massaindustrien.

Vi voro alltså föregående höst fullt på det klara med att det inte kom att föreligga samma förutsättningar för en stabiliseringsaktion som tidigare, men efter diverse överläggningar gingo vi ändå på den linjen. Sedan dessa förhandlingar — i vilka samtliga de parter voro med, som brukat delta i stabiliseringsöverläggningarna — hade förts med regeringen, godtog också riksdagen subventionslinjen och beviljade anslag för subventioner i syfte att neutralisera verkningarna av väntade prisstegringar, framför allt på importvarorna. Men det skedde, såsom också har påpekats här i debatten, inte utan invändningar. Det stod klart för alla, att en gynnsam prisutveckling i detta sammanhang skulle betyda en utveckling med fallande pri-

ser på världsmarknaden, och då skulle det kunna komma att medföra, att de beslutade subventionerna automatiskt avvecklades, medan å andra sidan en ogynnsam utveckling — d. v. s. en med stigande priser — skulle ställa oss inför betydande svårigheter vid 1950 års utgång, då subventionerna under alla förhållanden beräknades skola bortfalla. Nu äro vi som sagt där. Priserna på världsmarknaden ha stigit mycket kraftigt, och det har alltså varit en i hög grad ogynnsam utveckling, om vi se det ogynnsamma just ur dessa synpunkter. Orsaken är Koreakriget och den som följd härav utlösta upprustningsvägen. Koreakriget med den storlek det har skulle väl i och för sig inte ha behövt spela så stor roll på världsmarknaden, men det har fört med sig en upprustningsvilja praktiskt taget över hela världen, och den i sin tur har åstadkommit en efterfrågan, som har verkat prisstegrande i mycket hög grad.

Det är klart att ingen förra hösten kunde förutse, att vi skulle ha ett krig under 1950, och heller inte att det skulle bli en sådan upprustningssträvan, att man skulle behöva räkna med inte bara stigande priser på grund av devalueringen utan också på grund av de följder, som voro att räkna med vid krigstillfällena och rustningsiver. Men svårigheterna bli som sagt inte mindre därför att man inte varit i tillfälle att räkna med denna faktor, som har kommit in i ekvationen.

Enligt konjunkturinstitutets höstrapport ha importpriserna på ett år stigit med nära 30 procent och exportpriserna med cirka 40. På hemmamarknaden ha dessa våldsamma prisrörelser hittills icke slagit igenom i prisnivån. Levnads-kostnaderna ha nämligen enligt samma källa inte stigit med mer än cirka två enheter, vilket är något mer än en procent. I samband med bland annat subventionernas avveckling vid årsskiftet tillkomma enligt gjorda beräkningar ytterligare 3 procent samt av andra orsaker ungefär lika mycket. Vid årsskiftet skulle vi alltså ha att räkna med en uppskruv-

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

ning av hela prisnivån med cirka 6 procent. Och så säger konjunkturinstitutet, att det anser sig på grund av produktionsutvecklingen kunna räkna med en marginal på cirka 3 procent för reallönförbättringar under nästkommande år. Blir det en höjning av inkomsterna, som överstiger detta, så är den av ondo.

Nu sade förste vice talmannen, att han förstod, att en anpassning till det nya läget skulle vara nödvändig, och den var det i och för sig inte så mycket att erinra emot, därest den kunde ske utan att vi behöfde inregistrera en sänkning av penningvärdet. Men om det är riktigt, som det står i konjunkturinstitutets rapport, att prisstegringarna på grund av vad som har inträffat måste bli ungefär av storleksordningen omkring 6 eller $6\frac{1}{2}$ procent och vi skola göra denna anpassning, så måste det väl betyda en penningvärdeförsämring av i varje fall motsvarande storleksordning. Den kunna vi inte komma ifrån, vare sig vi vilja acceptera en anpassning till det nya läget eller vi vilja försöka klara oss fram på annat sätt. En faktisk penningvärdeförsämring har inträffat, och skola vi anpassa prisnivån och lönerna efter vad som redan har inträffat, så måste det följaktligen bli en lönehöjning med dessa $6\frac{1}{2}$ procent, för att man skall bibehålla den reallön, som redan utgår. Skola vi ha någonting däröver och ta ut de 3 procent, som konjunkturinstitutet räknar med skola finnas, komma vi alltså upp i närheten av 10 procent såsom någonting, som icke skulle vara orealistiskt.

På grundval av konjunkturinstitutets beräkningar och antaganden vänder sig nu allmänna opinionen, så långt den är representerad i föregående talare — fast de inte ha nämnt så värst mycket om den saken, medan däremot den borgerliga pressen har varit ganska ivrig — till arbetare och anställda med en erinran om nödvändigheten av återhållsamhet och varsamhet i förestående avtalsrörelser. Jag har tidigare varit i tillfälle att i denna kammare påtala ensidigheten i adresseringen av dessa varningssignaler. Jag efterlyser allt fortfarande en allsidig

och objektiv belysning av andra tendenser i det ekonomiska skeendet av inflationsdrivande natur, som otvivelaktigt finnas och vilkas styrka blivit särskilt påtaglig under det senaste årets utveckling. Jag saknar i konjunkturinstitutets översikt en analys angående de konsekvenser för den svenska prisnivån, som kunna befaras på grund av den redovisade utvecklingen beträffande import- och exportpriserna. Jag frågar mig själv: Är det verkligen realistiskt att utgå från att denna utveckling icke kommer att få andra verkningar på den svenska prisnivån och de svenska priserna än dem, som följa med avvecklingen av subventionerna och något litet däröver?

Jag har sett i pressen omnämnas, att anbuden vid hållna skogsauktioner i år ligga ända upp till 60 procent över vad som betalades för ett år sedan. Är det över huvud taget tänkbart, att denna upprissning av rotvärdet på skogen, som är en naturlig konsekvens av de höga priserna på skogsprodukter, skall gå spårlost förbi prisutvecklingen i övrigt? Det har sagts, att det inte har gjorts några avslut till dessa angivna anbud, därför att vederbörande ha fått upplysning om att det planeras vissa exportavgifter, och i händelse sådana komma till stånd, vilja de att anbudsgivarna skola pröva, huruvida de äro villiga och ha möjlighet att ändå betala eller stå för de givna buden. Det förefaller mig i varje fall alltför sangviniskt att tro, att det med dessa fakta för ögonen — dels den stora prisstegringen på skogsindustriens produkter, dels de på grund därav också höjda rotvärdena på skogen — skall vara möjligt att övertya exempelvis skogsarbetarna om att marginalen för deras reallönehöjning skulle vara begränsad till 3 procent. Detta gäller naturligtvis arbetarna inom skogsindustrien över huvud taget. Räntabiliteten har blivit både god och mer än god, och det är ett faktum, att lönenivån ligger under genomsnittet och följaktligen är i behov av justering uppåt både med hänsyn till sitt eget läge och med hänsyn till den goda betalningsförmågan hos företagen. Över huvud taget synas exportindustri-

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

erna under de senaste åren genom prisutvecklingen på världsmarknaden ha kommit i en alltmera gynnad ställning i ekonomiskt hänseende, medan hemmamarknadens industri av samma orsaker blivit pressad. Eftersom det är den senare, som väger tyngst i fråga om indexfamiljens budget, är det självklart att en anpassning till det nya läge, som uppkommit, måste sätta spår och märkbara spår i levnadskostnadstalet. En lönehöjning inom exportindustrierna behöver ju i och för sig inte betyda några stegrade priser på hemmamarknaden. Eftersom världsmarknadspriserna inte fastställas med hänsyn till våra kostnader eller kostnadsutvecklingen utan på helt andra grunder, så spelar det inte någon större roll, kan man säga, men det är ju ett känt faktum, att äro exportpriserna höga, så sträva vederbörande exportörer efter att också få ut samma priser på hemmamarknaden; eljest riskerar hemmamarknaden att bli utan dessa varor. Det ha vi alldeles särskilt varit i tillfälle att diskutera och få kännedom om under de senaste åren, när det gällt landets försörjning med papper. Där ha export- och hemmamarknadspriserna varit skilda åt i mycket stor utsträckning, och detta har naturligtvis utgjort ett hinder för att förse den svenska marknaden med allt det papper den skulle önska och ha behov av.

Nu är det klart, att man kan göra den invändningen — och den kan också i viss utsträckning vara berättigad — att lönerna trots avtalsprolongering glidit uppåt inte så obetydligt på vissa områden och att en anpassning har kunnat äga rum. Det är riktigt, att så skett, men det är också ett faktum, att denna löneglidning fallit mycket ojämnt. De som ha blivit utan eller fått nöja sig med mindre än genomsnittet representera till huvudsaklig del anställda inom det område av näringslivet, som är särskilt känsligt i fråga om levnadskostnadsutvecklingen, exempelvis livsmedelsindustrin. Denna arbetar i mycket stor utsträckning med fasta löner. Där förekommer mycket litet ackord, och följaktligen äro lönerna där i stort sett de-

samma som då det senaste avtalet slöts 1948. De ha fått en mycket liten del av den löneglidning, som ägt rum under dessa år, och skall nu en anpassning ske, kommer det följaktligen att betyda märkbara pressningar uppåt i levnadskostnadsindex.

Herr talman! Jag känner mig för min del inte övertygad om att det är praktisk politik att i den situation vi stå inför vid instundande årsskifte söka övervältra ansvaret för bevarandet av penningvärdet på arbetarnas och de anställdas organisationer och låta de av mig påtalade förhållandena passera revy i debatten utan ansatser till att ens diskutera, på vilket sätt man anser sig kunna komma till rätta med dem eller finna en väg till anpassning utan att det behöver få alltför svåra konsekvenser både för prisnivån och i samband därmed naturligtvis också för vårt penningvärde. Jag har fäst mig vid att ingen av de tidigare talarna har ägnat just dessa problem något intresse eller spilt några ord på det faktum, som ändå är det avgörande för prisutvecklingen under det år som har gått på export- och importvarorna och som nu kommer att slå igenom på den svenska prisnivån vid eller omkring årsskiftet. Jag har svårt att tänka mig att en ymnigt flödande guldström åt exportindustrierna, samtidigt som motströmmen i form av stegrade importpriser sprides ut över konsumenterna, kan skapa den anda av förståelse, som är nödvändig för en samling kring en ny eller förnyad stabiliseringspolitik.

Herr Ohlon tog i sitt anförande upp en artikel i Aftontidningen, Landsorganisationens tidning, och utgick såsom självklart från att den artikeln härstammade eller var stimulerad från Landsorganisationen. Det är felaktigt. Tidningen skriver efter sina egna bedömanden. Man frågar inte oss efter vår uppfattning, om man skriver en ledarartikel av det slag, som herr Ohlon här åberopade. Artikeln står helt för tidningens egen räkning, men jag har för min del inte funnit, att det i och för sig är några fel i den, utan vi kunna nog i mycket stor utsträckning dela den uppfattning, som

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

tidningen ger till känna, nämligen att arbetsmarknadsparternas organisationer näppeligen kunna åta sig ansvaret för prisutvecklingen och penningvärdet. Det få andra makter i första rummet ta hand om, och man får väl, som herr Domö också gjorde i sitt anförande, nöja sig med att inte sträcka sig längre än att man hoppas på att arbetsmarknadsparterna skola ha förståelse för nödvändigheten av att också deras medverkan lämnas i en strävan efter att försöka nå ett tillfredsställande resultat i fråga om att stabilisera penningvärdet.

Beträffande de propositioner, som stå närmast på dagordningen för remiss, har jag inte mycket att säga. Det har redan nämnts, att vid överläggningarna mellan partiledarna för de demokratiska partierna har det rätt samstämmighet om nödvändigheten av ytterligare anslag för stärkande av försvarsanstalterna och för en utbyggnad av civilt försvarets beredskap. De nya skatter, som föreslås, föranleda heller ingen erinran från min sida. Förslaget bestyrker ett inom riksdagen känt förhållande, att i ett beträngt skatteläge finns alltid möjligheten att lägga på något ytterligare på sprit och tobak. Den senare finns visserligen inte med i propositionen, men den blir dyrare i alla fall, därför att man från den 1 januari tydligen kommer att ta ut den fördyring på tobaken, som inträffat redan under föregående år men som man av stabiliseringsskäl avstod från att ta ut då. Den kommer tydligen att slå igenom, när vi komma efter den 1 januari. Det är klart, att humöret sjunker något hos dem som drabbas av de nya pålagorna, men man kan väl räkna med att humöret blir ändå sämre, därest de avstå från njutningsmedlen, och finansministern kan räkna med att det antagna tillskottet i statskassan kommer att flyta in.

Det hjälper emellertid bara för innevarande budgetår. Utgiftsstegringarna under det nästkommande, som redan nu kunna skönjas, fordra ytterligare tillskott på inkomstsidan. Diskussionen om nödvändigheten av skattesänkningar måste sålunda redan nu kompletteras med en

diskussion om var de nya inkomstskälorna skola sökas. Det är inte så märkvärdigt, om den stora allmänheten tycker, att det hela verkar något litet av karusell.

Herr talman! Jag har inget att ytterligare tillägga i fråga om de propositioner, som stå på remiss.

Herr LUNDGREN: Herr talman! I proposition nr 251 har Kungl. Maj:t för riksdagen framlagt förslag angående forcering av vissa materielanskaffningar för försvaret m. m. Det är glädjande att konstatera, att regeringen dragit de försvarspolitiska konsekvenserna åtminstone i vissa avseenden av den senaste tidens utrikespolitiska händelser. Det hade dock säkerligen varit bättre, om denna förstärkning av vårt försvar kommit tidigare. Icke minst ur ekonomisk synpunkt hade det varit gynnsamt, om statsmakterna ökat materielanskaffningen, innan de utrikespolitiska händelserna försvarat eller i varje fall fördyrat denna. Det har dock icke tidigare saknats varningar om annalkande storm, och det hade därför varit befogat att företaga dessa förstärkningar.

Det är av särskild betydelse, att försvarsförstärkningarna omedelbart beslutas, då det i varje fall tar relativt lång tid, innan besluten hinna effektueras, och då riskerna för freden måste bedömas såsom särskilt stora under 1950-talets mitt.

Det är med tacksamhet vi alltså konstatera, att regeringen begärt omedelbara förstärkningar av vår *materiella* beredskap. Dessa motsvara enligt vår uppfattning i stort vad som i nuvarande läge är möjligt och rimligt att åstadkomma. Det är endast på några punkter som vi i detta avseende hava avvikande mening. Däremot måste vi tyvärr konstatera, att regeringen i fråga om den *personella* beredskapen fortfarande intager samma negativa ståndpunkt som varit kännetecknande för statsrådet och chefen för försvarsdepartementet under de senaste åren. I detta avseende är läget utomordentligt allvarligt. Alla skäl tala enligt vår uppfattning för att riksdagen i des-

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

sa avseenden beslutar vissa förstärkningar utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit.

I propositionen framhåller departementschefen, att beställningar av materiel utlagts eller väntas komma att under den närmaste tiden utläggas till mycket betydande belopp, omkring 1 330 miljoner kronor, men att leveranstakten är relativt dålig. Departementschefen konstaterar, att möjligheterna till forcing av materielleveranser synas vara relativt begränsade, men förutsätter, att ansträngningar göras för att forcera ifrågavarande leveranser. Redan beviljade reservationsanslag och beställningsbemyndiganden motsvaras av brister i utrustningen eller av omodern materiel, som Kungl. Maj:t och riksdagen ansett böra fyllas respektive ersättas, och det är av allra största betydelse, att detta snarast sker. Därest icke på frivillighetens väg nödvändiga leveranser till försvaret kunna komma till stånd, bör Kungl. Maj:t med stöd av förfogandelagen bereda för försvaret oundgängligen nödvändiga leveranser förtursrätt.

Chefen för flygvapnet och flygförvaltningen har hemställt om åtgärder till ökning av flygindustriens produktionstakt. För detta ändamål fordras ett beställningsbemyndigande på 13 miljoner kronor och ett anslag på tilläggsstat för innevarande budgetår på 11,5 miljoner kronor. Beloppet avses för inköp av verktygssats och lagerköp av importmateriel. Som skäl härför anför flygförvaltningen, att den utomlands pågående flygupprustningen begränsar möjligheter till köp i utlandet. Även politiska skäl kunna lägga hinder i vägen för sådana köp. De föreslagna åtgärderna skulle medgiva, att leveranstakten ökades inom den svenska flygindustrien med 30 procent från och med hösten 1952.

Den verkliga kostnaden för dessa åtgärder till ökning av flygindustriens produktionstakt blir endast 2 miljoner kronor, nämligen för anskaffning av denna extra verktygssats, medan återstoden, 9,5 miljoner kronor, endast innebär en förskjutning av vissa utgifter

från senare budgetår till budgetåret 1950/51.

Chefen för flygvapnet och flygförvaltningen har även hemställt om nytt beställningsbemyndigande för året 1950/51 om 24,7 miljoner kronor för anskaffning av nattjaktplan. I motiveringen framhåller chefen för flygvapnet, att de nuvarande nattjaktplanen levererades under åren 1948 och 1949 samt att det redan vid anskaffningen förutsattes, att flygplanen icke skulle kunna utnyttjas under längre tid än fyra år. Nu gällande anskaffningsplaner göra det icke möjligt att genomföra förnyelse av nattjaktplanen förrän långt senare. På grund av haverier har flygplanbeståndet avsevärt nedgått.

Behovet av omedelbar ersättning av nattjaktplan av ifrågavarande typ ökas på grund av att dessa jaktplan, under den tid typen varit i tjänst i Sverige, visat sig vara behäftade med vissa konstruktiva svagheter, som varit anledningen till eller kunna ha bidragit till ett flertal haverier med dödlig utgång. Ordalydelsen i propositionen kan beträffande haverierna skapa den uppfattningen, att dessa inträffat endast i samband med större påfrestningar vid »krigsmässiga övningar». Detta är emellertid icke fallet, då sådana haverier förekommit även vid rent skolmässiga övningar. I samråd med tillverkaren pågår intensivt arbete för att avhjälpa dessa svagheter. Men de ökade kraven på säkerhetsföreskrifter liksom ock ökade underhållskostnader för att hålla flygplanen i tjänst innebära en begränsning i vår beredskap. Därtill kommer emellertid ytterligare, att den flygande personalens förtroende för flygplantypen enligt uppgift har undergrävts, vilket bland annat medför allvarliga följder för förbandets stridsvärde.

Med hänsyn till såväl flygsäkerheten som flygberedskapen är det oundgängligen nödvändigt att vidtaga åtgärder för att ersätta den nuvarande flygplantypen med modernare nattjaktplan. Den totala kostnaden härför uppskattas till 60 miljoner kronor. För att finansiera anskaffningen stå inom flygvapnets

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

kostnadsram endast de medel till förfogande, som äro avsedda för en planerlig förnyelse av nattjaktplanen.

Departementschefen finner det nödvändigt, att flottiljen snarast möjligt tillföres nya jaktplan i sådan omfattning, att de krigsmässiga övningarna kunna bedrivas med modern och ur säkerhetssynpunkt god materiel. Även beredskapsskäl kunna åberopas vid dylik anskaffning. Departementschefen förordar, att åtgärder redan nu vidtagas för anskaffning inom kostnadsramen, men är icke nu beredd att förorda anskaffning utöver kostnadsramen.

Departementschefens förslag innebär, att endast något mer än hälften av de erforderliga nya flygplanen nu kan anskaffas. Detta antal är icke tillräckligt ens för att utrusta flottiljens stridande linjeförband. Någon reserv för förluster i krig samt för översyner och haverier kommer icke att finnas. Om flottiljen skall hållas fulltalig, måste därför, såvida kompletterande anskaffning av nya flygplan icke kan ske, flygplan av den nuvarande typen fortfarande hållas i tjänst, därest detta av flygsäkerhetsskäl över huvud taget blir möjligt. Flygplantypen är redan nu omodern, och om några år kan den icke anses vara användbar. Från såväl underhålls- som utbildnings- och flygsäkerhetssynpunkter är det slutligen i hög grad olägligt att två vad teknisk utformning och flygegenskaper beträffar helt olika stridsflygplantyper ingå i en och samma flottilj.

De skäl som chefen för flygvapnet anfört för att redan nu erhålla beställningsbemyndigande utöver flygvapnets kostnadsram för anskaffning av nya jaktflygplan äro synnerligen starka. Jag vill därför uttala den förhoppningen, att departementschefen ånyo prövar denna fråga vid behandling av den tilläggsstat för innevarande budgetår som skall föreläggas nästkommande års riksdag.

Om alltså, herr talman, regeringens förslag rörande förstärkning av den materiella beredskapen med de modifieringar som jag nyss antytt måste anses i stort tillfredsställande, kan tyvärr inte

detsamma sägas om den föreliggande propositionen i vad den berör den personella beredskapen. Departementschefen har i frågan om den personella beredskapen icke ansett sig kunna biträda överbefälhavarens och försvarsgrenschefernas förslag med undantag för ökning av vissa anslag till frivilliga försvarsorganisationer.

Chefen för armén har begärt, att antalet reservofficerare vid armén utökas. Detta antal var enligt 1941 års försvarsutredning beräknat till 220 nyanställda reservofficerare årligen vid armén. Genom beslut den 28 augusti innevarande år har Kungl. Maj:t dock höjt antalet för år 1951 till 250. Maximeringen medför, att endast hälften av antalet lämpliga officersaspiranter kunnat anställas såsom fänrikar i reserven. Det antal reservofficerare, som årligen anställles, kan därför utan svårighet ökas. En sådan ökning skulle innebära en betydande kvalitativ förbättring av krigsförbanden, då reservofficerare tjänstgöra vart tredje år, medan värnpliktiga officerare endast fullgöra tre repetitionsövningar i likhet med andra värnpliktiga. Detta konstaterande innebär — jag är, herr talman, angelägen att understryka detta — icke något undervärde av det pliktrogna, intresserade och uppoffrande frivilliga utbildningsarbete, som talrika värnpliktiga officerare underkasta sig genom befälsutbildningsförbundet. Det är av beförda skäl önskvärt att öka antalet nyantagna reservofficerare från 220 — under år 1951 250 — till av chefen för armén föreslagna 350. Ekonomiska skäl kunna omöjligen tala mot en sådan anordning, då kostnaderna härför beräknas uppgå till 190 000 kronor årligen.

Därjämte föreslår chefen för armén, att av årskurserna 1948, 1949 och 1950 få anställas tillsammans 300 nya reservofficerare. Rekryteringsmaterielet inom dessa årsklasser har varit sådant, att en dylik utökning av antalet reservofficerare måste anses som högeligen önskvärd. Kostnaderna härför uppgå endast till ekiperingshjälp med 700 kronor per anställd eller — för 300 anställda —

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

tillsammans 210 000 kronor, vilket be-
lopp skulle beviljas på tilläggsstat för
innevarande budgetår. Även denna sum-
ma är för liten för att ekonomiska skäl
skola kunna anföras mot denna synner-
ligen välbehövligen kvalitativa förstärk-
ning av vår armé. Jag vill erinra om att
utbildningskostnaderna, som här äro
den ekonomiskt avgörande posten, äro
lika stora för reservofficerare som för
värnpliktiga officerare.

Departementschefen anför, att han
med hänsyn till de betydande kostnader
som ett bifall till förslaget skulle inne-
bära för fredsorganisationen anser, att
detsamma bör prövas först i samband
med framtida principbeslut rörande förs-
varskostnaderna. Ingen kan väl på all-
var göra gällande, att en summa av
190 000 kronor inom vår försvarsbudget
skall ha något inflytande på avvägning-
en av kostnaderna mellan försvarsgre-
narna.

Riksdagen har vid så många olika till-
fällena debatterat frågan om utbildning-
en av värnpliktiga gruppchefer, att det
kan synas meningslöst att ånyo beröra
detta problem. I skrivelse den 29 sep-
tember 1950 föreslog emellertid överbe-
fälvaren, att kompletterande utbild-
ning för värnpliktiga gruppchefer till-
hörande åldersklasserna 1947, 1948 och
1949 skulle äga rum. Departementsche-
fen ville dock icke tillmötesgå de mili-
tära myndigheternas äskande på denna
punkt. Som skäl härför anför han, att
frågan om gruppchefsutbildningens
framtida ordnande för närvarande är fö-
remål för utredning — av en inom de-
partementet tillkallad sakkunnig, herr
Lindholm. Då det här gäller gruppche-
fer tillhörande åldersklasserna 1947—
1949, kan frågan om gruppchefsutbild-
ningens framtida ordnande icke rimlig-
en ha något att göra med eventuell
kompletterande utbildning av tidigare
gruppchefer, vilka erhållit otillfredsstäl-
lande utbildning.

Departementschefen förklarar, att han
är väl medveten om att i varje fall
gruppcheferna ur de äldsta av de ålders-
klasser, som man nu ifrågasatt att in-
kalla, icke utbildats med de förbättrade

utbildningsmetoder som senare tilläm-
pats. Ur denna synpunkt vore alltså en
kompletterande utbildning väl motive-
rad. Men departementschefen anser, att
övergången till repetitionsövningar i
krigsförband har skapat förutsättningar
att öka gruppchefernas användbarhet.
Icke heller detta skäl är bärande. Pro-
grammet för dessa övningar är synner-
ligen hårt pressat. Den tid, som kan av-
ses för gruppchefernas utbildning un-
der den månad då repetitionsövningarna
pågå, blir därför mycket blygsam. De-
partementschefen erkänner indirekt
detta, då han anför: »Det är emellertid
uppenbart att en ytterligare utbildning
av dessa äldre gruppchefer skulle göra
dem mer skickade att fullgöra sina upp-
gifter i krigsorganisationen.» Departe-
mentschefen anser därför att, därest
inkallelser av beredskapsskäl böra ske,
i första hand ifrågasvarande gruppchefer
böra inkallas.

Departementschefens resonemang för-
utsätter, att vi före ett eventuellt krig
skola få den nådatid, som beskärdes oss
under andra världskriget, och att denna
användes för utbildning. Sannolikheten
för att vi skola än en gång undgå att
dragas med i kriget redan vid dess bör-
jan är kanske icke alltför stor. Är det
icke ansvarslöst att bygga på en sådan
chans, när det bokstavligen gäller livet
för svenska värnpliktiga? Dålig utbild-
ning i fred kostar eljest onödiga för-
luster i krig.

Koreakriget har givit många nya
exempel på den gamla sanningen, att
frågan om utbildningstidens längd inte
bara är en statsfinansiell fråga eller en
fråga om tillgång på arbetskraft för den
civila produktionen eller ännu mindre
en fråga som får lösas med hänsyn till
den enskildes bekvämlighet i fred. Det
är främst en fråga om de enskilda män-
niskornas liv och död. Otillräckligt och
ofullständigt utbildade trupper komma
alltid att få betala stora och onödiga
offer i blod vid den anpassning till kri-
gets realitet, som måste ske när det
verkligen gäller.

De amerikanska trupperna i Korea
voro vid krigets början otillfredsstäl-
lan-

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till de utbildade. Disciplinen hade gått förlorad under ett bekvämt liv som okkupationstrupp i Japan. Detta bidrog säkerligen i sin mån till att förlusterna ökades och att situationen under de första månaderna var så utomordentligt allvarlig för de amerikanska trupperna.

Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet har, när dessa frågor debatterats, ofta anfört, att svensk trupp nu är så mycket bättre utbildad än på 1930-talet. Gentemot detta kan det vara nog att anföra ett yttrande, som tillskrives överste Axel Gyllenkrok. När det framhölls, att de åldersklasser, som utbildats efter 1936 års försvarsbeslut, voro så mycket bättre än de på 1930-talet utbildade, sade denne: »De skall väl inte slåss mot varandra heller».

Herr talman! Jag har intet vidare att anföra om de föreliggande propositionerna.

Herr ÖHMAN: Herr talman! De propositioner, som hittills föreligga, ge ju oss en god anvisning om hur den politiska kursen nu skall läggas. Standardsänkning, reformstopp, skatteskärpning och fortsatt upprustning är det som regeringen ställer i utsikt. För nya rustningar, för hemliga polisen, civiltjänsten och Koreaäventyret begäras närmare 200 miljoner kronor, och nya indirekta skatter på 100 miljoner kronor skola tas ut, samtidigt som genomförandet av den allmänna sjukförsäkringen ställes på en oviss framtid.

Jag kan inte underlåta att erinra om att detta är någonting helt annat än vad regeringspartiet lovade under valrörelsen. Då var det ju lönehöjningar, skattesänkningar, hävande av bostadsbristen, treveckorssemester, pensionering av alla anställda och snabbt genomförande av den allmänna sjukförsäkringen som ställdes i utsikt.

Nu säger regeringen, att det är den internationella situationen, som har skapat svårigheterna och som motiverar de nya åtgärder som jag här har erinrat om. Ja, det är alldeles uppenbart, att den internationella utvecklingen påver-

riksstaten för budgetåret 1950/51.

kar de ekonomiska och de politiska förhållandena här i vårt land. Tillåt mig därför, herr talman, att bara med några ord uppehålla mig vid vad som enligt min mening förorsakar de nuvarande svårigheterna på det internationella området.

Jag vill, att vi först notera oss till minnes, att världen numera är uppdelad i två läger, som ha i grunden olika sociala och ekonomiska samhällssystem och som därför också ställa vitt skilda framtidsperspektiv. Vi skola icke förbise det faktum, att vi ha kommit in i det historiskt mycket betydelsefulla skede, när kapitalismens samhällssystem inte längre är allenahärskande på vår jord. Kapitalismen har på relativt kort tid förlorat ungefär en tredjedel av mänskligheten. Dess utrymme har minskat, dess fredliga expansionsmöjligheter äro för alltid slut. Det är därför som hela kapitalismens samhällssystem befinner sig i en kris, en kris som ständigt fördjupas och ur vilken den aldrig kan finna en utväg med fredliga medel.

Därför tillspetsas också motsättningarna, och därför rycker faran för att vi skola komma ut i ett nytt storkrig allt närmare. Hur näraliggande en sådan katastrof egentligen är har ju under de senaste månaderna mycket tydligt illustrerats av de händelser som utspelats i Fjärran Östern. Inbördeskriget i Korea har medfört våldsamma återverkningar i hela den kapitalistiska världen — återverkningar av politisk, militär och ekonomisk natur — och dessa återverkningar uppstodo ju framför allt därför att Amerikas Förenta stater följde exemplen från Tyskland och Italien under det spanska inbördeskriget på 1930-talet och tillgrepp väpnad intervention i det koreanska folkets inre angelägenheter. Skillnaden enligt min mening mellan vad som skedde i Spanien sommaren 1936 och vad som skedde i Korea sommaren 1950 är egentligen bara en enda: Hitler och Mussolini förmådde inte direkt mobilisera Nationernas förbund för sina syften. De lyckades bara uppnå nonintervention, men Amerikas Förenta stater, som har en mäktigare

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

position i den internationella politiken än de gamla fasciststaterna i Europa, lyckades ju genomdriva ett lagstridigt beslut i Förenta Nationernas säkerhetsråd, genomföra intervention i Korea i Förenta Nationernas namn och beordra sina anhängare att militärt, ekonomiskt och moraliskt stödja den orättfärdiga inblandning som skedde i det koreanska folkets interna angelägenheter. Vårt lands regering, som säger sig föra en alliansfri utrikespolitik, var ju genast med på noterna, och den deltar nu i interventionen med ett fältsjukhus. Den uttaxerar 10 miljoner kronor av skattebetalarna som hjälp åt de amerikanska interventionstrupperna i Fjärran Östern och sänder sjukvårdspersonal ut ur landet, samtidigt som många sjukhusavdelningar måste stänga i brist på personal. Sådana handlingar äro icke förenliga med en verklig alliansfri utrikespolitik.

Kriget i Fjärran Östern har ju enligt finansministerns ekonomiska översikt rubbat de tämligen optimistiska kalkyler som förelades oss under värriksdagen. Detta krig har i hela den kapitalistiska världen frammanat en upprustningspsykos som inte bara blir ruinerande för folken, utan som också för oss allt närmare ett nytt storkrig, om inte de mäktiga fredskrafter, som finnas inom alla folk, lyckas hindra det samma. Jag tycker att det skulle motsvara vårt lands långa fredstradition och vårt folks uppriktiga fredsvilja om regeringen i stället för att deltaga i den allmänna kapprustningen låte Sveriges stämman göra sig hörd ibland dem som verka för fred och avspänning i världen.

Jag tror för min del inte att ett krig är oundvikligt. Jag tror att motsättningarna i världen kunna minskas och krigsfaran avlägsnas, om de ledande makterna inom kapitalismens värld liksom den socialistiska världen acceptera den ståndpunkten, att de två samhällssystemen kunna leva sida vid sida för att i fredlig tävlan visa vilket system som är mest livsdugligt, vilket system som kan skapa de lyckligaste förhållandena för människornas samliv.

Denna ståndpunkt har emellertid hittills endast intagits av de socialistiska staterna. Den andra sidan vägrar att gå med på fredlig tävlan och inriktar sig i stället på ett nytt krig i syfte att förverkliga den historiskt sett hopplösa uppgiften att återinföra kapitalismen i hela världen. Jag tycker att Sverige, som ofta gjort reklam för sig självt som ett medelvägens land, borde stödja dem som önska en fredlig tävlan och ett fredligt samliv mellan de två system, som världen nu är uppdelad i. I stället deltaga vi i kapprustningen och därmed också i själva verket i förberedelser för krig, liksom alla länder som tillhöra Marshallblocket göra. Man har ju påstått att Marshallhjälpen skulle medföra ett uppbyggande och ett ökat välstånd i Europa. Utan att närmare gå in på den saken vill jag bara påpeka att envar väl nu bör kunna se att motsatsen är fallet. Det har pågått och pågår fortfarande en standardsänkning för folken, en ökad militarisering och en utveckling i nyfascistisk riktning i de länder som tillhöra Marshallblocket. Jag vill erinra om att en värderad ledamot av denna kammare, herr Georg Branting, yttrade några mycket tänkvärda ord när riksdagen på sommaren 1948 antog Marshallavtalet med Amerikas förenta stater. Han sade bland annat: »Överenskommelsen innebär, att vi sticka armen djupt in mellan kuggarna i ett för oss okänt maskineri.» Den kommunistiska gruppen var ensam om att instämma i denna mycket befogade varning. Inga andra här i kammaren hade betänkligheter mot att sticka in det svenska folkets armar i ett maskineri som fört oss till det läge vari vi nu befinna oss.

Det är nu ett år sedan regeringen — för övrigt utan att i förväg fråga riksdagen — beslöt att devalvera kronan, med påföljd å ena sidan att skattebetalarna ha fått punga ut med några hundra miljoner kronor till subventioner på vissa importvaror och å andra sidan att de stora exportörerna häva in extra vinster på så där en 600 å 700 miljoner kronor och att de till och med

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

tala om drömpriser på sina exportvaror. Nu försvinna subventionerna, och levnadskostnaderna springa i höjden, men storfinansens vinster på devalveringen bestå.

Vi befinna oss i en ekonomisk situation som enligt finansministerns mening är synnerligen allvarlig. Vi gå emot väldiga prisstegringar. Enbart subventionernas upphävande beräknas ju medföra en stegring av levnadskostnaderna med någonting mellan tre och fyra procent, och Finanstidningen räknar med att vi skola få en prisstegring på ungefär sju procent redan under första kvartalet nästa år. Vad som kommer därefter är det väl ännu ingen som med bestämdhet kan förutsäga.

Vad är det man nu rekommenderar för metoder att bekämpa denna utveckling? Ja, i den föreliggande situationen tar man ut det gamla inflationsspöket ur garderoben igen. Regeringen, och närmast finansministern, höjer ett varningens finger åt de ungefär 1 700 000 arbetare och tjänstemän, som tålmodigt ha funnit sig i tre års lönestopp och som nu inför avtalsuppgörelsen kräva kompensation för de väldiga prisstegringar, som ha signalerats, och för den eftersläpning, som lönestoppsåren ha medfört för stora grupper. På regeringshåll och på borgerligt håll fortsätter man att tala om att den samhällsekonomiska balansen måste bevaras. Det är ju detta tal om att bevara den s. k. samhällsekonomiska balansen som är regeringens huvudargument emot lönehöjningar och som har till syfte en sak och knappast någonting annat, nämligen att försöka avskräcka löntagarna från att gå till aktion för sina berättigade krav.

Vi ha från vårt håll tidigare kritiserat detta tungomålstaleri om samhällsekonomisk balans, samhällsekonomisk jämvikt och allt vad man nu talar om. Vi anse nämligen att det helt enkelt inte är möjligt att med bibehållet allvar tala om att bevara samhällsekonomisk balans i ett samhälle som bygger på privatkapitalistisk äganderätt till produktionen och som därför också har en planlös produktion. Jag hävdar att ingen fi-

nansminister, inte ens en så bister och kraftfull natur som herr Sköld, kan klara uppgiften att skapa stabil samhällsekonomisk balans förrän statsmakterna kunna dirigera produktionen och göra den planmässig, d. v. s. förrän vi fått en socialistisk produktionsordning. Med utgångspunkt i detta resonemang anse vi kommunister också att arbetarna icke ha någon anledning att längre låta sig bedragas av de falska balansteorier som regeringen opererar med. Vi anse att det ekonomiska läget ingalunda är så mörkt som regeringen hävdar. Vi ha ju i själva verket en utpräglad högkonjunktur, vi ha ju stigande produktion, vinsterna stiga till nya rekordhöjder, och vi ha mycket stora investeringar. Kort sagt, situationen är sådan att de gynnsammaste förutsättningar nu föreligga för åstadkommande av en reell höjning av levnadsstandarden. Men för en sådan höjning fordras att några villkor bli uppfyllda. Det första och viktigaste är att de kommande avtalsförhandlingarna verkligen bli fria, d. v. s. att arbetarna själva få fälla sina avgöranden och att de utnyttja sina fackliga organisationers styrka för kamp, om deras berättigade anspråk på löneförbättringar inte bli tillgodosedda.

Regeringen kan, om den vill, stödja arbetarnas och tjänstemännens lönekamp bland annat genom att genomföra en verkligt effektiv priskontroll för att beskära de väldiga monopolvinster, som storföretagen nu planera att ytterligare höja, och genom att vidtaga kraftåtgärder för att stävja den spekulation, som är i full gång och som kommer till uttryck bland annat i uppläggnings av väldiga hamstringslager för att framkalla en konstlad varubrist i avvaktan på att världsmarknadspriserna skola slå igenom med åtföljande extra vinster. Regeringen kan vidare stödja arbetarnas och tjänstemännens lönekamp genom att ge statstjänarna den kompensation, som de i verkligheten äro berättigade till och som de kräva, och inte stanna vid, som statstjänarna själva säga, den grindslant på 100 kronor, som de hittills i nåder ha beviljats som kompensation för ef-

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

tersläpningen. Regeringen kan vidare bidra till att motverka dyrtiden genom att inte höja järnvägarnas biljettpriser, godstaxorna, telefon- och telegramavgifterna, postportot och liknande. De affärsdrivande verkens vinster äro tillräckliga för bestridande av de ökade utgifter som en höjning av statstjänarlöwnerna skulle medföra. Ett ytterligare drag till motverkande av dyrtiden vore att regeringen toge tillbaka sin proposition om utskrivning av nya konsumtionsskatter på 100 miljoner kronor om året. Ett annat mycket verksamt medel att åstadkomma lättnader i de mindre inkomsttagarnas läge är att regeringen sparar på utgifterna för militära ändamål i stället för att genomföra de upp- rustningsförslag som nu ligga på riksdagens bord.

Jag vill erinra om att vi genom den nu föreslagna upp rustningen komma till den för vårt lands förhållanden helt enkelt fantastiska summan av ungefär en miljard tvåhundra miljoner kronor om året för militära ändamål. Om vi slå ut den summan på befolkningen, så innebär det att varje svensk medborgare, från spädbarnet till åldringen, får betala omkring 175 kronor om året till militära ändamål. En tvåbarnsfamilj får alltså lägga ut över 60 kronor i månaden till ett militärväsen som till på köpet ledes av män vilka i tal och skrift välkomna Sveriges deltagande i ett kommande angreppskrig.

Vi kommunister tro inte att denna militarisering är en riktig väg för vårt land. Saken är väl ändå den, att vi skrämna ingen angreppslysten stormakt med vår militära styrka, inte ens efter den nu föreslagna upp rustningen.

Till frågan om försvaret av landets nationella frihet ha kommunisterna inte ändrat sin deklarerade mening, och vi komma heller aldrig att göra det. Vi vilja att den nationella friheten, vår självständighet skall försvaras, men vi tro inte att förutsättningarna härför äro nya kanoner, pansarvagnar eller bombplan. Frågan om förutsättningarna för att bevara freden och därmed också bevara vår nationella frihet är för oss i

första hand en politisk fråga. Vi mena därför, att Sveriges nationella försvarspolitik måste bestå i en verkligt alliansfri utrikespolitik. Den innebär landets utträde ur Marshallorganisationen och Europarådet. Den innebär att Sverige skall sluta med stödet åt interventionen i Fjärran Östern. Vi mena vidare att Sveriges nationella försvarspolitik måste inriktas på att stödja fredens krafter i världen, de krafter som vilja förbud mot atomvapnet, allmän och kontrollerad minskning av alla slags rustningar, fördömande av aggression varhelst den förekommer, fördömande av utländsk intervention i folkens inre angelägenheter var den än förekommer och förbud mot allt slags propaganda för krig.

Vi tro att en sådan politik är det bästa försvaret för vårt lands nationella frihet och att den motsvarar vårt folks uppriktiga vilja till fred och till folkförbröd- ring.

Herr talman! Låt mig nu till sist göra ett par allmänna reflexioner. Alla talare ha här uppehållit sig något vid höstens val, och jag ämnar göra detsamma med några ord.

Höstens val resulterade i bakslag för alla partier utom för socialdemokratien. Mot oss kommunister fördes i 99 procent av den svenska pressen en likriktad och illasinnad kampanj, i vilken alla medel ansågos tillättna. Men när nu damerna och herrarna i andra partier se på resultatet, måste ni ändå erkänna att ni trots denna kampanj inte lyckades beröva oss mera än omkring 50 000 väljare, av vilka de allra flesta med all sannolikhet stannade hemma och vägrade att lämna sin röst åt något annat parti. De 190 000 röster, som kommunisterna fingo i denna situation, äro mera än vad något annat parti under liknande förhållanden skulle ha kunnat prestera. Jag säger bara detta som en tankeställare, till den verkan det hava kan, för dem som ämna fortsätta att göra i kommunisthets.

Kommunisterna här i Sverige stå kvar på sina poster och vid sitt parti. Vår verksamhet kommer aldrig att upphöra. Vilka åtgärder än statsmakterna skulle tänkas kunna vidtaga, så försäkrar jag

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till ifrån denna talarstol, att kommunistiska partiet under alla förhållanden utifrån de givna förutsättningarna kommer att fortsätta sin kamp för det som vi anse vara en riktig politik för Sveriges land och folk. Och vi äro, trots bakslaget vid valet, ändå förvissade om seger, ty vi veta att man inte kan vrida historiens klocka tillbaka. Den går obevekligen framåt, och framtiden är kommunismens.

Herr **ARRHEN**: Herr talman! Jag kan inte underlåta att i vissa avseenden ta upp till bemötande det anförande av herr Öhman, som vi nu här senast hörde. Jag erinrar mig, att det för inte så länge sedan under detta år fördes en diskussion rörande kostnaderna för vår diplomatiska representation i utlandet. Det gavs då från svenska officiella myndigheter vissa stickprov på levnadskostnaderna inom de olika länderna. Det påpekades därvid bl. a., herr Öhman, att det var ganska besvärligt att klara sig på 40 000 kronor i årslön, om man beklädde posten som skrivbiträde vid ambassaden i Moskva, och anledningen därtill var, framhölls det bl. a., att levnadskostnaderna i Moskva för närvarande äro bland de högsta i världen. Kaffet kostar där 52 kronor 66 öre per kilo, smöret 42 kronor 30 öre per kilo och kalvsteken 20 kronor 77 öre per kilo. Ett kilogram ägg kostar 19 kronor 86 öre, om man över huvud taget kan få tag på några sådana, trots att man befinner sig i ett land som är mer äggproducerande än kanske något annat i världen.

Det framhölls också i detta sammanhang, att äggen äro ransonerade; en ambassadör får 15 ägg per månad, hans fru får — för hushållets allmänna behov, antar jag — 10 ägg i månaden och sedan få de andra vid ambassaden en mindre tilldelning i graderad skala efter tjänsteställning, vilket på sitt sätt är en intressant detalj i systemet.

Dessa siffror illustrera en situation, som kan vara av intresse för herr Öhman att uppmärksamma. De avspeglar en levnadsstandard, som inte ter sig så fördelaktig,

riksstaten för budgetåret 1950/51.

när herr Öhman här skall väga fördelarna av det ena eller andra produktions-systemet mot varandra. Och varför är det på det sättet? Jo, rimligtvis måste det bero på det allmänna sätt varpå den officiella regimen där borta för sin politik. Den har sedan långliga tider accepterat den filosofi, som ligger bakom orden »kanoner eller smör». Den har föredragit kanonerna. Detta förhållande, som kanske är upphovet till de motsatsställningar vi för närvarande kunna iakttaga i vår världsdal, kan omöjligt förnekas. Vi hävda för vår del, att upphovet till den nuvarande rustningsperioden, som vi tyvärr synas ha glidit in i, icke äro att söka väster om den s. k. järnridån, utan på östra sidan därom. Det är detta, som herr Öhman förnekar. Det lönar sig inte att diskutera den saken med herr Öhman. Vi kunna bara slå fast, att vi ha olika åsikter därvidlag.

I övrigt utgjorde herr Öhmans anförande endast en uppräknig av gamla teser, som flerfaldiga gånger från denna talarstol och annorstädes blivit vederlagda. Det är kanske därför inte någon anledning att belasta kammarens protokoll med ytterligare uttalanden om sådana ting.

Anledningen till att jag här hade begärt ordet står att söka på andra områden. Vi befinna oss nu i oktober månad och det är en i svenskt politiskt liv intressant tidpunkt. Det är nämligen då som propositionsskrivandet äger rum som bäst i de olika departementen, och det kan, enligt min mening, vara av ett visst värde att i en sådan här debatt framföra vissa allmänna synpunkter och önskemål, även när det gäller ett specialområde. Jag står här närmast såsom representant för mitt yrke, när jag nu kommer in på resonemanget om tillståndet på skolans område.

Vid flerfaldiga tillfällen har jag från denna plats sökt fästa uppmärksamheten på de problem, varmed den nu arbetande skolan har att brottas. Det är gott och väl, att vi nu snart ett årtionde ägnat oss åt en stimulerande diskussion om framtidens skola. Det har givetvis funnits motiv för detta meningsutbyte och

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

naturligtvis även för det beslut, som riksdagen på grundval av gjorda överväganden fattade i våras. Samtidigt har det emellertid varit ytterligt chockerande att iakttaga den ringa uppmärksamhet, som riksdagen ägnat den skola, som har till en måhända trivial uppgift att fostra den nu levande föräldragenerationens barn. På detta område ha under snart tio år av skolöverstyrelsen, av riksdagens ledamöter, i den offentliga debatten och diskussionen brister påvisats. Under den senaste tiden har allt oftare ordet »katastrof» börjat förekomma i samband med de ansvariga myndigheternas vädjanden och åskanden inför riksdagen. I regeringspropositionerna har man dock mera sällan kunnat spåra förslag till bristernas botande. Det har, särskilt under de senaste åren, ständigt hetat, att statsfinansiella skäl talade emot och omöjliggjorde anslagskravens godtagande.

Vi ha i detta sammanhang anledning ställa en fråga: Anse statsmakterna, att skolundervisningens skäligen villkor är något primärt i folkets och statens liv, eller anse de det inte? Om man anser det förra, är det då inte en skyldighet att i en väl avvägd budget bereda plats för de anslag, som med hänsyn till vid flera tillfällen av ansvariga myndigheter framförda önskingar begärts? Om man i dessa fall förkastar anslagskraven trots full vetskap om att dylika beslut måste leda till en sänkning av standarden på olika områden inom den skola, som i dag arbetar, vilket intryck måste inte detta göra hos de män och kvinnor, som i dag utgöra denna skolas levande innehåll, och vilket intryck får allmänheten av den diskussion rörande 1960- och 1970-talens skolformer, som i stället mobilisera tid och krafter? Måste det inte för vanligt folk te sig tämligen kuriöst, att vi här i riksdagen så ivrigt ägna oss åt fjärrskådandets villsamma konst, att vi tyckas ha glömt bort den skola, som skall leva omkring oss, att vi till synes med fatalistiskt jämnmod åskåda de risker, som i olika avseenden hota den, och att vi avböja alla förslag till förbättringar och reparationer i den gamla

byggnaden, enbart under förebärande av det s. k. statsfinansiella läget, under det att vi samtidigt med frejdigt mod ägna oss åt att bygga det luftslott, som vi kalla den nya skolan och som synes vara avsedd att bli icke bara ett miljonbygge, utan ett miljardbygge. Det är visserligen ljuvt att drömma, heter det, men vi veta inte, vad våra barn komma att säga om sina romantiska fäder och förfäder.

Det är i sanning föga underligt, herr tuman, em såsom en följd av denna hotfulla utveckling känslor av misstroende och missmod äro på väg att bemäktiga sig läraropinionen. Denna nya känsloreaktion, som på senare tid blivit ytterst påtaglig, är tämligen enhetlig och gör sig, enligt vad jag har mig bekant, måhända särskilt kraftigt gällande inom den s. k. högre skolans värld, i läroverk och högre allmänna läroverk. Orsakerna härtill äro flera.

En av de främsta står att söka i det stegrade elevantalet, vilket ju blivit ett resultat av att statsmakterna vidtagit olika åtgärder, som stimulerat i denna riktning. Det har betytt, att klasserna både i realskola och gymnasium, vad angår antalet elever, nu vida överstiga vad som var vanligt för något eller ett par årtionden sedan. Det har betytt mer än en fördubbling av lärarnas arbetsbörda. Det har med andra ord betytt en fördubbling av skrivboksräntningsbördan. Jag hade i våras tillfälle att här inför kammaren försöka mig på en exemplifiering av vad det här var fråga om beträffande undervisningen i ett sådant ämne som modersmål. En lärare i modersmål måste utöver ordinarie vecko-tjänstgöring på omkring 27 timmar samt därutöver lektionsförberedelser m. m. använda 376 timmar eller 47 arbetsdagar å 8 timmar per läsår för att i ett av mig undersökt fall rätta 2 371 skrivböcker. Om jag förutsätter att varje skrivbok är 5 mm tjock, blir det, som jag anförde här i våras, en stapel av skrivböcker på 5,5 meters höjd.

Nu har läroverkslärarnas riksförbund gjort undersökningar i mycket stor skala av motsvarande innebörd, och dessa

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

undersökningar synas visa, att en veckobelastning på över 80 timmar är vanlig bland läroverkslärarna och att mellan 2 000 och 3 000 rättningsobjekt är något ordinärt för en lärare. Det förekommer ända upp till 4 000. Det har framkommit exempel på lärare som redovisat 29 schemabundna veckotimmar med 13 klasser och 419 elever. Jag kan meddela, att jag själv under denna hösttermin undervisat 356 elever i 10 klasser. Jag vet inte, huruvida dessa siffror ha någon möjlighet att göra intryck på kammaren, men så mycket torde i alla fall bli klart, att talet om en individuell undervisning ter sig i nytt ljus.

Det är en tjänstgöring av en dylik omfattning, som suger musten ur den högre skolans lärare och som dämpar arbetsglädjen och sprider skolfabrikens tristess över vardagsarbetet. Härtill bidrar mycket annat. Varför ha vi inte med kraft gått in för att modernisera dagens skola när det gäller en hel del triviala detaljer? Varför ha vi ingen hjälppersonal i dessa mammutskolor på mellan 600 och 1 000 elever? Skrivbiträden och institutionsmekaniker lysa helt med sin frånvaro. Detta betyder, att lärarna själva få utföra en mängd handräckningsarbeten, som skulle kunna utföras av en helt annan arbetskraft.

Jag får verkligen tåras i ögonen, då jag i både skolutredningens och skolkommissionens betänkanden läser om vad som bör fordras av en ideallärare. Jag skall inte belasta protokollet med de långa citat, som därvidlag skulle kunna hämtas ur utredningarnas betänkanden, men där göres en uppräknings och en katalogisering av karaktärssegenskaper, vilken skulle te sig förkrossande för varje annan människotyp än läraren, som kanske är van att ta mångt och mycket med en nypa salt. Jag tror, att en lärare med 29 veckotimmar och 400 elever i 13 klasser och 4 000 skrivböcker framför sig under ett läsår läser, sin föregivna plikt likmätigt, igenom dylik litteratur, möjligen med ett milt överseende eller kanske under utnyttjande av det sinne för humor, som också skall vara honom eget enligt de direktiv vi

få från skolutredningen och skolkommissionen.

Det mest slående, när man går dessa företeelser in på livet, är att lärarna vid läroverken ha en lång utbildningstid. Endast läkarna ha en längre utbildningstid än läroverksadjunkterna. Lärarna ha en lång arbetstid — på denna punkt må herr Rubbestad i andra kammaren säga vad han vill. Jag har redan sökt exemplifiera vad det därvidlag gäller och vi ha snart papperen på bordet, som visa svart på vitt på hur det därvidlag förhåller sig.

Lärarna vid läroverken äro dåligt betalda. En allmän uppfattning är, att läroverkslärarnas löner, sedda mot bakgrunden av utbildning, arbetsbörda och ansvar i jämförelse med andra arbetargrupperns inkomstlägen äro högst otillfredsställande. De ha också under de senaste 30—35 åren oavbrutet försämrats. Lönerna uppgå nu endast till 45 procent av vad de skulle ha varit om de under nämnda tid följt samma utvecklingskurva som arbetarlönerna inom industrien. Om samma jämförelse göres med privatanställd förvaltningspersonals och likställdas löner åren 1939—1948, ha läroverkslönerna förlorat 14 procent. Lärarlönerna ha dessutom icke blott stannat i den allmänna löneutvecklingen, utan de ha utformats så, att läroverkslärarna inte ens fått en ringa del av de senaste årtiondenas standardförbättring. Tvärtom har inkomststandardindex sjunkit så, att läroverkslärarna åsamkats en lönesänkning från 1918 med hos läroverksadjunkter 15,2 procent och hos lektorer 12,2 procent. Det förtjänar i detta sammanhang också erinras om att medelinkomsten för läroverksadjunkt 1930 utgjorde 9 000 kronor och för lektor 11 500 kronor, de lägsta medelinkomsterna för akademiskt utbildade personer här i landet.

Vad som skulle behöva göras är mycket. Önskemålen av näralligande natur ha flerfaldiga gånger under de senaste åren redovisats från denna plats. Jag skall bara erinra om att de ha inneburit krav på en reglerad befordringsgång för icke ordinarie personal, ett av-

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

lönat provår, en bättre avlöning för lärare vid provårsläroverk. De ha bestått i krav på att man skulle genomföra en ny lönereglering. Den omständigheten, att nu proposition i lönefrågan utlovats tidigast 1952, är ägnad att inge de allra största bekymmer. Det är nämligen ungefär då, eller vid läsårets början 1953, som vi när det gäller lärarbristen vid läroverken komma upp till den skrämmande siffran på över 2 000 personer. Och detta utan att enhetsskolan på ringaste sätt börjat realisera sitt stora program, vilket kommer att ställa ännu högre krav på lärartillgången. Valet synes bli att antingen ge anständiga löner åt läroverkslärare eller att få i ännu högre grad okvalificerade lärare eller, såsom en tredje möjlighet, att knappa in på elevantalet. Det senare synes komma att bli den oundvikliga följdens dels av lokalbristen, dels av bristen på lärare — och vad blir det då av allt det vackra talet?

Snart sagt, vart vi vända oss, se vi i dag inom skolans område brister: större klasser, bristfälliga lokaler, brist på kompetenta lärare, nya skolor utan gymnastiksal och samlings-salar o. s. v.

Vad jag åter här velat fästa uppmärksamheten på är, att läget inom den högre skolan präglas av kris och går mot katastrof. Dessa ord måste vi här stryka under, på det att det icke må sägas efteråt, att lärarna vid Sveriges läroverk visserligen hade representanter i riksdagens kamrar, men dessa inte ha sagt ett ord, att det har gått dem spårlost förbi, hur utvecklingen ter sig på deras eget arbetsområde.

Det måste, herr talman, vara något bestämt fel på en budget, som, vad själva avvägningen och fördelningen av pengarna angår, inte lyckats få plats för de blygsamma ruckningar i det nu rådande lönesystemet, som ha varit på tapeten här i riksdagen under de senaste åren. Jag syftar här inte närmast på den stora löneregleringen, som kräver noggranna överväganden, utan på de smärre förslag till förbättringar, som här varit uppe under en följd av år och som skulle ha varit av utomordentligt stor be-

tydelse för att få till stånd ett bättre klimat inom skolans värld och som på ett avgörande sätt skulle ha påverkat rekryteringen till yrket. Jag tror emellertid, att det är något konstitutivt fel i det svenska statsmaskineriets nuvarande sätt att fungera. Jag tror att det är samma fel, som går igen på så många andra områden. Man har en mycket omfattande socialbudget, men stora brister föreligger inom ålderdoms- och sjukvården, alltså när det gäller för sambället att ta hand om de arbetsoförmögna och deras intressen. Vi ha en lika omfattande försvarsbudget, som det har talats åtskilligt om här i dag, men man har inte heller där råd med utbildning av gruppchefer och reservofficerare och andra, ehuru försvarsorganisationen uppenbarligen på detta sätt med små medel skulle få en avsevärt ökad effektivitet. Det är en felplacering av pengar litet varstans i vår femmiljardersbudget. Det är den övertygelse jag kommit till, när jag försökt att tränga dessa problem in på livet. En rationalisering och en omgruppering vore med andra ord högst nödig och önskvärd, en angelägenhetsgradering.

Vi ha från vårt håll under de senaste åren vid åtskilliga tillfällen krävt en sådan rationalisering, men vi ha inte fått gehör för dylika synpunkter. Vi beklaga detta och slå fast, att i dag olika verksamhetsområden med högst angelägna behov blivit eftersatta. Den högre skolan, som jag här i huvudsak talat om, hör hit. Det går så länge som det går, men sedan kanske det inte går längre, och vad skall man då göra?

Jag har antytt, att tålamodet börjar svika på läroverkslärarhåll. Om anledningen därtill har jag sökt ge en föreställning. Man har även trott sig finna, att statsmakterna ofta medvetet negligera kåren som sådan. Vi ha t. ex. en kungl. kungörelse av den 4 juni 1937 om förhandlingsrätt för statens tjänstemän. Till och med skolöverstyrelsen har visat sig ovillig att i alla lägen tillämpa den. Dess senaste förslag om konrektor, som bestämt avvisats av så gott som en hundraprocentigt enig lärar- och rektorsopinion, tillkom utan

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

kontakt med läroverkslärares riksförbund, som här borde ha haft förhandlingsrätt, och det är desto mindre lyckligt, att man inte åstadkommit dessa kontakter, som det i fortsättningen kan leda till fullkomligt onödiga konflikter, enbart beroende därpå att man icke iakttagit den allmänna demokratiska regeln om samarbete.

Vi erinra oss i dessa dagar även den extra halvtimmen i undervisning per vecka, som läroverkslärares åtagande 1940 i likhet med befattningshavare i andra statliga kårer och verk. Detta åtagande har nu de facto upphört i de centrala verken men lever fortfarande kvar inom läroverken. Läroverkslärares äro kanske inte ovilliga att under nuvarande förhållanden låta den belastade veckans arbetsvolym, men den bör då betalas som övertimme. Varför skola läroverkslärares härvidlag ställas i särklass?

Så mycket ligger just nu »under utredning». Det veta vi alla. Men vad vi fråga är: Blir det någonting av det hela? Det är dylika stämningar, som just nu känneteckna situationen. Stämningar av den arten äro riskabla och farliga. Vi fråga oss med oro, vad de komma att betyda framför allt för lärarkryteringen och andra problem i framtiden och vilken inverkan allt detta kommer att ha, när det på allvar gäller att gripa sig an med försöket att föra den s. k. nya skolan ut i livet. Ty det är väl i alla fall inte så, herr talman, att den sittande regeringen har uppfunnit en metod att driva skolor utan lärare?

Jag har funnit det vara av en viss vikt att få synpunkter av denna art framförda redan vid detta tillfälle, ty det förhåller sig, som sagt, på det sättet, att propositionsskrivningen pågår.

Herr DE GEER: Herr talman! Den nu sittande talmannen efterlyste i sitt debattinlägg i förmiddags några synpunkter från oppositionen beträffande penningvärdet och dess samband med lönerörelserna. Jag skall söka gå hans

önskan till mötes med några synpunkter.

Det torde väl knappast råda någon tvekan om att försvaret av vårt penningvärde för närvarande är vår viktigaste uppgift på det ekonomiska området. Vi föra här en defensivstrid. Vi ha redan fått uppgiva terräng som jag inte tror vi kunna återtaga, närmast beroende på den inflationsvåg som i form av höga import- och exportpriser brutit in över oss. Jag tror inte att några ansvarsmedvetna politiker eller ekonomer i vårt land vilja ge sig in på en ny appreciering av den svenska kronan, och en appreciering vore väl det medel som låge närmast till hands för att förebygga en penningvärdesförsämring. Jag tror icke att det lönar sig att försöka återtaga den terräng som vi där ha förlorat.

Herr Strand framhöll i sitt yttrande att det inte är mer än rättvist att den penningvärdesförsämring, som här måste inregistreras såsom ofrånkomlig, också skall återspeglas i lönerörelserna, och därtill ville han lägga den reella löneförbättring på tre procent, som det enligt konjunkturinstitutet nu finns möjlighet till. Jag måste säga att den ståndpunkten är resonabel, den är realistisk, men den linjen är nog ganska svår att följa, både av reella och framför allt av psykologiska skäl.

Jag vill belysa svårigheterna med ett exempel som de flesta känna till och som också har berörts tidigare i dag i kammaren, nämligen den mycket kraftiga prisstegringen på våra skogsprodukter. Med anledning av denna prisstegring väller ju en inflationsvåg in över hela vårt land. Statsmakterna och enkannerligen regeringen vilja söka bryta denna våg, åtminstone delvis, genom att lägga exportavgifter på produkterna vid fabriker. Det har ännu inte blivit något resultat av förhandlingarna i denna fråga. Jag tror inte att det finns någon starkare opposition mot dessa exportavgifter, men om de bli införda så är saken inte hjälpt därmed, ty inflationsvägen rullar vidare med mycket stor kraft till nästa instans,

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

nämligen skogsägarna. Det ha vi sett på auktionspriserna. Dessa priser äro visserligen inte definitiva, men det har skett så många avslut som äro definitiva, och det visar sig att prisstegringen på skogsprodukter sedan förra året är så stor, att den täcker alla drivningskostnaderna; den utgör 40 till 50 öre per kubikfot. Detta sätter massor av pengar i händerna på alla våra skogsägare, och därmed komma vi till inflationsvägens tredje fas. Vägen går nämligen vidare till arbetsmarknaden, och där har den redan gjort sig starkt gällande. Jag tror nog att vi kunna komma till ett relativt resonabelt avtal med de större skogsbolagen, men alla småskogsgägar, som nu stå inför möjligheten att göra mycket stora vinster bara de få averkat, komma liksom förut under liknande förhållanden icke att stanna vid avtalspriserna, utan de komma att bjuda över de större bolagens och domänverkets priser, och därför kommer det att bli en vandring från industrien, en vandring som vi redan ha sett vissa tendenser till och som snedvrider arbetsmarknaden.

Jag är kättersk nog att ifrågasätta, om vi inte kunna sätta upp en liten vägbrytare på det andra stället också i form av någon accis eller avgift per kubikfot. Medlen skulle då i framtiden användas till vår skogsvårds befrämjande. Vi veta ju alla att den sinande avkastningen från våra skogar är ett allvarligt hot men att det finns potentiella möjligheter att öka denna avkastning. Detta kräver emellertid pengar och åter pengar. Vore det inte möjligt att sätta upp en vägbrytare även för den andra fasen av inflationsvägen? Då kanske verkningarna i den tredje fasen, på arbetsmarknaden, inte skulle bli så farliga.

Så vill jag nämna några ord om investeringsskatten. Den har ju inte kommit ännu; jag trodde att vi i dag skulle få veta om den kommer eller inte. Den har ju trasats sönder ganska friskt under sin vandring i remissinstanserna. Själv är jag av den uppfattningen, att denna skatt sätter in stöten på fel stäl-

le, ty det är ju just genom investeringarna som vi kunna öka produktionen. Jag medger gärna att de investeringar, som göras, inte alltid äro så riktiga och rationella, men den saken hjälps nog inte med denna investeringsskatt. Jag tror att en sådan skatt skulle göra mer skada än nytta. Det slösas nog på andra områden inom industrien. Funnes det någon möjlighet att lägga en avgift på företagens representationskostnader tror jag det vore lyckligt, ty på den punkten slösas det i onödan. Detta är naturligtvis bara ett hugskott, ty det skulle kanske kosta mera att kontrollera än man skulle få in i skatt, så planen kan kanske inte genomföras praktiskt. Alltför ofta resonerar man emellertid som så: Staten betalar hälften av luncherna och middagarna.

Det finns ytterligare många områden som jag skulle ha velat gå in på, men jag vill sluta med att betona att jag tror det finns en enig front i vårt land, icke minst bland företagen, för försvaret av vårt penningvärde och att man där icke har den benägenhet att skjuta över ansvaret på de anställda och deras lönepolitik, som herr Strand fruktade.

Herr NERMAN: Herr talman! Till omväxling med den mera mörka syn, som i allmänhet har kommit till orda i dagens debatt om ekonomi och försvar och tidsläget i övrigt — herr andre vice talmannen har t. o. m. använt ordet jämmerdal, även om det var i ironisk mening — skulle jag vilja peka på några ljusa drag i det allmänna läget, som göra, att vi ändå kunna ha rätt till en viss optimism. Det är särskilt tre stora goda tecken i tiden, som äro värda att notera.

Det första tecknet är att Förenta staterna har brutit sin tidigare isolationism, som på sin tid ödelade Nationernas förbund och som har kostat hela världen så mycket, och nu har axlat sin naturliga roll som den starkaste staten i ledningen för de fria staternas och folkens kamp för sin frihet och sitt framåtskridande.

Jag är inte alls blind för att det finns

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

skuggor och mycket som är värt att kritisera såväl i Amerika som på andra håll, och jag menar med framåtskridandet också kampen överallt på den inre fronten. Men det är ett väldigt historiskt framsteg, att den amerikanska isolatismen nu är bruten, och med visshet definitivt brutet, och att den starkaste av kulturens och frihetens stater — jag talar om den relativa frihetens — sent omsider har lärt sig förstå Europa och i någon mån Asien och att Atlanten har blivit en insjö, en de fria folkens insjö.

Det andra stora tecknet, som helt enkelt är en vändpunkt i hävderna och som för övrigt har sitt sammanhang med det första, är att vi för första gången i historien ha fått en internationell organisation, som har kunnat inte bara utdöma, utan även i handling slå tillbaka en angripare. I Korea ha vi äntligen upplevat ett universellt krafttag, ett mänsklighetens krig för allas vår frihet.

Jag betonar *allas*. Sveriges folk är också med i det kriget, även om det inte sker direkt med vanliga trupper, utan med en ambulans. Den ambulans, som Sverige har sänt och som har rönt en varm och berättigad uppskattning från alla fredsfolk, är också ett klart tecken på vart vi höra. Även Sverige är med i kriget mot angriparstaten Nordkorea och därmed indirekt mot den makt, som har dragit in Koreas olyckliga folk i krigets elände och sedan övergivit det.

Vi ha anledning betänka, att vi ha sluppit mycket billigt undan. Våra unga män ha sluppit gå ut — det kunde ha gått dem i ett annat fall, om vi över huvud mena någonting med vårt medlemskap i Förenta Nationerna. Men åtskilliga tusen av Förenta staternas och Storbritanniens unga män — i det förra fallet säkerligen åtskilliga svenskättlingar — ha stupat därute och ha stupat också för vår fred och frihet. FN:s församling hyllade den 21 september FN:s stupade soldater med uppresning. Den dag kanske kommer, då även Sveriges riksdag hyllar minnet av frihetskrigets offer.

Jag har nämnt två goda ting: att Förenta staterna har brutit sin isolationism och att vi äntligen ha fått en internatio-

nell makt, som kan mota en krigsanstiftare. Den tredje stora goda saken är, att hotet från den makt som provocerade Koreakriget har börjat på allvar tvinga oss i det fria Europa tillsammans. Marshallplan, Atlantpakt, Europaråd etc. äro goda belägg på det.

Ja, det var tre mycket betydande goda tecken i nuets mörker. Jag tror över huvud att historien åter är vid en vändpunkt. Det har ändå klarnat betydligt. Den fria världen har vaknat och börjat inse att det är omöjligt att möta hotet från den nya imperialismen utan styrka och har därför forcerat sitt stärkande och börjat till sist så sakta gå över till offensiven.

Jag kunde tillägga en fjärde ljuspunkt: Sverige har blivit allt mer betonad medlem av Västerlandet — detta utan att uppge sin statliga neutralitet. Jag skall inte heller tolka utrikesminister Undéns senaste uttalande i FN som en förskjutning, men jag kan ju få uttala min glädje över löftet att regeringen välvilligt skall pröva, som det heter, »allt som kan göras för stärkande av Förenta Nationernas möjligheter att trygga freden och förebygga angrepp».

En frihetsbetonad dansk tidning, Information, som började utkomma under jordiskt under Hitlers okkupation, knöt till utrikesministerns tal följande intressanta reflexion: »Neutraliteten har i varje fall undergått betydelsefulla förändringar sedan folkförbundets dagar, då just neutrala makter avhöllo sig från att ta ställning i aggressionsfall, därför att de satte den nationella neutraliteten högre än den internationella säkerheten. Undén har demonstrerat, att han gör det rakt motsatta. Och den demonstrationen måste nödvändigtvis dra med sig konsekvenser. I realiteten är», säger Information, »utrikesministerns tal en klar analys av situationen, med ett diskret och stillsamt men fullt konsekvent erkännande av de slutsatser som också Sverige måste dra av den senaste utvecklingen i världspolitik.»

Tidningen kallar den svenske utrikesministerns löfte om välvillig behandling av den amerikanske utrikesministerns

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

förslag om en FN:s egen armé för en oundviklig följd av utvecklingen i stort och tillägger: »Man närmar sig den punkt, där Sveriges intressen — oavsett önskan om individuella särständpunkter och nationell neutralitet — bli helt enkelt identiska med den västra världens ställning gentemot angreppsfaran. Sveriges ställning i dag är, sedd i förhållande till Norges och Danmarks, den att landet nu har nått fram till det stadium som för Norges och Danmarks vidkommande föregick anslutningen till Atlantpakten. Den sista konsekvensen blir då den, att Sverige på en omväg slutar i den gemenskap som redan de två andra skandinaviska länderna deltaga i.»

Jag avser, herr talman, inte att med detta citat provocera någon debatt om Atlantpakten. Utvecklingen har själv sin gång. Jag har bara tillåtit mig att anföra Informations uttalande som ett kanske diskuterbart, men dock diskutervärt belägg på hur man tänker på oss i frihetsvänliga kretsar i grannländerna.

Hur den store Stalins regering och hans lydstaters regeringar uppfatta den svenska neutraliteten, har vår regering nu i flera år av officiellt gott förhållande till Ryssland kunnat inregistrera. Jag skall inte här, hur frestande det än kunde vara, införliva med kammarens protokoll några prov på de älsvärdheter, som då och då ges vår regering om dess lakettjänster med baser åt den amerikanska imperialismen och dess medverkan i förberedelserna på att överfalla den store Stalins fredsälskande stat. Vår regering vet att med det överseende leendet hos en västerländsk kulturstat ta barbariets brist på vanligt s. k. folkvett för vad det är. På samma sätt ta vi med överseende att stalinisterna utnyttja den yttrandefrihet, som medges, till — som vi hört här i dag — direkt osanna och smädliga utfall mot det svenska försvarrets ledning.

Inför det hot, som vi känna österifrån mot Västerlandets inte idealiska, men dock helt friare kultur, en kultur, som i motsats till Österns ger möjlighet att bygga friheten vidare, blir man också mer än någonsin medveten om värdet

av den relativa frihet vi ändå ha. Och det må vara mig tillåtet att av aktuell anledning särskilt prisa vår svenska tryckfrihet; jag har inte alltid haft anledning att prisa den, men jag vill göra det här i dag. Dess värde har visat sig i närbild i sommar, i det s. k. fallet Kejne. Pastor Karl-Erik Kejne har gett oss en lektion i vad ett gott samvete och en stark rättfärdighetskänsla ändå kunna åstadkomma. Han har på ett beundransvärt modigt sätt gått till storms mot röta och korruption, det förra ute i samhällets bottenlager, det senare tyvärr i demokratiens polis. Men i samband med det fallet måste det slås fast, att utan en fri press hade man inte kunnat så föra sanningen till beaktande — man kan efter regeringens resoluta ingripande hoppas också till seger — trots vad man försöker mobilisera för närvarande mot sanningen och rätten. I fallet Kejne har särskilt några svenska tidningar skrivit ett vackert blad i det fria ordets historia.

Man får vara mer än tacksam för tryckfriheten. Den är själva livsluften för ett fritt folk. Och vidare är man glad åt vår fria demokratiska rösträtt — man förstår dess värde bättre än någonsin mot bakgrunden av det skoj- och terrorval, som nyss har hållits i ryska Tyskland.

Ja, detta var, herr talman, ett par glädjande företeelser som jag ville minna om i den allmänna tristessen. Jag skall sluta med att dra några slutsatser av lägets förändring ute i världen.

Demokratierna ha till sist börjat vakna. Men det är inte nog. De måste också bli mer aktiva, få mer målmedvetenhet och slagkraft. Det är självklart — och det har nyss påpekats av ledande statsmän i Förenta staterna — att enda sättet att få Östern till förhandlingar är styrka och fasthet. Det gäller såvitt jag förstår inte bara de stora staterna, utan också de små. Sverige sade bestämt ifrån i september om ett par alltför nitiska svampplockare från ryska ambassaden — och det imponerade; de få fortsätta att plocka svamp längre österut. Men i ett annat fall tycker man nog att Sverige kunde ha uppträtt litet mera fast.

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

Jag menar i fråga om de herrar från samma ambassad med marinattachén som befälhavare, som i somras voro ute på s. k. semestersegling i Stockholms skärgård och där lodade, fotograferade och filmade av hjärtans lust. Att de vägrade lämna ifrån sig sin film säger ju allt. Men nog kunde våra myndigheter ha tillåtit sig att beslagta filmen och framkallat den, så att vi hade fått veta, vad det var som intresserade vederbörande: de vackra flickorna, som man skyllde på, eller batterierna. Här finns väl ingen fast internationell lag, men jag bara undrar om ryssarna skulle tillåta svenska diplomater en sådan immunitet som att fotografera ryska befästningar och sedan kunna vägra att lämna ut filmen. Det kanske kan vara av intresse att vid ett senare tillfälle få diplomatiens spionagerättigheter närmare belysta.

Det är också frågan om den store Stalins strävanden att göra Östersjön till en rysk insjö. Man har från Sverige och Danmark protesterat mot den ryska utvidgningen av gränsen till 12 sjömil. Men vad blir det mer? Jag vill inte förorda, att också Sverige proklamerar 12 mils vatten, men nog kunde man tänka sig att med någon sorts eskort skydda svenska fiskare på det som återstår av internationellt vatten.

Det har nu visat sig, att med styrka och fasthet kommer man fram även i öster. Därifrån har efter Koreanederlaget börjat visas en ivrig fredsvänlighet, man talar i FN t. o. m. om en rysk charm-offensiv. Något liknande ha vi också mött här i dag. Vi ha här i denna kammarare fått ett naturligt eko från den ryska imperialismens fredsvänlighet just nu genom herr Öhman, som sällan har varit en sådan fredspartisan som i dag. Ingen låter emellertid invagga sig i tron på möjligheten av överenskommelser utan ekonomisk och militär styrka. Vi äro inne i en ny diplomati. Den gamla var inte vacker. Den nya är djungelns.

Det inte minst viktiga på det militära området — och det hör ju också till dagens debatt när vi diskutera försvaret — är det inre försvaret mot den s. k. femtekolonnen. Där är jag nu över-

tygad om att regeringen och militärledningen ha ögonen fullt öppna och att vid behov erforderliga utgårdar komma att vidtas. Vi äro säkerligen alla på det klara med att det inte finns anledning att vara hjärtnupen med demokratiska rättigheter åt människor, som själva skulle upphäva dem för andra i det ögonblick de toge makten på utländska bajonetter.

Sverige har nu lidit en del skada i sitt anseende ute i världen genom den s. k. Stockholmsappellen, den svindel som stalinisternas internationella s. k. fredskommitté, som sorterar under den store Stalins utrikesdepartement, med ett vanligt sammanträde gjorde till vad man har kallat en kongress. Det var ingen kongress. Det var ingen fredsaktion. Tilltaget har ju också brännmärkts officiellt, både av statsministern och senast i FN av utrikesministern. Men man frågar sig: Ha vi verkligen skyldighet att ge ett sällskap som det, som där sammanträdde till helt enkelt en rysk konspiration, visum för inresa? Engelska regeringen, som statsministern nyligen har gästade och fått en del intressanta erfarenheter från, har resolut vägrat sällskapet att komma till en ny kongress, d. v. s. ett nytt byråsammanträde i London, och de nitiska fredsduvorna få dra sig tillbaka till mera passande luftstreck. Det behöver inte vara något brott mot demokratin om Sverige vägrar inresa för folk, som bevisligen skada vårt land och den fria världen. Och för övrigt — lika väl som man av hänsyn till landets anseende vägrar antisemiten Einar Åberg att resa utomlands skulle man kanske också kunna vägra de svenska stalinisterna visum till deras sammanträffanden med sina huvudmän, där de direkt motarbeta vår och världens frihet och fred. Jag ser i detta fall ingen skillnad mellan de gamla bundsförvanterna nazisterna och stalinisterna — som kunna bli bundsförvanter än en gång; de äro det redan i östra Tyskland. Stalinisterna ha själva erkänt sig redo att under alla förhållanden slåss för ett utländskt imperium. De äro alltså en klar femtekolonn och måste därför behandlas som klara fiender. Det är ingen hemlighet — det stod ju i

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

kvällstidningarna i går — att deras parti var det enda parti, som hölls borta från deltagande i den uppvisning av nya vapen som militären i går anordnade för riksdagen. Jag har inte hört några klagomål från det partiet, men man har väl där förstått vad det betyder. Demokratien skall vara rädd om sin själ, men den får inte dalta sig till döds.

Men om man vill rädda Västerlandet, måste man också driva en positiv demokratisk politik. Det kan bara ske om man gör Västerlandets stater till allt bättre demokratier, ger de stora massorna känslan av att deras land också är deras och är värt att försvara och att det alltså är bättre än diktaturernas. Sådant fordrar offer, och offer även av de s. k. besittande. Med alla sina brister är dock arbetarklassen i vid mening kärnan i demokratiens försvar — om den nämligen är demokratiskt medveten. Annars är allt förlorat. Det gäller därför för de andra grupperna inte att ensidigt gynna arbetarklassen, men att beakta dess syn på samhället tillbörligt, ge den dess fulla medborgarrätt och få den till kämpande demokrat, klarvaken mot orätten ute som inne, klarvaken också för den personliga frihetens fundamentala värde. Man får inte vara nöjd med att den gamla ordningen bevaras mot angrepp, varken i Korea eller på andra håll. I så fall blir demokratiens seger bara en militär seger och en seger på kort sikt. Jag tror emellertid att på s. k. borgerligt håll är den insikten på väg ganska bra. Och det gör till sist också sitt till att man i dag kan vara optimist och ytterligare kan understryka sin optimism, trots allt.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Herr talman! Jag kom in i kammaren mitt under herr Nermans anförande och hörde bara senare delen av hans yttrande. Han gjorde där en anmärkning angående handläggningen av ärendet rörande den ryske marinattachéns färd i Stockholms skärgård, varunder marinattachén vid ett tillfälle var inne på förbudet område. Jag vill bara säga herr Nerman, att han säkerligen inte tillräckligt känner alla

enskildheterna i fallet för att kunna fälla ett omdöme om det. Frågan föredrogs inför regeringen i dess helhet och övervägdes mycket omsorgsfullt. Det fanns inom regeringen, som känner till både detta och andra fall, blott *en* mening, nämligen att vad som företogs från vår sida var en lagom reaktion.

Vad sedan beträffar det som herr Nerman yttrade om att regeringen borde ha vägrat viseringar åt deltagarna i den s. k. Stockholmskongressen, tycker jag nog, att herr Nerman börjar bli väl extrem i sin antikommunism. Vi böra väl inte dra ned en järnridå även kring vårt land! En kongress av denna art hade ju för övrigt tidigare hållits både i Frankrike och Amerikas förenta stater utan att vålla någon särskild panik.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättning kl. 7.30 eftermiddagen.

Herr NORDENSON: Herr talman! Om man i nuvarande läge skulle vilja uppställa ett mål för vår ekonomiska politik, gemensamt för alla de demokratiska partierna, vore det, förmodar jag, att komma till en ekonomisk balans med full rörlighet såväl inom vår utrikeshandel som i vårt inre ekonomiska liv. Men denna balans måste vara för handen inom varje särskilt område av samhällslivet. Den får icke vara beroende av restriktioner, kontroller och regleringar, utan måste vara resultatet av en naturlig jämvikt mellan tillgång och efterfrågan vid fri prissbildning. Vägen dit tror jag att man i korthet kan ange med en travestering av en stor mans ord:

Gör kronan hård, gör kronan fast,
så botas det som hittills brast.

Det är vårt penningvärde inåt och utåt som det nu framför allt gäller att skydda och bevara, så att icke svåra samhällseliga orättvisor och skadeverkningar skola uppstå, bl. a. genom att en hård stelhet lägrar sig över vårt näringsliv. Många medel för att nå detta mål ha föreslagits, men meningarna om dem ha

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

varit i hög grad delade. Jag skall här till granskning uppta ett medel, om vilket man har varit ense att det borde tillämpas. Det har nämligen synts mig angeläget att få klarhet om huruvida detta medel verkligen har bidragit till att förbättra vårt läge. Vad jag härvid tänker på är strävan att genom en överbalansering av budgeten dämpa den pågående, inflationsdrivande högkonjunkturen.

Avsikten med överbalanseringen av budgeten har varit att uppsuga medel från allmänheten, d. v. s. att åstadkomma ett tvångssparande och indraga en del av den köpkraft som i marknaden verkar i prisstegrande riktning. Man har strävat efter att göra överbalanseringen så stor, att inte blott utgifterna på driftbudgeten och kapitalbudgeten helt skulle täckas med verkliga inkomster, utan även de anspråk som ställas på statskassan genom att anslagsreservationer aktiveras. Jag skall här försöka fastställa, i vilken mån detta har lyckats under den gångna tiden.

Om vi ta budgetåret 1948/49, finna vi, att man i statsverkspropositionen räknade med en överbalansering av driftbudgeten med 539 miljoner och ett lånebehov på kapitalbudgeten av omkring 340 miljoner. Drift- och kapitalbudgeterna tillsammans tagna voro sålunda väl överbalanserade. Reservationerna beräknades ta i anspråk 410 miljoner. Man kom därigenom fram till ett underskott, ett lånebehov, av 210 miljoner. Enligt riksstaten skulle det möjligen ha blivit något mindre, 200 miljoner. Budgetredovisningen gav emellertid sedan vid handen, att det uppstått en brist på 159 miljoner och att lånebehovet var 375 miljoner. Man hade alltså från ett beräknat lånebehov av 200 miljoner kommit fram till ett faktiskt lånebehov av 375 miljoner.

Budgetåret 1949/50 är särskilt märkligt i här berört avseende. I statsverkspropositionen räknade man med en överbalansering av driftbudgeten med 720 miljoner. Kapitalbudgeten beräknades kräva omkring 250 miljoner och reservationsförbrukningarna 450 miljoner, varför det trots allt skulle bli ett över-

skott av 25 miljoner som överbalansering av hela budgeten. Redan när riksstaten fastställdes, hade detta överskott förvandlats till ett underskott på 60 miljoner. I 1950 års statsverksproposition redovisades riksräkenskapsverkets beräkningar för budgetåret 1949/50. Där kom man fram till en medelsbrist av 500 miljoner. Tre månader senare hade ämbetsverket modifierat sina kalkyler därhän, att det skulle uppstå ett sammanlagt underskott av 690 miljoner. Från ett plus på 25 miljoner hade man således under loppet av 15 månader kommit fram till en brist på 690 miljoner.

Tyvärr ha vi ännu inte fått budgetredovisningen för 1949/50, men av konjunkturinstitutets senaste rapport framgår, att driftbudgeten uppvisar en brist på 100 miljoner och att den totala bristen skulle bli 650 miljoner, vilket stämmer ganska väl med prognosen.

Vad täckandet av denna brist beträffar är att märka, att under det gångna budgetåret en hel del reserver ha tagits i anspråk hos riksbanken och riksgäldskontoret. Därigenom ha anspråken på låneomedel kunnat begränsas till omkring 340 miljoner.

Det märkliga i konjunkturinstitutets rapport är emellertid vad som där säges om verkningarna av detta underskott. Konjunkturinstitutet framhåller, att det sätt, varpå utgiftsöverskottet finansierats, innebär, »att nya betalningsmedel till ett belopp av 450—500 miljoner kunna anses via budgeten ha tillförts marknaden». Man har således här spritt ut köpkraft till höga belopp i stället för att dra köpkraft ur marknaden.

Vad slutligen det löpande budgetåret beträffar, har man i statsverkspropositionen räknat med ett överskott på driftbudgeten av 472 miljoner. Kapitalbudgeten har beräknats kräva 211 miljoner och reservationsförbrukningen 450 miljoner. Statsverkspropositionen redovisar sålunda en brist på 189 miljoner. I riksstaten har överskottet på driftbudgeten nedgått till 159 miljoner, varjämte medelsbehovet för kapitalbudgeten anges till 262 miljoner. Därigenom kommer man fram till ett slutligt underskott på

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

553 miljoner. Därest alla vägskattemedel tas i anspråk för vägarbeten, blir bristen 650 miljoner.

Man har således under den korta tiden från statsverkspropositionen till riksstatens fastställande från en underbalansering av 190 miljoner kommit fram till en brist på 650 miljoner. Dessutom har det nu tillkommit en hel del nya krav på statskassan på grund av under detta år inträffade förhållanden, vilka medföra ett medelsbehov av ytterligare 190 miljoner. Dessa nya utgifter anser man sig emellertid kunna balansera genom att uppräknat vissa inkomstposter och genom de belopp som beräknas inflyta till staten på grund av de nu föreslagna konsumtionsskatterna. Det kvarstår emellertid, att detta år kommer att resultera i ett underskott på i runt tal 600 miljoner. Skulle ett ifrågasatt uppskov med erläggandet av kvarskatten godtas, har man att räkna med en ytterligare försämring på 200 miljoner. Det är vidare ganska svårt att få klarhet om hur det förhåller sig med de medel som beräknas bli anvisade för byggnadsverksamheten. Det rör sig här om 300 miljoner. Jag har inte fått riktigt klart för mig, om detta belopp skall läggas till det underskott som jag nyss angav. I varje fall måste vi räkna med att det finns ett lånebehov av omkring 600 miljoner.

Vi måste inför dessa siffror tyvärr konstatera, att hela vår strävan att genom en överbalansering av budgeten åstadkomma en uppsugning av köpkraft och därmed minska marknadens inflationistiska tendenser icke har lyckats, och detta trots att överbalanseringen från början beräknats högt under alla dessa år. Resultatet har tvärtom i vissa fall blivit det motsatta.

Jag vill i detta sammanhang påpeka vad jag tog mig friheten att framhålla redan i årets remissdebatt, nämligen de stora svårigheter som det erbjuder att ur de kungl. propositionerna få fram det material som man vill ha. Det går väl an så länge man bara vill se efter vilken brist eller vilket överskott som kan uppstå budgetmässigt. Men kännedom om vilka belopp som i sista hand måste upp-

lånas är så betydelsefull för bedömandet av vår ekonomiska politik, att det är nödvändigt att räkna fram dessa siffror. När man försöker göra det, yppa sig mycket allvarliga svårigheter. Här skulle behövas en bättre redovisning, särskilt av reservationerna på grund av den roll de spela för vår ekonomi rent kassamässigt sett.

Nu ha vi dessutom inte bara reservationsanslag, utan vi ha även någonting som kallas för beställningsbemyndiganden, vilka inte redovisas på något sätt direkt i vår budget. Bemyndigandena innebära, att riksdagen har givit regeringen rätt att göra utgifter utan att dessa äro särskilt angivna i form av reservationer. Beloppen få sedan i efterhand tas upp i budgeten. Hur stora beställningsbemyndigandena äro är mycket besvärligt att få fram ur budgeten. Det torde vara en sak, som endast specialister i finansdepartementet ha fullt reda på. De vanliga reservationerna uppgingo emellertid ända till 3 miljarder kronor vid ingången av detta budgetår, och enligt uppgift i en av de senaste propositionerna räknar man med att det enbart på försvarsområdet kommer att vid utgången av detta budgetår kvarstå 800 miljoner kronor i dylika reservationer.

Det finns även andra förhållanden som göra det svårt att bedöma hela vår kassaställning. Det står i en av de senaste propositionerna, att Kungl. Maj:t begär en kredit på 240 miljoner kronor att ställas till riksnämndens förfogande för inköps- och lagringsverksamhet. Jag har emellertid inte kunnat finna att det angives hur detta skall finansieras. Vår budget ger alltså en bild av de direkta anslag, som under året krävas, men den ger inte någon verklig bild av vårt ekonomiska läge sett ur kassasympunkt. Jag tror att det är alldeles nödvändigt, att riksdagen får översikter av detta från regeringen och att de göras på ett klart och överskådligt sätt. Jag beklagar att finansministern inte är närvarande här, men jag vill i alla fall rikta till honom en mycket enträgen vädjan, att riksdagen i fortsättningen måtte få sådana översiktliga uppställningar över de utgifter,

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

som på lång sikt kunna vara att vänta, och över huvud taget allt det material som är nödvändigt för att kassamässigt kunna bedöma vår ekonomi.

För att i fortsättningen nå en överbalansering, som verkligen suger upp köpkraften, krävas, efter vad vi kunna se av de redovisade siffrorna, antingen mycket stora utgiftsminskningar eller stora stegringar på inkomstsidan. Skära vi inte radikalt ned våra utgifter, måste vi höja våra skatter.

Nu äro vi nog alla på det klara med att vi inte ha några möjligheter att höja våra direkta skatter. Finansministern deklarerar ju dess bättre själv uttryckligen detta. Det står tvärtom för de flesta av oss alldeles klart, att vad som i nuvarande läge kräves är *en sänkning* av de direkta skatterna. Det är ytterst angeläget ur produktionens, arbetslustens och sparandets synpunkt. Men det betyder, att en konjunkturdämpande överbalansering i nuvarande läge endast kan nås genom höjda indirekta skatter. Det förefaller mig vara en ödets ironi, att vår tidigare finansminister, som särskilt önskade driva en konjunkturutjämnande budgetpolitik och särskilt ogärna tog till indirekta skatter, just genom sin hårdhänta direkta skattepolitik skapat det läge, som vi nu ha. Våra skattereserver i fråga om direkta skatter äro ansträngda intill bristningsgränsen. Vi måste antingen avstå från en konjunkturdämpande budgetpolitik eller pålägga väsentliga indirekta skatter.

Nu säger oss erfarenheten, att punktskatter äro både komplicerade och i sina verkningar ojämna. De kunna verka störande och snedvridande på produktionen, och därför måste man konstatera, att om man vill ha nya skatter i större omfattning för det ändamål, som jag nämnt, måste de vara indirekta, och de måste göras enkla och generella. Det är det reella resultatet av den skattepolitik, som hittills förts.

Liksom många andra här i dag har jag, herr talman, fäst mig vid den valfras, som vi ha sett på väggar och plank och som lyder: »Vi klarade krisen.» Det är sannerligen ingen överdri-

ven blygsamhet, som lyser fram ur de orden! Jag måste säga, att jag inte på länge hört ett mera ihåligt självberöm. Den kris, som våra socialdemokrater till äventyrs kunna tillskriva sig äran av att ha löst, är den arbetslöshetskris, som herr Myrdal ordade vitt och brett om — och som aldrig kom. Vi kunna väl vara eniga om att det är mycket lätt att rida ut stormar, som aldrig blåsa upp.

Men hur är det med den kris, som verkligen kom, den överfulla sysselsättningens, valutabristens och det sjunkande penningvärdets kris? Jag tror knappast att någon här på allvar vill göra gällande, att den krisen är löst. Man talar visserligen här upprepade gånger om att vi ha nått balans, men det är en balans byggd på regleringar, restriktioner och kontroller. Den är mycket olik en verklig balans, grundad på tillgång och efterfrågan vid fri prisbildning. Vi skulle inte behöva hålla oss med priskontrollnämnd och hyresreglering eller införa nya skatter sådana som den föreslagna investeringsskatten och annat sådant otyg, om vi verkligen hade balans.

När vi nu nödgas konstatera, att budgeten slagit slint såsom konjunkturdämpande faktor, är det klart att de övriga konjunkturregerande medlen träda mer i förgrunden, särskilt då de penningpolitiska medlen.

Vad man kan förebrå socialdemokraterna är att de inte i tillräcklig grad velat använda dessa medel. I årtal ha vi från högern vädjat till majoritetspartiet att åtminstone undvika inflationsdrivande åtgärder, såsom obligationsköp och kursstödjande åtgärder, och i stället söka med lånepolitiken suga upp köpkraft ur marknaden och därmed mota inflationen. Först nu i sommar har det befunnits lämpligt från regeringens och riksbankens sida att ändra sin politik. Vi hälsa naturligtvis detta med tillfredsställelse, men vi tycka att det dröjt väl länge innan socialdemokraterna börjat närma sig våra linjer.

Man säger nu, att man vill acceptera en rörlig ränta men utan övergivande av lågräntelinjen. Ja, det är väl närmast

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

den linje, som framförts av folkpartiet och som starkt kritiserades i våras, bland annat i denna kammare av herr Erlander. Den linjen innebär, om den nu över huvud taget innebär någonting alls, att om räntan rör sig ett litet stycke uppåt, låt oss säga en fjärdedels procent, är det samtidigt *på förhand fastslaget*, att den skall stoppas där och spärras uppåt. Därmed har man från början släppt det som är den springande punkten i den rörliga räntepolitiken, nämligen att man ständigt har att räkna med rörlighet i båda riktningarna. Den rörliga räntepolitikens grundtanke är ingalunda, såsom det ofta gjorts gällande i denna kammare, att ta stora språng upp och ned, utan att den penningvårdande myndigheten håller allmänheten i en viss ovisshet om sina åtgärder.

På tal om räntan har det ofta gjorts gällande, att det råder en stark motsättning mellan sysselsättningskravet och den rörliga räntan. Tillämpandet av den rörliga räntan uppåt skulle, menar man, leda till en omfattande och förhärjande arbetslöshet. Det är en spöksyn. Man kan mycket väl förena den rörliga räntan med sysselsättningskravet, om man inriktar sig på en hög och jämn sysselsättning men undviker den överfulla sysselsättningen. Räntans rörlighet innebär, att den också skall kunna gå nedåt. Om man nu tror att en räntehöjning på låt oss säga en procent skapar en avsevärd arbetslöshet, bör man också genom en sänkning av räntan — en sådan ingår såsom jag nyss sade i den rörliga räntans princip — kunna skapa ökad aktivitet och sysselsättning. Jag är förvissad om att en aktiv och planmässig penningpolitik för penningvärdets upprätthållande ingalunda är ett hinder utan ett medel att nå en hög och jämn sysselsättning.

Det finns däremot verkligen en motsättning — och den tror jag är mycket stark, så stark att man kan tala om oförenlighet — och det är den som råder mellan överfull sysselsättning och ett fast penningvärde. Många menar att ju högre sysselsättningsgraden är, dess bättre är det, men jag tror att de inte

satt sig in i vad detta i grunden innebär.

En av de främsta faktorerna i produktionskostnaderna utgöres av den mänskliga arbetskraften, och priset på arbetskraften blir därför avgörande för produktionskostnaderna. Lönerna på arbetsmarknaden ha hos oss bestämts av det fria spelet mellan krafterna på arbetsmarknaden, det vill i vårt samhälle säga genom dragkampen mellan organisationerna. Även om arbetarparten efter hand blivit den starkaste i denna dragkamp, har dock en viss jämvikt tidigare kunnat upprätthållas. Genom en mera långvarig överfull sysselsättning kommer denna jämvikt att allt mera rubbas. En stor brist på arbetskraft medför ett utomordentligt starkt tryck på lönefronten och driver den uppåt. Trots det s. k. lönestoppet ha vi sålunda fått en dold lönestegring på 3 å 4 procent per år. I en fri och av överenskommelser ohämmad marknad kan arbetsgivarparten i ett läge av överfull sysselsättning icke prestera något allvarligt motstånd. Vid överfull sysselsättning kan en konflikt ofta innebära så stora risker för definitiv förlust av stora delar av arbetskraften, framför allt den kvalificerade, att arbetsgivarparten hellre accepterar ett lönekrav, som han finner oförenligt med sina kalkyler, i hopp om att i efterhand kunna kompensera sig genom prisstegringar, än han tar en konflikt.

Det kan, mina damer och herrar, synas underligt att jag som arbetsgivare här pekar på arbetsgivarpartens relativa svaghet, men i det läge, vari vi befinnas oss, tror jag att det är nödvändigt att se förhållandena sådana som de äro. Arbetsgivarna äro såsom återhållande faktor på arbetsmarknaden inte bara en bärare av egoistiska eller om man så vill kapitalistiska intressen, utan de ha även en samhällelig funktion att fylla såsom hävstång för att billiga varor och tjänster skola kunna tillhandahållas allmänheten. Med det överväldigande tryck, som den överfulla sysselsättningen utövar på lönefronten, elimineras sålunda de motverkande krafterna på arbetsmarknaden, lönerna och priserna

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

vandra i ett ständigt växelspel mot höjden, och kronan förlorar sin fasthet och kommer på glid.

Det är därför man har anledning att säga ifrån och göra människorna medvetna om att en överfull sysselsättning och ett fast penningvärde äro oförenliga. Möjligen kunna dessa förenas i ett samhälle, där individernas alla förehavanden äro i detalj reglerade och centralt dirigerade, alltså även inriktningen och avlöningen av arbetskraften, d. v. s. i det till alla delar ofria samhället. Men om vi vilja behålla ett samhälle, som står principiellt på den fria marknadshushållningens grund, kan överfull sysselsättning och fast penningvärde icke förenas.

Jag vill fästa uppmärksamheten på att även Beveridge har haft klart för sig detta och i sin bok, »Full employment», framhållit angelägenheten av att löntagarparten visar moderation för att icke undergräva penningvärdet. Däremot kan hög och jämn sysselsättning väl tänkas förenad med ett fast penningvärde. Det är därför det är så angeläget att göra denna åtskillnad mellan den höga och den överfulla sysselsättningen och inte i vår gemensamma strävan efter hög och jämn sysselsättning glida över till den överfulla sysselsättningen.

Herr talman! Jag vill ett ögonblick återkomma till penningpolitiken. För en sund penningpolitik gäller inte bara rörlig ränta utan också att planmässigt följa och utnyttja lånemarknaden, så att tillräckliga medel uppsugas i marknaden och upplåning i riksbanken undvikas. Detta är i själva verket en kardinalpunkt i en sanerande penningpolitik. Man kan inte värja sig för känslan, att både riksgäldskontoret och riksbanken visat en viss stelhet i sina lånetransaktioner och att en ökad smidighet och anpassning efter marknaden skulle kunna medföra en betydligt större upplåning. Därigenom skulle en upplåning i riksbanken kunna undvikas. Vikten av en riktig upplåning framstår tydligt, när vi se, vilka stora belopp det gäller att skaffa till statskassan. Jag nämnde nyss att vi i år ha att räkna med ett lånebe-

hov på 600 miljoner kronor. Detta kan mycket väl, om reservationer tas i anspråk, eller av andra anledningar, komma att väsentligt stegras under året.

Vårt läge är nu, herr talman, att vi ha ett starkt latent inflationstryck, som är nödtorftigt återhållet genom lönestopp och restriktioner. Vi stå inför avtalsförhandlingar, som säkerligen komma att utmyнна i lönestegringar. Många mena, att vi i ett sådant läge måste behålla restriktionerna och kanske rent av skärpa dem för att inte som en följd av lönestegringarna priserna skola gå upp. Om man lyckas med det, vilket ingalunda är säkert, skulle det ändå innebära, att spänningen emellan löner och priser liksom mellan tillgång och efterfrågan skulle bli ännu starkare. Vi skulle möjligen få något slags jämvikt, men det skulle bli en ännu hårdare regleringsjämvikt än den vi nu ha och ännu mera avlägsen från en naturlig jämvikt. Därmed blir den också ännu svårare att komma ifrån.

Jag tror att vi i dagens läge måste acceptera, att den latent inflation, som förefinnes, till en viss grad får slå igenom, men vi måste samtidigt tillse, att den nya jämvikt, som sedan inträder, blir en naturlig jämvikt utan restriktioner och med fri prisbildning. Principiellt vore det riktigaste medlet för uppnående av detta att slopa priskontrollen och regleringar och subventioner samtidigt med lönestoppet. Med hänsyn till den skärpning som prisläget i hela världen undergått är det knappast möjligt att nu använda detta medel, i varje fall mycket svårare än det skulle varit i våras, när vi sist diskuterade detta problem. Därför måste en övergångstid ges för dessa spärrars avveckling. Men mellantiden måste användas icke för att i möjligaste mån hålla alla priser nere, utan för att skapa en successiv övergång i priserna mot det prisläge, som motsvarar den fria marknadens. Priskontrollnämnden och andra kontrollorgan måste ställa som sin uppgift att i snabbaste möjliga takt avskaffa sig själva och föra oss över till en fri marknad. Det i och för sig beklagliga

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

accepterandet av en delvis redan i latent form förhandenvarande sänkning av penningvärdet skulle då åtminstone medföra, att vi fingo ett nytt läge, karakteriserat av naturlig jämvikt och som därför kunde väntas bli bestående.

Innan jag slutar, vill jag med några ord beröra det förslag om investerings-skatt, som utsänts på remiss.

Även om man kan förstå den önskan, som ligger bakom förslaget att åstadkomma en dämpning av investeringsvilligheten, måste man under alla omständigheter från näringslivets sida bestämt reagera mot ett så olyckligt utformat förslag. Det har också på det skarpaste kritiserats och avvisats av alla de näringsorganisationer, som beretts tillfälle yttra sig. I ett av de fyra stora näringsorganisationerna gemensamt avgivet yttrande har man gått in på en mycket detaljerad kritik och sammanfattningsvis uttalat, att förslaget i väsentliga delar skulle bli verkningslöst för det syfte, för vars tillgodoseende detsamma tillkommit, att den föreslagna lagstiftningen, i den mån den finge investeringsbegränsande effekt, skulle få i hög grad skadliga återverkningar på såväl önskvärd produktion som välmotiverade och till och med nödvändiga nyinvesteringar i lager och inventarier, att de justeringar av förslaget, som av nyssnämnda båda skäl voro oundgängligen nödvändiga för att detta över huvud taget skulle kunna läggas till grund för en lagstiftning, skulle medföra en sådan detaljreglering, att förslaget näpeliggen bleve inom ramen för gällande taxeringsorganisation praktikabelt, samt att vad som efter en sådan nödvändig bearbetning av förslaget återstode av dess effekt på investeringarna under beskattningsperioden med all sannolikhet bleve så obetydligt, att bärande skäl för förslagets genomförande icke skulle anses föreligga.

Jag vill också särskilt understryka, att det centrala ämbetsverk som speciellt skall företräda näringslivet, nämligen kommerskollegium, likaledes klart avstyrkt förslaget och framhåller, att »i valet av åtgärder i syfte att hindra de

inflationistiska tendenserna måste i första hand uppställas det kravet, att åtgärderna inte få hämma strävandena att öka produktionen. Om risk härför föreligger skulle det i ett väsentligt avseende motverka syftet med dem. Ur denna synpunkt kan det nu framställda förslaget inte anses tillfredsställande». Med hänvisning till detta förordar kollegiet att ny utredning verkställles.

Det är ganska anmärkningsvärt att detta förslag utarbetats av särskilt tillkallade experter i departementet, vilka enligt uppgift arbetat utan kontakt med den kommitté, 1949 års skattekommitté, som har särskilt uppdrag att överarbeta våra skattelagar och bringa dem till ett mera sammanhängande system. Det förefaller som ganska självklart, att frågan borde ha överlämnats till eller i varje fall ha underställts denna kommitté. Då hade hela detta projekt med stor sannolikhet inte kommit fram.

De stora svårigheter, som kampen mot inflationen erbjuder, och även de komplikationer och ogynnsamma biverkningar, som lätt uppkomma vid en ensidig tillämpning av varje särskilt medel för sig, gör det nödvändigt att denna kamp föres på en så bred front som möjligt. Det hjälper inte att sätta in en stöt här eller en stöt där, även om de göras mycket kraftiga. Sådana hårda stötar få lätt skadliga biverkningar och åstadkomma icke önskvärda snedvridningar. Det gäller tvärtom att sätta in alla de medel, som kunna bidra till dämpande av konjunkturen, att sätta in dem samtidigt och att sätta in varje särskilt medel med en viss måtta. Först då ha vi utsikt att nå det gemensamma målet, nämligen att göra kronan hård och fast och den samhällsekonomiska balansen fri från restriktioner, naturlig och varaktig.

Herr talman! Till sist skall jag tillåta mig att göra en liten reflexion angående våra debattformer. Vi i oppositionen anse, att det nuvarande läget inger farhågor och bekymmer och att det är sämre än det kunnat vara, om andra medel använts. Ansåret härför lägga vi självfallet på regeringen. Under debatten har det sålunda talats om att rege-

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

ringen har kört i diket. Under den gångna valdebatten har herr Erlander gjort ett visst nummer av de olika beskrivningar, som lämnats på olika håll inom oppositionen av denna dikeskörning. Samtidigt som herr Erlander har konstaterat, att herr Ohlin talat om att bussen gått i diket, har han påpekat att högermannen herr Nordenson är så fin av sig, att han inte kan använda ett så enkelt uttryck som buss utan måste säga att »statskarossen gått i diket». Det är alldeles riktigt, jag har verkligen använt det uttrycket i något sammanhang här i kammaren. Det var en reflex av en tidigare diskussion, som jag hade en gång med statsminister Per Albin Hansson, där jag polemiserade mot att reformarbetet bedrevs i en för hastig takt. Då svarade Per Albin Hansson, att vi inom högern ju hade varit med om en hel del av de beslut som fattats. Jag svarade, att detta var endast till en viss grad riktigt. Vi hade i vissa fall gått med, men med reservation, och jag sade: Högern ser på sin ställning så att den är en av de hästar, som går i det fyrspann, som är satt att draga den stora statskarossen. Vi ha inte ansett oss böra bryta oss ut ur spannet utan ha velat fylla vår plats, men vi försöka i mån av våra krafter att draga vagnen åt höger, så att den skall hålla sig på fast väg och icke slinka ned i vänsterdiket. Jag kunde inte gärna tala om buss eller kärra eftersom sådana icke köras med fyrspann. Om det nu skall anses som alltför högtidligt, så för all del, jag har ingenting emot att vi gå över att diskutera litet mera folkligt. Men då kunde vi kanske gå ännu ett stycke längre, kanske rentav därhän, att var och en kvittrar på sin hembygds melodi. Då kanske vi få höra »han Erlander» och »han Undén» tala »varmlandske», och så få vi väl höra göteborgarna försvara sina ståndpunkter på Källes och Adas idiom. Hur det blir med skåningarna, vet jag inte, men de kanske inte behöva ändra sitt språk så mycket — de bruka ju ta sitt tungomål med sig varthän de färdas. En annan får väl snacka Ekenssnacket. Och det som en annan menar på, det är: »Passa er, kil-

lar och brudar, för det är snudd på vrålvurpa rakt ut i rena rama geografien, så som Tage och Östen pyser med folkskrindan! Tack för ordet!»

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Det finns ett uttryck, som särskilt finansministern har använt men även statsministern och andra — många tycka kanske nästan till leda — under de senaste låt oss säga två åren här i riksdagen, vid olika möten och efter vad jag har kunnat förstå också vid olika uppvaktningar, där människor fört fram önskemål, som legat dem om hjärtat. Det är, att det »inte längre finns något utrymme» för det och det. Detta uttryck innebär väl inte någonting annat än att den svenska statens finanser äro sådana, att vi inte ha råd att tillgodose de krav som rests, även om man erkänner att det är mycket behjärtansvärt och kanske till och med ibland ofrånkomligt att man tillmötesgår dem.

Det är att konstatera, att vi numera ha kommit dithän, att den svenska staten inte har resurser att sköta om sina rent primära uppgifter, de som varit orsaken till att en statsbildning över huvud taget kommit till stånd.

För att med några exempel belysa dessa saker — och jag tar dem då i samma ordning som huvudtitlarna — ha vi först frågan om rättsstatens upprätthållande. På detta område är det en hel del påtagliga brister, och eftersom jag ser att justitieministern har kommit in i kammaren vill jag särskilt framhålla, att man för att avhjälpa de rådande bristerna på fängvårdens område och för att fullfölja beslutet om strafflagarnas mildrande på så sätt, att man utsträcker den villkorliga domen och den villkorliga frigivningen, också måste se till att åstadkomma de nödvändiga resurserna härför för att inte det hela skall bli fiasko, eller i varje fall för att inte resultatet skall bli alltför dåligt.

Vi ha på det rent fängvårdande området påtagliga brister — dessa ha ju också vid olika tillfällen påtalats av chefen för fängvårdsstyrelsen, som ju är

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

ledamot av denna kammare — och även när det gäller ungdomsvårdsskolorna ha ju rätt och råda alltjämt förhållanden, som staten knappast borde acceptera. De statsfinansiella skälen ha också därvidlag varit den huvudsakliga orsaken till att man inte kunnat tillmötesgå de önskemål och framställningar, som gjorts av de ansvariga myndigheterna och andra.

Om vi gå över till försvarsväsendet har det väl även på detta område huvudsakligen varit de statsfinansiella skälen som gjort, att man måst begränsa åtgärderna även under nu rådande allvarliga tid på sätt som skett. Det har ibland gjorts gällande, att det skulle ha varit skäl av annan art, nämligen att frågorna inte varit utredda eller att man velat avvakta utvecklingen, men jag förmodar att de finansiella skälen varit de som huvudsakligen legat bakom.

Vad så beträffar sjukvårdsområdet veta vi ju alla hur stora bristerna äro, i varje fall på den sektor som staten själv står för, t. ex. när det gäller sinnessjukvården, där ett program på en kvarts miljard ligger framför oss och där man kan tycka att det är litet snålt med 15 miljoner om året för att effektuera detta väldiga program. Vi känna också till svårigheterna för landstingen och städerna. De kroniskt sjuka behöva omhändertagas på ett bättre sätt, och likaså de lättskötta sinnessjuka, för att man därigenom skall kunna sanera ålderdomshemmen och bereda de sjuka bättre vårdmöjligheter.

Se vi sedan på vägväsendet, ha vi, herr talman, kommit dithän, att den svenska staten är så fattig, att den inte ens kan göra det som är ekonomiskt förständigast att göra. Vi ha inte möjligheter att göra vägbeläggningar och de i samband därmed erforderliga ombyggnaderna av vägar ens på de stora och mest trafikerade vägarna i tillräcklig omfattning, något som ur räntabilitetsynpunkt vore synnerligen värdefullt, där kostnaderna för räntor och amortering på en vägbeläggning äro vida mindre än det årliga underhållet. Över huvud taget utgör det en belastning för

hela näringslivet att vägförbindelserna äro dåliga. Det måste vara en klokare åtgärd att bygga om sådana broar, som inte tåla en modern lasttrafik, än att behöva sätta upp anslag, som förbjuda ett alltför stort hjultryck.

En föregående talare i dag, herr Arrhén, har berört åtminstone en del av skolfrågorna och enligt mitt förmenande ganska talande belyst, att härvidlag de statsfinansiella svårigheterna kunna sägas vara det enda skälet för att inte tillgodose solklara behov.

Även på andra områden behövs det pengar. Våra skogsmarkens sättande i produktivt skick, i den mån de inte äro det, är ju en stor och viktig fråga.

Framför oss ha vi ändå det verkligt stora och tyngande perspektivet av de automatiska utgiftstegringarna, vilka tyckas gå i en ständigt uppåt böjd kurva, som jag tycker skulle vara ägnad att göra finansministern verkligt bekymrad ju längre framåt i tiden man tänker. Därtill kommer det nästan ofrånkomliga behovet av skattesänkningar i produktionens och den kommande utvecklingens intresse, en sak som nyss har belysts av den föregående talaren.

Jag skulle vilja fråga: Är det verkligen klokt att för lösandet av alla dessa problem bara ha blicken riktad på att jaga efter nya inkomstkällor? I varje balansräkning finns det både en inkomst- och en utgiftssida. Statsmakterna ha under ett antal år fattat en mängd beslut, som fört med sig stora utgifter. Det är inte bara min egen uppfattning, herr talman, att många av dem varit förhastade och inte på ett verklighetsbetonat sätt tagit hänsyn till statens möjligheter att effektuera dem med bibehållet penningvärde och med bibehållande av en sund statlig ekonomi, utan ledamöter av regeringspartiet i denna kammare ha vid några tillfällen sagt ungefär samma sak. Men de svenska statsmakterna gå som katten kring het gröt och våga sig inte på att rätta till sådana beslut, trots att de faktiskt äro huvudorsaken till att vi kommit i den ytterst besvärliga ekonomiska situation, som vi för närvarande befinna oss i och som föranleder så-

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

dana propositioner som de vi nu ha framför oss och kanske kunna vänta oss i framtiden.

När det gäller utgiftssidan är det ju inte, såsom finansministern också har sagt, möjligt att göra några stora besparingar, om man inte ger sig på de verkligt stora anslagen, som ofta äro de känsligaste. Men jag tycker att det skulle vara en moraliskt storslagen gärning att göra den prestationen att visa självövertvinnelse och inte skämmas för att göra det, utan säga, att vi här ha gått för snabbt fram. Vi ha förtagit oss, och nu skola vi reparera skadan. Gör man det, tror jag inte det skall vara någon svårighet att åstadkomma mycket stora besparingar.

Det näst största anslaget i vår budget — det råkar behandlas på den avdelning i statsutskottet där jag sitter — är de allmänna barnbidragen. Jag tror att man måste ge efter på den posten. Jag tycker det skulle vara rimligt, att man försökte dra in några hundra miljoner kronor till statskassan genom att minska barnbidraget för de två första barnen till låt oss säga hälften. Det kan inte vara riktigt att man för att kunna betala ut dessa barnbidrag måste ta upp nya indirekta skatter, t. ex. en ny omsättningsskatt eller vad man nu vill döpa den till. Vore det inte riktigare att minska denna mycket stora utgift på för närvarande 447 miljoner kronor? Därtill komma 3½ miljoner kronor, som jag tror det kostar bara att dela ut bidragen. Man kan säkerligen ta ett stort tag på den posten, förslagsvis genom att de två första barnen finge exempelvis hälften av vad som för närvarande utgår. Man finge då även råd att öka något till de följande barnen så att de barnrika icke finge sämre.

Man finge vidare slopa ett sådant anslag som de fria semesterresorna, om vilket det faktiskt har varit rätt mycket diskussion. Denna anslagspost är på åtskilliga miljoner, och ett slopande av anslaget skulle också minska den irritation och det trassel, som faktiskt förekommer vid tillämpningen och som på statsutskottets tredje avdelning fle-

ra gånger utlöst en suck, som tagit sig det uttrycket, att det vore bäst att dra in hela anslaget, så att folk åtminstone slapp att bli förargade på varandra.

Jag tror att man måste ge sig på vissa bostadssubventioner också. I fyra, fem år, vill jag minnas, har socialministern sagt, att tilläggslånen bara skulle vara ett provisorium. Fråga är om man inte nu borde förverkliga tanken på att avskaffa dem och samtidigt även begränsa de direkta bostadssubventionerna för de s. k. barnrika familjerna till vad som ursprungligen var avsett. Sedan får man väl ta itu med alla de övriga stora subventionerna och även förbereda avvecklandet av de s. k. jordbrukssubventionerna.

Därefter finge man väl sätta sig och gå igenom särskilt femte och elfte huvudtitlarna och se efter om man inte där kunde slopa åtskilliga av de anslag, som endast innebära kontanta utbetalningar till enskilda personer, vilka inte äro i särskilt nödtillstånd, och på den vägen få in ganska stora belopp.

Nästa mål måste vara att ordentligt skära ned den byråkratiska apparat, som vi byggt upp här i landet och som sväller ut mer och mer. Men för det ändamålet torde det vara nödvändigt, herr talman, att ta bort vissa uppgifter för denna byråkratiska apparat. Jag tror inte att den Wärnska utredningen kan påvisa tillräckligt stora besparingar bara med effektiviseringsförslag, utan man måste ta bort uppgifter för de centrala organen och deras underavdelningar, och det finnes rätt stora möjligheter att göra detta. Det är inte nödvändigt att myndigheterna ha hand om så mycket av det som berör människorna. Ett mycket typiskt exempel härpå är ju det sätt på vilket husbyggandet här i landet skall granskas i varje detalj. Det skulle säkerligen också vara möjligt att befria länsarbetsnämnderna och arbetsmarknadsstyrelsen från en hel del uppdrag och därigenom minska behovet av personal och pengar. Men jag tror inte att det går att minska så värst mycket med obehållna uppgifter.

Om man verkligen ginge in för en dy-

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

lik självövernåelse och gav sig på utgiftssidan på allvar, i stil med vad jag här skildrat, och på den vägen kunde spara in låt oss säga en halv miljard, vilket jag tror skulle vara möjligt redan med de anvisningar som jag givit, då skulle man på det sättet kunna dels klara av en del av de automatiska utgiftstegringar, vilka ändå skulle komma att vara kvar, dels bättre tillgodose de verkligt primära behov, som nu måste tillbakavisas under motivering att det »inte finns utrymme» för dem, och dels också kunna göra de skattesänkningar, som äro erforderliga för att kunna få skatteunderlaget att stiga.

Jag tror, herr talman, att det inte blir någon riktigt god och tillfredsställande lösning på statens finansiella bekymmer med mindre man ger sig in på en sådan politik, som den jag här skildrat, och det var närmast för att säga detta som jag begärde ordet.

Sedan skulle jag som avslutning endast vilja beröra de beramade prisutjämningsavgifterna på trämassa, papper och sågade trävaror. Det är möjligt att regeringen, som det sägs, kan anses ha fullmakter att ta hand om och införa prisutjämningsavgifter av så betydande storleksordning som nu föreslås. Enligt vad ryktet säger — det är ju också fel att man skall behöva leva på rykten i sådana här avseenden — tänker man emellertid denna gång från början säga ifrån att staten skall ta pengarna och inte lova dem tillbaka vid något framtida tillfälle. Jag tycker emellertid att man borde kosta på sig en lag om en så viktig sak, dels med hänsyn till de stora belopp det rör sig om och dels med hänsyn till att man definitivt fråntager det enskilda näringslivet och dess företagare dessa pengar. Visserligen kan regeringen anses ha en säkrad majoritet i denna fråga, men den skulle dock, om vi finge en lag på området, bli ordentligt belyst, kalfatrad och diskuterad här i riksdagen, och det är också möjligt att det kunde behövas en del ändringar i uppläggningsen av dessa avgifter. Jag tycker det vore riktigare än att pressa de fullmakter, som eventuellt kunna fin-

nas, så långt, att man anser sig kunna ta hand om kanske hundratals miljoner kronor från de enskilda människorna här i landet, vare sig det är fysiska eller juridiska personer.

Dessutom undrar jag, om det verkligen kan finnas en lika stark motivering för avgifterna på sågade trävaror som på trämassan. Är det inte rätt stora gradskillnader i behovet därvidlag? Avgifterna på sågade trävaror kunna ju inte heller tjäna samma syfte som för massan, nämligen att försöka få den inhemska marknaden tillgodosedd. Hitills har det ju dock inte varit samma brist på trävaror som på papper och trämassa.

Ja, herr talman, dessa reflexioner äro givetvis inte av den arten, att jag inte ansluter mig till dem som vilja remittera propositionerna till vederbörande utskott.

Herr NORLING: Herr talman! Vad som i dessa dagar upprör löntagare och allmänhet är den prispolitik, som statsmakterna föra, med avsevärda prisstegringar på löpande band såsom följd.

Herr Domö ansåg i sitt anförande, att priskontrollen skulle avskaffas, men herr Domö undrade om inte intill dess priskontrollens uppgift borde vara att se till att prisstegringar ej ske på en gång, utan långsamt, så att de inte märkas. Ja, herr talman, jag undrar om inte priskontrollen redan har denna uppgift, och herr Domö är tydligen mest bekymrad för att den linjen skulle ändras.

Betydande prisstegringar ha redan ägt rum, inte enbart till följd av devalveringen. Även på alla varuområden ha kraftiga prisstegringar skett. Priskontrollnämnden har också offentliggjort en hel rad av prishöjningar, samtidigt som den säger, att dessa prishöjningar ha varit större än som motsvaras av devalveringen. Ytterligare prishöjningar på textilier ha redan beslutats efter förhandling mellan priskontrollnämnden och textilindustrien, varvid man räknar med en genomsnittlig prisstegring av omkring 25 procent. Genom subventionernas avveckling komma nya prissteg-

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

ringar att hårt drabba den breda massan. Kaffet har redan marscherat fram till elva kronor kilot, tätt följt av gummi produkter, ost, bränslekostnader, bomull och hudar, vilket allt medför höjda priser under kommande år. Det har blivit dyrt att leva och kommer att bli ännu dyrare. Trots allt tal om prisstopp och trots löften om prissänkningar ha prisstegringar blivit resultatet av statsmakternas ekonomiska politik. Till detta komma nu de nya konsumtionsskatter, som finansministern framlagt förslag om i proposition nr 255.

Herr Ohlon ansåg, att man borde vara försiktig med löneförhöjningar, då dessa skulle komma att betyda höjda priser. Nu är det ju så, att kostnaderna för arbetskraften inom produktionen, alltså lönerna, beräknas uppgå till endast en fjärdedel av produktionskostnaderna, men samtidigt som prisstegringen gått upp trappsteg efter trappsteg ha företagarnas inkomst ökat med hiss i höjden, medan arbetslönerna ha hållits på samma nivå. Detta visar att den teori, som herr Ohlon här företrädde, nämligen att stegrade löner förorsaka stegrade priser, är falsk. De höjda priserna ha inte förorsakats av höjda löner, utan av statsmakternas ekonomiska in- och utrikespolitik samt stegrade profiler.

Regeringen har införd denna utveckling tvingats att släppa lönestoppslinjen, som infördes år 1947, då statstjänarna fråntogs sin i löneplansförordningen inskrivna regel om rörligt tillägg och fingo en löneförhöjning med 12 procent i stället för berättigade 15 procent. Detta innebär att statstjänarna samtidigt med lönestoppet fingo en lönereducering med 3 procent. Hade statstjänarna fått full kompensation för de fördyringar som inträffade i stället för att man tillämpat $\frac{3}{4}$ -regeln, skulle de redan då ha varit berättigade till 20 procents löneförhöjning, vilket för en statstjänare med 500 kronor i månadslön skulle innebära en underkompensation av 40 kronor i månaden. Den ynkligt låga kompensation, som Kungl. Maj:t i sin proposition nr 249 nu framlagt för riksdagens godkännande, har väckt ett starkt missnöje

hos breda grupper av statstjänare, som anse sig ha blivit mycket dåligt behandlade av statsmakterna såsom arbetsgivare. Stora grupper ha krävt en engångskompensation av 500 kronor. En så pass tilltagen kompensation kan ej betraktas såsom överkompensation, då statstjänarna diktatoriskt påtvingades lönestoppet.

Statstjänarna tillhöra den grupp av löntagare, som faktiskt kommit i nödläge genom lönestoppet, särskilt gäller detta de lägre löntagarna. Som exempel kan nämnas att posttjänstemän efter sin ordinarie tjänstgöring måste fortsätta att arbeta som biografvaktmästare, inkassörare o. d. En tullvakt måste för att kunna leva skifta kläder vid sin tjänstgörings slut och byta ut uniformen mot arbetskläder för att fortsätta att arbeta som hamnarbetare. Det är egentligen en skandal, att statsmakterna i lönehänsende behandla sina anställda så att dessa måste vända sig till privatföretag eller socialvård för att kunna leva.

För industriens arbetare kräves en aktiv lönepolitik i avtalsrörelsen, för att inhämta vad som förlorats under lönestoppstiden. Arbetarna måste få större andel av produktionsresultatet, vilket stigit avsevärt under lönestoppet. Enligt konjunkturinstitutets rapport har industriproduktionen ökat med 55 procent under åren 1938—1949 och med 4 procent under innevarande år. Denna avsevärda ökning av produktionen har ingen motsvarighet i löneökningar, varför arbetarnas andel av produktionsökningen minskat avsevärt. Däremot ha de starkt ökade vinsterna för företagen samtidigt med lönestoppet för arbetarna visat, hur intimt dessa två faktorer beröra varandra och att talet om att återhållsamheten drabbat alla grupper lika endast varit en propagandafas för att vilseleda löntagarna till att avstå från berättigade löneförbättringar.

Då finansministern nu utlovar att fria avtalsrörelser skola få föras under hösten, blottar han därmed den statliga maktutövningen över fackföreningsrörelsen och att fackföreningsrörelsen erkänt statens överhöghet i den fackliga politiken samt att fackföreningsrörelsens

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

oberoende av statsmakten endast är ett talesätt. Statsmakten uppgör på förhand de ekonomiska kalkyler, inom vilkas gränser fackföreningsrörelsen får hålla sig vid lönerörelser. Fattade jag herr andre vice talmannen rätt, ansåg han att en lönehöjning av 9 procent borde utgå som kompensation för prisstegring. Då herr andre vice talmannen också är ordförande i Landsorganisationen och är här närvarande, vill jag fråga honom hur man inom Landsorganisationen tänker sig att kompensera ytterligare prisstegringar under kommande år. Ty att prisstegringarna komma att fortsätta är ganska tydligt, och får man ingen ytterligare kompensation, måste ju resultatet bli en sänkning i stället för en höjning av reallönen.

Tillämpningen av den s. k. solidaritetsbetonade lönepolitiken, som går ut på att de lägst avlönade arbetargrupperna i första hand erhålla lönehöjningar, innebär i regel att arbetarna inom industrier med god vinstmarginal hållas tillbaka vid lönerörelser. Speciellt inom exportindustrien måste utrymmet för lönehöjningar vara betydande, och en dåligt avlönad arbetargrupp får inte högre löner genom att dess inom bärkraftiga industrier anställda kamrater avstå från möjligheten att förbättra sina löner.

Man kan konstatera att den ekonomiska politik, som statsmakterna nu föra, ej längre har med arbetarrörelsens efterkrigsprogram att göra. Den stegrade produktionen har ej lett till höjd levnadsstandard för den breda massan, och dess andel av det totala produktionsresultatet har minskat i stället för att stiga. Priserna ha stigit, medan lönerna stått stilla. Bostadsbristen har ökat i stället för att hävas. Nya konsumtions-skatter påbörjas den breda massan för upprustningsändamål. Löntagarna måste därför kräva av statsmakterna att de löften och växlar, som utfärdades genom arbetarrörelsens efterkrigsprogram, nu äntligen inlösas.

Herr NÄSGÅRD: Herr talman! Jag får överlämna det sist hållna anförandet till herr andre vice talmannens sakkunniga

granskning — jag förmodar att han kommer att ta ordet igen under debatten i afton.

Det mest sensationella anförandet i dag synes mig vara det, som alldeles nyss hölls av herr Mannerskantz. Här har regeringen tillsatt en särskild expert för att framleta besparingsmöjligheter i statsförvaltningen, nämligen direktör Wärn, som själv tidigare under många år har tillhört denna statsförvaltning. Han har ännu inte, trots ett drygt arbete, lyckats utpeka besparingsmöjligheter på mer än 25 miljoner kronor. Men nu har herr Mannerskantz här på 20 minuter skisserat hur lätt det skulle vara att spara en halv miljard. Jag tar för givet att regeringen efter detta anförande kommer att tillkalla herr Mannerskantz som extra sakkunnig för det fortsatta utredningsarbetet.

Sedan måste jag säga, att jag inte är ense med herr Mannerskantz om en del av besparingsprojektet. Han sade, att vad som fattades nu var mod att rätta tillbaka, och det kan ju vara riktigt, men när han t. ex. nämnde att vi skulle kunna minska de allmänna barnbidragen högst väsentligt, då måste jag anmäla protest. Jag tror att detta anslag fyller ett socialt sett så viktigt behov, att man inte kan hålla på att tumma på det. Jag skulle inte heller vilja vara med om att tumma mycket på de fria semesterresorna. Det gäller i synnerhet husmoderssemestern, som vi måste erkänna är en ytterligt önskvärd företeelse här i landet.

Någon talare i dag har sagt — jag tror det var herr Ohlon — att vi ha gått igenom en period som karakteriserats av icke genomförda principbeslut. För min del måste jag beklaga, att åtminstone ett av dessa principbeslut inte har kunnat genomföras, nämligen sjukförsäkringsreformen. Vi ha varje år fått höra, att det inte skulle dröja länge innan denna reform kommer i tillämpning, och man har i väntan på den bl. a. skjutit undan föreslagna förbättringar i sjukvårdsförhållandena på landsbygden med dess dryga kostnader på grund av de stora avståndet. Jag har själv tillsammans med kam-

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

rater ett par gånger, senast vid 1949 års riksdag, väckt motioner på detta område, närmare bestämt om bidragsgrunderna för anslaget till lindring av sjukvårdskostnaderna för mindre bemedlade patienter på landsbygden. Vi ha varje gång fått till svar, att lösningen av den frågan borde anstå i väntan på sjukförsäkringsreformen, då den skulle få sin lösning genom denna. År 1949 yttrade statsrådet Mossberg ungefär följande: Alla tecken tyda på att detta system — alltså beträffande reglerna för bidragen — kommer att tillämpas endast under en mycket kort tidsperiod. Tanken är ju att sjukförsäkringsreformen skall träda i tillämpning år 1951. Jag tillät mig då säga, att det vore mycket trevligt och bra, om man verkligen kunde lita på att reformen skulle genomföras år 1951.

Tidigare hade vi fått höra, att så snart kommunindelingsreformen var klar skulle sjukförsäkringen kunna genomföras, och man väntade att det skulle ske år 1950. I år har regeringen i en proposition föreslagit, att denna viktiga reform skjutes på obestämd framtid.

När man på detta sätt skjuter undan den beslutade stora reformen, hoppas jag att regeringen tar en titt på gamla förslag till mindre förbättringar, som inte kosta så mycket, och söker få bort åtminstone de största orättvisorna. Jag skulle vilja inskjuta, att den största olägenheten med principbeslut, som bli uppskjutna år efter år, är att man under tiden på inga villkor kan få igenom förslag till mindre förbättringar på de områden det gäller. Anslaget till lindring av sjukvårdskostnaderna för mindre bemedlade på landsbygden t. ex. är uppfört som förslagsanslag med, tror jag, 270 000 kronor om året. De av oss motionärer föreslagna ändringarna skulle inte kosta så många tiotusental kronor. Jag tror säkert att man, om regeringen intresserade sig för dessa småreformer, skulle kunna vinna en hel del, även om vi nu tyvärr inte ha råd att genomföra reformen i sin helhet.

Jag skulle också, herr talman, vilja säga några ord beträffande den diskussion om vår valuta, som har pågått un-

der den senaste tiden. Enligt min mening borde diskussionen om en isolerad revalvering, d. v. s. uppskrivning av den svenska kronan, kunna avslutas när som helst, såvida man avser någonting annat än att föra ett rent teoretiskt resonemang. Erfarenheterna från uppskrivningen år 1946 äro tillräckligt avskräckande. Man säger nu, att det nog skulle ha gått bra år 1946, om bara uppskrivningen kompletterats med en stram ekonomisk politik. Det må vara riktigt att den strama ekonomiska politiken den gången dröjde litet för länge — den saken får väl regeringen ta på sitt ansvar. Följden blev också, att man sedan fick tillgripa mycket kraftiga åtgärder, när man äntligen satte i gång. Men det förklaras även nu att en hel rad av åtgärder skulle fordras för att en uppskrivning skulle få avsedd verkan gent emot inflations-tendenserna: fortsatt åtstramning av kreditmarknaden, rörlig ränta utöver den halva procent, som de flesta förklarar sig kunna acceptera och som riksbanken redan börjat tillämpa utan ändring av diskontot, en ny omsättningsskatt, visserligen annorlunda konstruerad än den förra, o. s. v. Det är ju ett program, vilket som var och en förstår skulle bli mycket svårt att realisera.

Man blir för övrigt en smula förvånad, när nationalekonomerna börja smått klaga över att exportprisindex på ett år stigit med 35—40 procent, medan importvarupriserna gått upp något mindre, eller med omkring 25 procent. Förr i världen fick man alltid höra, hur fördelaktig ur alla synpunkter en sådan utveckling var. Svårigheterna med olika prisnivåer böra väl inte vara oöverkomliga.

Det mest typiska området med olika prisnivåer är för närvarande pappersmarknaden. Sveriges tidningar vänta sedan åtskillig tid tillbaka på besked hur det skall bli på det området. Prisfrågan bör i det fallet omedelbart klarläggas, för att man skall kunna bestämma sina prenumerationsavgifter. Jag hoppas att regeringen snart nog klarar upp denna fråga, så att allmänheten får veta vad den har att rätta sig efter.

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51

Konjunkturinstitutets chef har förklarat, att den högsta nominella lönestegring vi kunna beräknas bära utan allvarligare balansrubbningar ligger vid 5—6 procent. Kraven inom industrien såväl som från statstjänstemännen väntas samtidigt komma att röra sig omkring 10—15 procents lönestegring. Detta visar de nuvarande svårigheterna. Jag skulle tro, att herr andre vice talmannen inte kan skjuta ifrån sig inflationsproblemet så lätt som han tycktes vilja göra i sitt anförande i dag. Jag misstänker, att bägge parterna på arbetsmarknaden få känna sitt ansvar helt och fullt. Jag vill tillägga, att varken arbetare eller tjänstemän torde ha något att vinna på att driva sina krav så långt, att inflationen inte kan hejdas. Det är med säkerhet ett misstag, om man lutar på att priskontroll och restriktioner äro tillräckliga för att hålla priserna nere, om alltför avancerade krav på lönehöjningar genomdrivas.

Jag kan, herr talman, inte föreställa mig att vår internationella likviditet nu skulle vara så god, att vi skulle kunna göra ett nytt experiment och isolerat höja vår krona och därmed försämra våra exportmöjligheter.

Herr SJÖDAHL: Herr talman! Jag är uppkallad av åtskilligt som sagts under denna debatt och kanske i en inte obetydlig grad av vad som inte har sagts.

Folkpartiets talesman och sedermera en talare från högern ha rätt mycket ironiserat över ett uttryck, som har hörts åtskilligt under valdebatten, nämligen att socialdemokratien hade övervunnit krisen. När man hörde de båda talarna fick man ändå det intrycket, att de hade glömt rätt mycket av vad som förekommit under valrörelserna dels i år och dels för några år sedan. Ni minnas hur man vid valet 1948 talade om den kris, som socialdemokratien hade varit med om att föra det svenska folket till. Vår valutafond var tömd, och vår export och import vägde ingalunda jämnt. Den svenska ekonomien höll på att alldeles gå sönder.

Man talade också om, kanske främst från folkpartiets sida, att vi stodo inför en stor arbetslöshetskris. Jag vill erinra om att den ena av de två ledande liberala tidningarna här i Stockholm talade om att »Kraschtrenderna» höllo på att slå igenom. Vi hade att räkna med en sänkt levnadsstandard och en nära förestående arbetslöshetskris. Det andra organet talade om att vi snart hade att möta en arbetslöshet av svårbemästrat slag. Och den tredje av de största liberala tidningarna i landet, nere på västkusten, talade om en arbetslöshetskris värre än den som följde på det första världskriget. Det var alltså från borgerlig sida man talade om en kris och om de ekonomiska besvärigheter, som vi hade kommit ut i, och det var socialdemokratien och den socialdemokratiska regeringen som hade lett landet ut i denna kris.

Under sådana omständigheter är det väl rätt logiskt, att vi när valutafonden återigen började fyllas, när vi på nytt fingo balans mellan export och import, när det visade sig att vi helt kunde undvika arbetslösheten här i landet — vi ha aldrig varit så fjärran från arbetslöshet som under de sista åren — att vi då måste säga, att den kris, som man påstått att vi ledde Sverige in i, den ha vi sluppit ifrån, den har aldrig hunnit bli en verklighet.

Som man ropar i skogen får man ju svar, och ropade man om att vi ledde Sverige ut i en kris, så ha vi all anledning att svara: »Vi ledde landet ut ur denna hotande kris, vi kommo aldrig i dess våld.»

Men det är tämligen uppenbart, att landet nu står inför ekonomiska besvärigheter. Det veta vi alla, det framgår redan av budgetställningen. Ingenting är naturligtvis enklare än att då säga: Låt det ekonomiska livets krafter verka fullt fritt. Men det är rätt egendomligt att observera, att hur man än i dagens Sverige talar om att man skall lossa på banden och tyglarna, så är det nog ändå ingen som direkt går in för att man bör låta det ekonomiska livet helt sköta sig självt.

Ett låt-gå-system på det ekonomiska

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

området är det väl knappast någon, som vill ge sig in på. Jag hörde visserligen en konservativ talare, som menade att man borde låta tillgång och efterfrågan vara avgörande, och av det jag hört under denna debatt var detta vad som närmast pekade mot det ekonomiskt liberala låt-gå-systemet, men jag tror inte att bakom detta tal ligger någon allvarlig mening från något håll, att man bör ge sig ut i ett sådant system och låta den liberala ekonomin släppas lös i hela sin underfulla ysterhet.

Den konservative talaren sade också, att man borde försöka komma fram till inte den överfulla sysselsättningen, som vi nu ha, utan i stället den fulla sysselsättningen. Hur tror någon att man skall kunna åstadkomma en sådan anpassning utan ett ytterligt fint konstruerat regleringssystem? Det krävs självfallet en sådan ekonomisk mekanism för att man skall kunna få de ekonomiska krafterna att spela så att vi slippa ifrån den överfulla, men få den fulla sysselsättningen. Bara den omständigheten, att en sådan tankegång framföres, vittnar ju om att man från alla håll inser att vi måste ha vissa regler och band, att vi inte kunna låta det ekonomiska livet regera sig självt.

Det är uppenbart att vårt ekonomiska och kanske framför allt vårt budgetära läge är av den arten, att vi just nu ha och i framtiden komma att få svårigheter. Den budget vi behandlade i våras var så hårt balanserad, att den inte tålde någon som helst ökad belastning. Det har visat sig att den inte förmått bära den ökade belastning, som nu inträtt utan att man i våras riktigt kunde beräkna att den skulle komma. Man har därigenom måst komma fram till en ökning av skatten.

Nu har ju en talare framkastat, att vi skulle kunna spara en halv miljard eller något i den stilen, och för att åstadkomma det ville han ta ett hundratal miljoner från de allmänna barnbidragen och knappa in på bostadspolitiken o. s. v. Det var ett mycket radikalt system, herr talman! Det gick praktiskt taget ut på att lägga torpedo under hela vår social-

politiska ark och kasta oss tillbaka till förhållanden, som jag tror att flertalet av oss inte vill komma tillbaka till. För att uppehålla den socialpolitik, som nu finns, ta vi då hellre en viss skatteökning. Jag vill erinra om att alla partier ha gått ut i valet med det programmet, att vi skola behålla vår nuvarande socialpolitiska standard. Det är då rätt märkligt att höra en så framstående representant för ett av de borgerliga partierna stå här och tala om att vi nästan omedelbart kunna spara en halv miljard väsentligen genom minskade socialpolitiska inskridanden.

Men bortsett från detta — jag tror att herr Mannerskantz blott är en ropandes röst — stå vi inför det läget att vi måste öka skatten. Från folkpartiets sida har framhållits att detta skulle vara farligt och fresta oss till ökade utgifter. Det är precis tvärtom: den skärpta beskattningen framkallas av de ökade utgifter, som vi ha kommit överens om, det är redan från början klart, att skatteökningen kommer att uppslukas av ett visst bestämt ändamål, om vilket de borgerliga partierna och socialdemokratien äro överens. Den enda oppositionen gent emot skatten har därför i dagens debatt framkommit från den kommunistiska sidan, där man tydligen när det gäller våra militära utgifter tycker att Sverige bör spela den lilla Rödluvans roll inför vargen. Bortsett från detta parti äro vi emellertid ense om dessa utgifter, och det är ju de som framkalla skattehöjningen.

Och nu kommer jag, herr talman, till vad som *inte* har sagts under denna debatt. Särskilt det ledande borgerliga partiet har ju gått ut i valet med parollen att det gällde att sänka skatterna. Redan i våras ville man ju genomföra en skattesänkning, som skulle ha betytt att statsinkomsterna minskats med låt säga 150 miljoner kronor per år. I dag är det fråga om en skatt, som ökar statsinkomsterna med 100 miljoner. Man tycker då att det naturliga skulle vara att detta parti framträdde och sade: »Nej, den här skatten vilja vi inte veta av. Visserligen kunde vi inte i våras få riksdagen

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

att sänka skatterna med 150 miljoner. Den andra saken rörande valet, som jag ville konstatera, är att kommunisterna gått tillbaka på sätt som skett. Förvisso är det olustigt med ett så stort icke-demokratiskt parti inom landet, som kommunisterna ändå utgöra, men den uppenbara, kraftiga minskningen är dock ett memento. Och att det har kommit i samma ögonblick som vi ute i världen för första gången sett Förenta Nationerna ingripa för att stoppa upp en aggression, hindra ett våld, det vittnar nog om att klockan har klämtat varnande både för det kommunistiska partiet i Sverige och för den kommunistiska imperialismen.

Den andra saken rörande valet, som jag ville konstatera, är att kommunisterna gått tillbaka på sätt som skett. Förvisso är det olustigt med ett så stort icke-demokratiskt parti inom landet, som kommunisterna ändå utgöra, men den uppenbara, kraftiga minskningen är dock ett memento. Och att det har kommit i samma ögonblick som vi ute i världen för första gången sett Förenta Nationerna ingripa för att stoppa upp en aggression, hindra ett våld, det vittnar nog om att klockan har klämtat varnande både för det kommunistiska partiet i Sverige och för den kommunistiska imperialismen.

Jag tolkar tystnaden på denna punkt så, att man i det rådande läget är beredd att ta den föreslagna skatteökningen, trots att man har löst upp sina säckar och låtit förhoppningar och önskemål och krav på skattesänkningar blåsa åt alla håll. Jag väntar mig inte att här få höra något erkännande av att man har bedömt läget fel, jag nöjer mig med att man i sak faktiskt har gjort detta erkännande.

Det är inte sed inom denna kammare att föra så detaljerade debatter om valstatistik som man brukar göra inne i andra kammaren, där inte bara de hela procentsiffrorna betyda oerhört mycket, utan där decimalerna tyckas betyda ännu mera. Vad jag kan erinra mig ha vi här i kammaren inte hängett oss åt denna höga statsmannakonst, och jag skall inte heller ägna mig åt den. Jag vill endast fastslå att årets val uppenbart visar ett par saker. Den ena är, att folkpartiet står något svagare gent emot de andra borgerliga partierna än vid valet 1948 och att folkpartiet gent emot det socialdemokratiska partiet står betydligt svagare än det gjorde 1948. Detta är valets facit på denna punkt, och det måste uppenbart bereda mig och andra socialdemokrater en stor glädje, att vi så väl hävdat vår ställning inte blott mot folkpartiet utan gent emot samtliga borgerliga partier. Men jag försäkrar att det inte på något sätt ger oss anledning till övermod. Läget är så pass allvarligt, inte minst det utrikespolitiska, att det inte finns plats för något partiövermod. Vi äro som alltid villiga att öppet diskutera och ta skäl, att väga dem och att efter noggrann prövning av förslagen söka genomföra vad vi anse vara klokast och bäst.

Den andra saken rörande valet, som jag ville konstatera, är att kommunisterna gått tillbaka på sätt som skett. Förvisso är det olustigt med ett så stort icke-demokratiskt parti inom landet, som kommunisterna ändå utgöra, men den uppenbara, kraftiga minskningen är dock ett memento. Och att det har kommit i samma ögonblick som vi ute i världen för första gången sett Förenta Nationerna ingripa för att stoppa upp en aggression, hindra ett våld, det vittnar nog om att klockan har klämtat varnande både för det kommunistiska partiet i Sverige och för den kommunistiska imperialismen.

Då tiden nu var långt framskriden och flera talare funnos anmälda, beslöt kammaren, på hemställen av herr talmannen, att den fortsatta överläggningen angående förevarande kungl. proposition skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Upplästes följande till kammaren inkomna skrivelser:

Till riksdagen.

Härmed får jag anhålla om entledigande från och med den 1 november 1950 från det mig lämnade uppdraget att vara fullmäktig i riksbanken.

Stockholm den 25 oktober 1950.

John Bergvall.

På särskilda propositioner biföll kammaren denna anhållan samt beslöt, att val av en fullmäktig i riksbanken jämte en suppleant för denne skulle anställas; och uppdrog kammaren verkställigheten härav åt de vid detta riksmöte av kammaren redan tillsatta valmän och suppleanter för utseende av riksdagens fullmäktige i riksbanken jämte deras suppleanter.

Anmäldes och bordlades en av herr Cassel under sammanträdet till herr talmannen avlämnad motion, nr 530, i an-

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

ledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring. Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 5.01 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Onsdagen den 25 oktober eftermiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 7.30 eftermiddagen.

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51 (forts.).

Fortsattes överläggningen angående Kungl. Maj:ts proposition nr 254.

Herr PETRÉN: Herr talman! Den inflationskris vi nu befinna oss i utmärker sig bland annat för en forcerad upphandling för att inte säga hamstring som göres av många, både enskilda och företagare. Det är olyckligt med en sådan forcerad lagerökning. Den ger en extra inflationsvåg. Men det är förklarligt att den kommer till stånd, då alla veta att priserna från årsskiftet komma att gå i höjden. Att vi få en så stor samlad prishöjning från årsskiftet med de konsekvenser detta har sammanhänger mycket med subventionspolitiken. Den har varit en felspekulation. Regeringen hoppades på fallande importpriser, och det blev stigande. Mätte detta nu bara bli en läxa, som inte glömmes, så att vi förskonas för framtiden från en subventionspolitik, som lätt blir ett hasardspel och medför många rubbningar.

Om vi på flera håll ha en lagerökning, så ha vi andra områden, där lagren äro för små. Det gäller flera nyckelråvaror för vår industri, ofta varor, som i utlandet ingå som råvaror i rustningsindustrierna. Våra lager äro inte bara för små ur försvarsberedskapssynpunkt, utan de

äro också för små för att kunna möta även tillfälliga störningar i tillförseln, något som ju kan tänkas uppstå, om det inte blir en avspänning i det utrikespolitiska läget. Att inte lagren ökas mer på både statlig och enskild hand i fråga om sådana nyckelvaror får man nog tillskriva vår valutasituation. Här har den utarmning av valutareserven, som efterkrigspolitiken lett till, minskat vår trygghet. Jag hälsar med allra största tillfredsställelse de nya anslag, som nu begäras i propositionen nr 247 på 50 miljoner kronor för ökad upplagring i riksnämndens regi.

Att det i propositionen nr 255, som berör den ekonomiska politiken och våra produktionsförhållanden, inte uttalas några farhågor för den löpande råvarutillförseln — något som skulle kunna riskera vår industriproduktion — betraktar jag som ett gott tecken. Hade man från regeringen sett några sådana risker, kunde de knappast ha förbigåtts. Jag vet, att handelsministern på ett utomordentligt förtjänstfullt sätt söker tillgodose vår råvarutillförsel, och jag vill bara understryka, att man icke bör lämna några vägar oprövade, om det skulle behövas i framtiden.

Krisen, som nu efter valet stiger fram i ljustet och behandlas i dessa propositioner, kräver en återhållsamhet över hela linjen och ett sparande på utgifterna. I ett avsnitt av propositionen talar man om hur investeringslusten har ökat. Det är då kanske på sin plats att

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

erinra om att ett av de största investeringsobjekten inom industrien är det statliga företaget Norrbottens järnverk. Investeringarna där i år torde belöpa sig till 60 å 70 miljoner kronor. Hur mycket det är exakt vet inte jag och inte helmånga här i kammaren. Det anmärkningsvärda är nämligen inte bara det, att kostnaderna för detta verks utbyggande blivit avsevärt högre än vad man räknat med, utan också — och det är kanske i detta sammanhang viktigt att framhålla — att de icke ha bekantgjorts för riksdagen. Det går många rykten om hur stora dessa kostnadsökningar äro utöver vad man har räknat med. Jag har hört siffror på både 50 och 75 miljoner kronor. Det hade varit naturligt, om handelsministern i våras hade lagt fram en proposition, som för riksdagen klarlagt, hur det förhöll sig. Jag tycker det är en summa av en storleksordning, som måste omnämnas, om inte förr så nu, när man talar om investeringarna. Och det är naturligt, eftersom det är riksdagen, som har att bevilja anslagen.

Jag tror, att det vore mycket värdefullt, då det inte har skett förr, om handelsministern nu här i kammaren skulle kunna ge någon uppgift om vad dessa kostnadsökningar röra sig om, och jag vore dessutom mycket tacksam, om det kunde lämnas förklaringar varför inte denna fråga togs upp i våras, då säkerligen en hel del, för att inte säga det mesta, av kostnadsökningarna, var beslutat. Jag kan inte se någon fördel i att riksdagen skall vänta till nästa år med att göra den nog så smärtsamma bekantskapen med dessa siffror.

Jag vill understryka, att vad jag här har sagt inte är någon kritik mot det förnuftsmässiga i dessa investeringar. Det undandrar sig helt mitt bedömande. Underlag i form av en proposition saknas, och dessutom har jag en positiv inställning till investeringar som gälla vår industris produktionsmedel.

Vad beträffar att hålla igen och spara är jag fullt överens med herr andre vice talmannen, att detta inte bara bör göras av någon viss grupp, men då ber jag också att få säga, att man har rätt

att ställa det anspråket, att statsförvaltningen inte kommer i sista hand. Den borde gå i täten, och det gör den inte. Jag vill nämna en siffra, som jag tror är tillräcklig för att ge en tankeställare. Personalen i den allmänna statsförvaltningen, om vi undanta försvaret och af-färsverken, har mellan åren 1944 och 1949 ökat med 45 procent, detta under en samtidig viss avveckling av krisförvaltningen. Detta säger åtminstone mig en hel del om att där finnas många besparingar att göra.

Herr WEHTJE: Herr talman! Aktualiserad av Koreakrisen står frågan om en omedelbar förstärkning av vår krigsberedskap på denna riksdags dagordning, och jag vill börja med att uttala en förhoppning om att detta för vårt lands och vårt folk öde så vitala spörsmål måtte ägnas all den uppmärksamhet, som det förtjänar, och att intresset för försvaret inte skall förblekna inför den avspänning i den internationella situationen, som nu i Koreafältägets slutskede håller på att inträda men som tyvärr kan visa sig endast skenbar och tillfällig.

Dagens debatt har emellertid fått sin tyngdpunkt i de ekonomiska frågorna. Det är dock angeläget, att beredskapens och den ekonomiska politikens problem inte komma att framstå som två väsensfrämmande spörsmål, som äro skilda från varandra genom vattentäta skott, utan som ett sammanhängande komplex. I synnerhet måste ett sådant betraktelsesätt anläggas, när det gäller vår ekonomiska försvarsberedskap. Denna kräver, att vi förstärka våra reservlager av olika nyckelvaror, som nu hålla på att bli både knappa och dyra. Men om vi skola mäktat göra det utan att alltför mycket inkräkta på den civila försörjningen, är det nödvändigt, att exportindustrien får bästa möjliga arbetsvillkor och kan tjäna in de erforderliga valutorna.

Tiden borde för övrigt nu vara inne att bygga upp en betryggande valutareserv, som kan tjäna som buffert för vårt folkhushåll i ett försvagat konjunktur-

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

läge i framtiden. Den nuvarande högkonjunkturen har visserligen varit oväntat seglivad, men den är säkerligen inte för evigt bestående. De förhållanden, under vilka vår utrikeshandel i dag arbetar, äro intimt sammanhängande med vår valutapolitik och de internationella prisrörelserna. Hösten 1949 räknade den svenska regeringen med ett internationellt prisfall, något som nu efteråt måhända ter sig litet besynnerligt, eftersom den amerikanska konjunkturen hade vänt på eftersommaren samma år; detta har också mycket riktigt konstaterats i konjunkturinstitutets rapport. Redan av det skälet är det nog anledning att dämpa ned talet om att Koreakriget är anledningen till det nuvarande höga prisläget. Även det påpekas av konjunkturinstitutet, när det karakteriserar läget så, att en partiell krigs- och rustningskonjunktur har lagrats ovanpå en redan fullt utbildad högkonjunktur.

En viktig faktor i den internationella prisutvecklingen har vidare varit devalveringen i mjukvalutaländerna. Denna åtgärd vidtogs ju för att, som man trodde, undgå ett oundvikligt prisfall på en rad viktiga varor. För Sveriges del gällde det främst trävaror, pappersmassa och papper, för Danmarks vidkommande var det livsmedel, för Belgiens järn- och stålvaror samt för det brittiska imperiet bland annat ull och olja, för att bara nämna några exempel. Vad man fruktade för ett år sedan var, att de nedåtgående priserna, som redan förorsakat vissa avsättningssvårigheter, skulle leda till arbetslöshet och en åtminstone partiell depression. Med devalveringen ville man hejda denna utveckling, och man lyckades också i sitt uppsåt. Priset avstannade, och man fick i stället en prisstegring till stånd.

Sammanfattningsvis kan man alltså säga det, att Koreakrisen och de nu igångsatta rustningarna inte ensamma bära ansvaret för de höga varupriserna utan ha fått dela detta ansvar både med den amerikanska konjunkturuppgången sedan sensommaren 1949 och med devalveringen i mjukvalutaländerna. Men i belysning av detta förhållande måste det

te sig ganska orealistiskt, att man slog in på subventionsvägen och på en hel del områden onödigtvis höll fast vid priskontrollen. Vad som nu sker i form av prisstegringar är till väsentlig del just, att devalveringens fördyrande effekt håller på att slå igenom. Nu få vi betala priset för devalveringen.

Vad den kostar oss ha vi ett gott exempel på i det förhållande, som påpekas av finansministern i skattepropositionen. Här talar finansministern om att importen under första halvåret i år var nära 20 procent större än motsvarande halvår i fjol. Samtidigt var exporten emellertid nära 35 procent större, och ändå hade vår utrikeshandel inte kommit i balans, ja i själva verket var inte ens vår bytesbalans utjämnad. Finansministern säger, att detta innebär att utrikeshandeln under jämförelsetiden lämnat ett något mindre bidrag till den löpande inhemska försörjningen än som förutsattes i de ursprungliga beräkningarna, som gjordes vid årsskiftet. På enklare språk uttryckt innebär det, att devalveringen ställer ökade krav på vårt lands produktionsförmåga. Det kostar med andra ord numera mera i svenska kronor att köpa samma kvantitet dollarvaror än vad fallet var före devalveringen.

För utrikeshandeln innebar devalveringen otvivelaktigt en viss stimulans, men dess verkan får man inte överskatta. Denna stimulans gjorde sig särskilt märkbar under sista kvartalet 1949. Huvudparten av den förbättring av vår valutaställning, som inträffat under det sista året, beror nämligen på ett utomordentligt inflöde av valutor strax efter det att devalveringsoperationen genomförts. Det ovissa valutaläget före devalveringen hade hämmat exporten, men i och med sänkningen av kronkursen kommo affärerna i gång, och utlandets uppdämda efterfrågan på svenska varor tog sig uttryck i omfattande köp med åtföljande valutainkomster. Men det var ju en engångsföreteelse.

I år visar det sig ju faktiskt, som tidigare påpekats, att vår utrikeshandel inte är helt i balans, eftersom landets centra-

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

la valutareserver, trots tillskottet i form av »osynliga» betalningar, under årets tre första kvartal ha reducerats med 45 miljoner kronor. Det är visserligen sant, att vi under de tre gångna veckorna av detta års sista kvartal haft ett nytt starkt inflöde av valutor, men det beror i sin tur till viss del på en annan, alldeles speciell företeelse. Nu räkna nämligen de utländska köparna med den eventualiteten, att den svenska kronan, kanske för övrigt också det engelska pundet, skall höjas i kurs. Den förväntan är så pass framträdande, att t. ex. den belgiska nationalbanken sett sig föranlåten att inställa terminshandeln med pund och med svenska kronor.

Vi måste akta oss för att bländas av de sista veckornas uppgång i valutareserven. Över huvud taget måste vi skala bort sådana skenföreteelser, som efter devalveringen förvanska uppskattningen av den svenska utrikeshandels verkliga läge. Vad det gäller är att föra vår allmänna ekonomiska politik så, att en solid grund skapas för vår svenska export. Det innebär, bland annat, att vi måste akta oss för att göra en rad misstag, som begingos efter vapenstilleståndet och ären närmast framåt.

Främsta uppmärksamheten tilldrar sig här tanken på att införa prisutjämningsavgifter för några av våra viktigaste exportprodukter. De liknande avgifter, som pålades exporten 1945 och 1946, framkallade onödiga friktioner med våra främsta handelspartners och störde allvarligt försäljningarna. För övrigt är det ju dock så, att inkomsterna förr eller senare ändå i mycket stor utsträckning dras in till staten skattevägen. Om verksamheten bedrivs i bolagsform, få ju bolagen betala nära hälften av sina vinster i skatt, och av återstoden gå förr eller senare ytterligare väl omkring 50 procent till staten, när överskotten tillföras aktieägarna i företagen. Det är alltså 75 procent av vinsterna, som dras in till staten, och under sådana förhållanden vill det synas som om det knappast skulle behövas att lägga beslag på ytterligare medel genom prisutjämningsavgifter, när dessa åstakomma så far-

liga verkningar, som de gjorde förra gången.

De beprövade vägarna att förbättra ekonomin — och det gäller både utåt och inåt — äro ju helt enkelt att producera mera och att spara mera. Regleringar och dirigeringar av det ekonomiska livet, i form av priskontroll, investeringsövervakning, ransoneringar och ingrepp i utrikeshandeln, kunna tillfälligt dölja jämviktsrubbningsar men kunna ju aldrig ersätta en ökad produktion och det frivilliga sparandet.

Det gäller alltså för det första att öka produktionen. Förgäves letar man emellertid i regeringens program efter några åtgärder, som syfta därtill. Tvärtom synas vi ha att vänta förslag, som syfta till en begränsning av efterfrågan genom att beskära investeringsverksamheten och lagerhållningen med tillhjälp av en ny beskattning, den s. k. investeringsskatten. Mot densamma ha ju i de yttranden, som av ämbetsverk och näringsorganisationer avgivits, framförts mycket allvarliga erinringar. Jag skall nu inte gå närmare in på dem utan begränsar mig till att framhålla, att rent principiellt måste det väl vara fel att i dagens läge vidta åtgärder, som verka både produktionshämmande och återhållande på produktiviteten, när det framför allt gäller att trots svårigheter att skaffa material och få den knappa arbetskraften att räckta till söka få fram största möjliga prestation med tillgängliga resurser. Näringsföretagen äro villiga att lämna sin medverkan men måste framhålla sina betänkligheter mot åtgärder utformade som det framlagda förslaget. Om jag får tala för deras del, vill jag ha sagt detta, och det så mycket mer som herr andre vice talmannen i sitt anförande framhöll, att återhållsamhet för ernåendet av den ekonomiska balansen inte skulle fordras bara av löntagarna. Återhållsamhet är man beredd ålägga sig även på företagarhåll, och vi få ju räkna på att staten också i sin tur bidrar i samma riktning.

För övrigt vill jag säga, att det konstaterade ökade investeringsintresset väl

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

inte uteslutande är att beklaga. I varje fall är det ju fel att tolka det på det viset, som man så ofta gör, att inflationsförväntningar och, som det sägs i propositionen, spekulationer på hemmamarknaden om ökade vinster skulle vara vad som i huvudsak driver fram de ökade investeringarna. Så är det inte, och det förtjänar i varje fall att framhållas, att de väsentliga motiven äro helt andra. Önskningarna att fortsätta investeringarna i erforderlig utsträckning äro ju helt visst främst grundade på att näringslivet vill fylla sina samhällliga uppgifter.

Det är vidare att beklaga, att tiden nu är så knapp, att åtgärder skola forceras fram. De föreslagna åtgärderna, exempelvis investeringsskatten, äro ju mycket genomgripande, och det hade säkerligen varit välbetänkt, om man hade fått tid både till prövning och till överläggning. Nu har näringslivet fått detta förslag på, jag skulle vilja säga snabbremiss för att yttra sig och komma med sina synpunkter. Den tid man har fått på sig är i varje fall inte alls tillfredsställande, när det gäller att lösa frågor av denna stora omfattning.

Andra förslag, som komma att medföra en direkt beskäring av produktionsvolymen, äro tydligen också att vänta snart nog. Jag tänker då i första rummet på utsträckningen av semestern från två till tre veckor. Jag tror, att vi alla äro ense om att det är en reform, som i och för sig är önskvärd, när tiden är mogen, men den betyder ett produktionsbortfall på drygt 300 miljoner kronor om året. När frågan var uppe vid 1947 års riksdag, uttalade andra lagutskottet, att man borde vänta med denna åtgärd, till dess att kristidens varuknapphet var försvunnen. Nu stå vi inför en liknande situation som rådde 1947, och alldeles samma skäl kunna helt visst åberopas i dag för ett uppskov. En liknande effekt får ju också den redan beslutade lagstiftningen rörande inskränkning av trestiftsarbetet.

En produktionsökning är emellertid inte ensam mäktig att bringa vår inre ekonomi i balans, och en bristande inre

jämvikt leder ofrånkomligt till att vi importera för mycket och exportera för litet. Riskerna härför ha ökats med den omfattande, i och för sig önskvärda och hälsosamma frilistningen av importen. Hand i hand med en produktionsökning måste därför gå ett ökat sparande, som är detsamma som återhållsamhet med både enskilda och offentliga utgifter. Konjunkturinstitutet har approximativt antagit, att ramen för möjliga inkomstökningar under nästa år är inte fullt 3 procent. Det är förvisso inte mycket och skulle likväl förutsätta, att bostadsbyggandet och de industriella investeringarna hållas nere vid högst nuvarande nivå. Hur obetydligt det utrymmet är framgår bäst, om man betänker, att de privata inkomsterna här i landet mellan 1949 och 1950 trots lönestoppet nästan enbart genom den s. k. löneglidningen ökats med 3 procent eller 550 miljoner kronor. De nu föreslagna extraskatterna, borttagandet av vissa subventioner och den automatiska inkomstbeskattningen av de ökade lönerna ta visserligen bort en del av denna konsumtionsefterfrågan, men det räcker inte långt. Om de enskilda inkomsterna nu i samband med lönerörelserna stiga med mer än 3 procent, är det alldeles nödvändigt att med lämpliga medel hålla tillbaka en stegring av konsumtionen, och det allra lämpligaste av de medel, som därvid kunna komma i fråga, är väl just att spara.

Men sparatet måste få sin stimulans. Det räcker inte bara med negativa, avskräckande ingrepp, som dessutom ha mycket svårt att bli verkligt effektiva. För att begränsa kreditgivningen för näringslivet och därmed dämpa investeringsviljan ha t. ex. bestämmelserna om bankernas skyldighet att avsätta medel till kassareserv under sommarens lopp skärpts. En sådan åtgärd kan emellertid få någon effekt endast under förutsättning att staten själv inte använder de influtna medlen till investeringar eller till löpande utgifter.

Vad de nya signalerna i räntepolitiken beträffar, tror jag nog att man måste säga att de hittills haft mera symbolisk än reell betydelse. Ty vad inne-

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

bär den tekniskt rörliga räntan? Jo, för det första att returdiskontot avskaffats. Men det är ju en skäligen betydelselös åtgärd, eftersom bankernas returdiskontering i riksbanken praktiskt taget upphört och i varje fall på sistone inte rört sig om större belopp än ett par tiotal miljoner. För det andra innebär den tekniskt rörliga räntan, att riksbanken höjt låneräntan för statsobligationer. Men inte heller detta har någon större reell betydelse. Upphörandet av riksbankens obligationsköp skulle ha kunnat vara en verkningsfull åtgärd, om den konsekvent genomförts och gällt också skattkamarväxlarna. Av den senaste emissionen har emellertid riksbanken som bekant övertagit huvudparten.

Om en rörlig ränta skall få verklig effekt, måste den få en sådan utformning och tillämpning, att räntan också kan fylla sin positiva uppgift att framkalla ett mersparande. Räntan måste med andra ord anpassas efter det verkliga marknadsläget och efter målet att hålla ett konstant penningvärde.

Sparsamhetskravet borde emellertid gälla inte bara de enskilda, utan också, och i minst lika hög grad, statsverksamheten. Den berömda svenska konjunkturpolitiken har blivit betänkligt enkelriktad: det har varit lätt att öka utgifterna, men det tycks vara omöjligt att — trots svällande statsinkomster — få till stånd ett budgetöverskott, så låsta som man anser statsutgifterna vara. Under nuvarande förhållanden med en mycket utpräglad högkonjunktur hade det väl ändå varit önskvärt, att budgeten hade kunnat avslutas med ett verkligt överskott. Vi behöva skaffa oss reserver, inte minst med tanke på att kunna möta en mycket tänkbar, ny skärpning av det internationella krisläget. Därför måste statsmakterna nu försöka komma ifrån betraktelsesättet att alla statsutgifter äro fastlåsta och verkligen bemöda sig om att bryta den automatiska utgiftsstegringen och åstadkomma beskränningar i fråga om utgifter som, när allt kommer omkring, kanske ändå inte äro strängt nödvändiga.

Herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Åtskilliga av de talare som yttrade sig i förmiddags alluderade på en socialdemokratisk valaffisch under årets valrörelse, den affisch som hade texten: »Vi klarade krisen.» Det har varit mycken ironi kring denna affisch. Jag tror emellertid, att den innehåller betydligt mera av verklighet än åtskilliga borgerliga valappeller. Högern spred affischer »Bygg mer åt fler», sedan Koreakrigets utbrott gjort det klart, att vi gingo emot en ny åtstramning av investeringspolitiken. Och folkpartiet drev sin paroll om sänkta skatter, sedan det var uppenbart att läget kommit att bli sådant, att det var omöjligt att sänka skatterna. Det var betydligt mera ihåliga valparoller. Det är klart, att alla dessa paroller, även den socialdemokratiska, blevo litet nötta i kanten, därför att de voro iordningställda, innan kriget i Korea bröt ut. Men den socialdemokratiska texten hänfödde sig till något som har varit, och därför blev den mera verklighetsbetonad än de andra, som syftade på en framtid, där de blevo verkligt överkliga.

Vi skola nämligen ha klart för oss, att den socialdemokratiska valaffischen var en replik på den borgerliga valpropagandan från år 1948, när man inte kunde måla svart nog, när man talade om vanstyrelse, om den hotande katastrofen och om den bottenlösa olycka som regeringen höll på att störta det svenska folket i. Man kan ju säga vad man vill om utvecklingen, men den gick inte i den riktning som var förespådd i 1948 års valrörelse, och därför hade parollen »Vi klarade krisen» ett betydligt större verklighetsvärde än de borgerliga paroller, som jag här har tillåtit mig att peka på.

Vad som emellertid hotar att rubba den lovande utveckling, som satte in under år 1948 och som fortsatte under 1949 och som praktiskt taget ännu i dag är bestående, är såsom alla veta två företeelser, som ha sett dagens ljus inom andra länder än Sverige. Man brukar säga, att socialdemokraterna alltid skylla på den internationella utvecklingen när inte allt går som det skall. Men kan det vara något fel att säga det som sant är? England be-

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

slöt att devalvera sitt pund den 17 eller 18 september 1949. Med hänsyn till vår utrikeshandel voro vi nödsakade att följa med i denna devalvering. Detta medförde att vi blevo utsatta för en utifrån kommande prisstegringsprocess, en process som vi tillfälligtvis neutraliserade under ett år med tillhjälp av subventioner. Nu lyssnade jag — jag kan säga med en viss häpnad — till herr Wehtjes anförande. Det föreföll närmast, som om han klandrade, att vår devalvering skedde. Jag kan inte annat än erinra mig en måndag i september i fjol, då jag satt i sammanträde med den svenska storindustriens ledare och läste en djup fruktan i deras ögon inför de invändningar, som t. ex. jag tog fram emot att följa den engelska devalveringen. Det måtte väl ändå vara ett utomordentligt uttryck för efterklokhet, som kom fram på denna punkt i herr Wehtjes anförande.

Herr Wehtje yttrade också någonting om att vår utrikeshandel ännu icke hade kommit i balans. Det var ett faktum, som alla sågo, att när devalveringen var genomförd, finga vi till en början en uppgång av priserna på importvaror, under det att de svenska exportvarorna släpade efter, på grund av att dessa i mycket hög grad säljas på kontrakt. Men det var också klart, att det kom att bli en höjning även av de svenska exportpriserna. En sådan har ju steg för steg inställt sig, och det har blivit mer och mer jämvikt mellan importpriser och exportpriser. Men skall man verkligen från näringslivets sida beklaga, att det år 1950 kanske icke går att få export och andra inkomster av vår utländska rörelse att täcka importens värde? Alla veta ju, att den spänning, som där föreligger och som har blivit oändligt mycket mindre än vi trodde, ha vi fått, därför att vi ha gett oss frilistningen i våld, därför att vi ha skapat en allt mer och mer ökad frihet i utrikeshandeln. Är det denna frilistning som herr Wehtje nu tycker, att vi egentligen inte heller borde ha genomfört? Menar han det, har jag litet svårt att få reda på vilken mening det var i hans yttranden.

Den andra omständigheten, som stör

vår utveckling, är ju den högkonjunktur, som flammat upp med början i Amerika. Den har sin grund i de tilltagande rustningarna och nådde sin kulmen vid Koreakrigets utbrott.

Det har gjorts gällande i denna diskussion, att vi gjorde fel i fjol, när vi bestämde oss för att rädda stabiliseringspolitiken genom att införa övergångssubventioner under ett år. Ärade kammarledamöter! Den som erinrar sig diskussionen förra året kommer nog ihåg, att det i verkligheten var så, att vi där icke hade något val, om vi nämligen ville fortsätta stabiliseringspolitiken. Jag undrar om det finns — ja, det finns ju alltid på kommunistiskt håll, men annars inte — någon som skulle vilja säga: Vi borde inte ha tagit detta år med lugn återhämtning. Tiden efter september 1949 har i själva verket varit en sådan period. Det kan hända, att det finns någon som menar: Men vi hade väl kunnat bevara denna stabilisering, även om vi inte hade infört subventionerna? Jag vill bara säga som jag sade i fjol, kanske med andra ord, men med samma mening: Stora organisationer med ett stort antal medlemmar äro inga schackpjäser av samma natur som de ni ha i klubb rummen, pjäser som man kan flytta med en handrörelse. Organisationernas ställningstagande föregås av ett omfattande förberedelsearbete och opinionsbildande arbete. Sedan detta har nått ett visst stadium, går det helt enkelt inte att säga: »Halt! Helt om marsch!» Vi måste i fjol antingen välja en stabiliseringspolitik med bibehållna levnadskostnader eller avstå från stabiliseringspolitiken. Det är ganska naturligt, att vi valde att behålla stabiliseringspolitiken för ytterligare ett år till kostnaden av subventionerna.

Men sedan är det riktigt, att som ett subsidiärt skäl för subventionerna hade regeringen även den tanken, att den svaga prissänkingsrörelse, som under senare delen av år 1948 och långt in på år 1949 hade försiggått i världen, skulle komma tillbaka igen och att vi kanske skulle kunna ha den lyckan att, när vi kommo ett år längre fram i tiden, priserna skulle ha sjunkit. Då skulle vi ha

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

kunnat avveckla subventionerna utan att ta på oss den kostnadsstegring, som det skulle innebära, om vi från början accepterade de av devalveringen framskapade priserna och de därav med naturnödvändighet följande lönerörelserna. Vi räknade fel. Det kan hända, att vår beräkning var felaktig i och för sig. Att den nu blev definitivt kullkastad berodde dock på den uppflammande rustningskonjunkturen och på Koreakrigets utbrott.

Nu kan man spekulera över om vi skulle ha stått i en bättre situation inför framtiden, om vi icke hade haft subventioneringarna. Man resonerar som så, att om vi i fjol hade låtit priserna stiga med det belopp som devalveringen framtvingade — något som jag anser varit praktiskt ogenomförbart, men jag gör det tankeexperimentet — och låtit lönerna anpassa sig därefter då hade vi redan tagit ett steg mot jämvikt. Vi skulle nu vid årsskiftet bli nödsakade att ta nästa steg, det steg som framtvingas av de prisstegringar, som Koreakriget och de därmed förenade rustningarna och spekulationerna på världsvaror ha skapat. Vi skulle ha kommit upp lika högt med både priser och löner, men vi skulle ha gjort det i två etapper. Man kan säga, att det hade gått lättare och att det hade varit lugnare. Det hade kanske blivit fallet. Jag vill bara säga, att man kan anföra en synpunkt till, nämligen den att det då kanske inte hade blivit lika lätt som nu att få folk att förstå, att det som här sker är en farlig sak och att det gäller att vidta åtgärder för att förminska följderna av den utveckling, som på detta sätt har blivit oss påtvingad. Jag vill inte säga, att denna synpunkt är avgörande eller att de som påstå motsatsen inte ha rätt. Jag vill bara säga, att vi aldrig komma att få veta, huruvida beslutet om subventionering i fjol var oss till nytta eller skada. Det är så många faktorer som spela in på båda sidorna av kontot, att det är omöjligt att utreda, vad nettoresultatet därav skulle bli.

Vi ha alltså nu att räkna med att vi få låta subventionerna falla, vi få låta

den prisstegring, som vi se är ett faktum ute i världen, slå igenom här hemma, och vi få låta lönerna anpassa sig efter den nya nivå som uppkommer.

Detta kan man säga. Men man kan naturligtvis samtidigt fråga: Är det nu nödvändigt, att detta sker? Det är ju dock så, att följderna blir en försämring av penningvärdet med alla de konsekvenser detta medför. Är det nödvändigt? Det är klart, att det är statens skyldighet att svara för penningvärdet. Jag har aldrig för min del tänkt mig, att det skall ligga något primärt ansvar på vare sig arbetsgivare eller löntagare. Men jag har alltid sagt att en konsekvens av att vi tillämpa en demokratisk frihet på arbetsmarknaden ju är, att parterna där handla under ansvar. Göra de det, handla de också i eget intresse. Man kan aldrig höja levnadsstandarden med mera än vad produktionsresultatet ger utrymme åt. Försöker man att göra någonting mer, skapas en autonom prisstegring, som tar bort överskottet och kanske litet till. Det är därför inte fråga om någon uppfordran till vare sig arbetare eller arbetsgivare, att de skola störta i väg och hjälpa staten. Vad jag säger till dem är bara: Tänk efter, vad som här är ett verkliga intresse.

Nu stå vi inför den frågan: Skola vi låta penningvärdesförsämringen ske eller icke? Kunna vi förhindra den? Det kunna vi kanske. Jag tror, att alla kammarens ledamöter ha märkt, att i tidningspressen och på diskussionsmöten har vandrat runt ett förslag, som ser ut så här: Nu skriva vi upp den svenska kronans värde, och så komplettera vi denna åtgärd med en ytterligt strängt åtstramad penning- och finanspolitik. Det är möjligt, att man på den vägen skulle kunna förhindra en försämring av penningvärdet. Men vägen har sina mycket betänkliga risker. Nu har det inte varit någon här i denna kammare, som i den föregående debatten har talat för denna linje, och jag gör det inte heller. Därför tänker jag inte gå närmare in på den. Jag vill bara påpeka, att det finns alternativ. Regeringen har inte tänkt att gå den vägen.

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

Vilken väg har regeringen tänkt att gå? Det är många här, framför allt herr Ohlon, som ha frågat efter regeringens program. Det lär ju inte finnas något sådant. Jag vill bara svara, att den som med någon eftertanke läser propositionen nr 255 till denna riksdag nog får en klar bild av vad regeringen tänker göra och efter vilka linjer den tänker driva sin ekonomiska politik. Även om framställningen inte har fått en programmatisk utformning, tror jag att det är tillräckligt tydligt utsagt för att man skall få klart för sig, vad regeringens linje innebär. Den bygger på ett annat alternativ. Den bygger därpå, att vi nu få nöja oss med — vi orka inte mer — att låta de prisstegringar, som vi icke kunna undkomma, slå igenom här i Sverige, och vi få låta lönerörelserna anpassa sig efter detta nya läge. Men sedan får det inte bli mer. Det är alltså, skulle man kunna säga, en kontrollerad inflation, en engångsföreteelse för att anpassa oss till yttervärlden. Sedan gäller det att förhindra, att det ovanpå denna blir en självständig svensk prisstegringsrörelse, som driver upp priserna, och priserna lönerna och lönerna priserna. I så fall skulle vi komma in i den spiral, som jag tror att herr Ohlon talade om här under förmiddagen. Det är alltså regeringens mening att förorda det alternativ och den politik jag här angivit. Jag tror inte jag kan ha misstagit mig, om jag säger, att det inte har varit någon här under förmiddagen som har talat emot denna linje.

Vilka åtgärder skall man då vidtaga, för att man skall kunna låta detta vara detta? Först få vi kanske en liten smula reda ut, på vilka områden det egentligen är vi ha att röra oss. Åtgärderna måste ju bestå i att man stramar till svenska folkets möjlighet att ge ut pengar. För vilka ändamål ger nu det svenska folket ut pengar? Schematiskt sett för två ändamål: för konsumtion och för investeringar. Man kan alltså vinna sitt mål, om man stramar åt konsumtion och investering eller endera.

När jag försökte komma underfund med herr Wehtjes tankar i det anförande

han nyligen höll här, fick jag den uppfattningen, att han för sin del ansåg, att man skulle beskära den privata konsumtionen. Jag blev inte klok på hur han tänkte sig det skulle ske, om det skulle ske därigenom, att människorna sparade frivilligt, eller om det skulle vidtas någon särskild åtgärd. Men man har tidigare i debatten här — jag tror det var herr Nordenson — talat om ett nytt slag av indirekta skatter, som tillmättes vissa egenskaper. Jag kunde inte tro annat än att det betydde helt enkelt omsättningskatt.

Man kan naturligtvis spekulera över om man kunde minska den privata konsumtionen med tillhjälp av en omsättningskatt, men jag vill förutskicka, att det givetvis alltid måste bli en tvist mellan olika grupper, huruvida det är den privata konsumtionen som skall pressas ned eller det är investeringarna som skola pressas ned. De breda folklagren vilja inte hålla tillbaka den privata konsumtionen, och företagarna vilja inte hålla tillbaka investeringarna. Denna motsats möter man ju ständigt i diskussionen. Det är alldeles omöjligt att säga, om ett land har för stor eller för liten konsumtion, för stor eller för liten investering. Det kan aldrig objektivt utredas. Det enda jag kan säga är, att allting tyder på att investeringsverksamheten i Sverige icke är styvmoderligt behandlad. Vi tro oss ha kunnat konstatera, att den del av den svenska nationalinkomsten, som i år användes för investering här i landet, är åtminstone tio procent större än närmast före sista världskriget. Då måste ju konsumtionen vara i motsvarande grad mindre. Det visar sig alltså, att investeringarna under de sista tio åren ha tillvuxit på konsumtionens bekostnad. Men jag vill inte ha sagt, att detta är ett bevis för att vi ha för stor investering och för liten konsumtion. Jag vill bara säga, att jag inte tror man kan påstå att investeringarna ha blivit trängda.

Men kan en omsättningskatt i dagens läge leda till en sänkt privat konsumtion? Ja, men i alla fall inte till hundra procent, ty omsättningskatten betyder höjda priser, höjda priser betyda

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

höjda levnadskostnader, och höjda levnadskostnader bli en kompensationsfaktor i lönerörelserna. Jag undrar om det medlet verkligen är effektivt i dagens läge. Jag har därför för min del inte trott, att det fanns något nämnvärt att vinna därmed.

Däremot är det uppenbart, att vi böra som representanter för staten leva som vi lära, vilket innebär att vi få försöka att hålla tillbaka den offentliga konsumtionen, d. v. s. spara på statens och kommunernas utgifter så långt det går. Det skola vi inom regeringen försöka att göra så gott vi kunna, även om jag nu inte kan säga till herr Domö, att herr Wärns hittillsvarande förslag komma att leda till det och det. Det få vi se litet senare, herr Domö, det blir ju lagom till nästa remissdebatt att ta upp den frågan. Men sedan regeringen där har gjort sitt, ankommer det på riksdagen att visa vad den kan — om den kan ena sig om att spara. Det har inte varit så mycket bevänt med det tidigare, men det kan ju bli intressant att se, om det nu i detta nya läge blir en ny anda.

Men hur vi än bära oss åt här, hur mycket vi än kunna spara eller inte spara, är väl en sak säker: de utgifter, som vi sedan bestämma oss för, få vi betala. Dem få vi försöka att betala med löpande inkomster och inte låna upp medel till dem. Det har ju sagts åtskilliga hårda ting här tidigare i dag om riksbankens finansiering av statsutgifter via sedelpressen — jag skall strax komma till det. Har man den meningen, då får man inte vara med om en underbalansering av budgeten. Då bör man, vilket herr Wehtje här var inne på, försöka att sträva sig fram på nytt till en överbalansering av budgeten. Vad innebär det då, om jag applicerar det på detta års budget? I proposition nr 255 finns det några siffror som jag i korthet skall draga fram här.

När vi lämnade riksstaten ifrån oss i riksdagen i våras, visade den ett överskott på 159 miljoner kronor, om man icke räknade med de utgifter som skulle göras på gamla reservationsanslag. Räknade vi med dessa utgifter, kommo

vi den gången till ett överskott på allenaast 59 miljoner kronor. Nu har det i riksdagen väckts förslag bland annat om ökade försvarsutgifter, och när man gör om beräkningarna med hänsyn härtill visar det sig att, om vi icke taga hänsyn till utgifterna på reservationsanslag, vi ha ett budgetöverskott på 100 miljoner kronor, och att vi med hänsyn tagen till utgifterna på reservationsanslag ha ett underskott på 50 miljoner kronor. Regeringen föreslår att vissa skatter på spriten och andra varor skola höjas redan från och med den 1 december, varigenom det skulle inflyta ytterligare 55 miljoner kronor i skatt. Slutresultatet blir då att vi, om vi icke taga hänsyn till reservationsanslagen, få ett överskott i budgeten på 150 miljoner kronor och att vi med hänsyn tagen till reservationsmedelutgifterna komma till plus minus noll. Det är ju det minsta man kan begära av en budget som skall vara balanserad.

Det har väl inte förekommit några riktigt skarpa toner mot den föreslagna skattehöjningen, och därför hade jag kanske inte behövt understryka dessa siffror, men jag har velat fästa uppmärksamheten på att de skattehöjningar, som föreslås, utgöra det minsta möjliga. Det kan bli en betydande försämring, om regeringen skulle finna sig nödsakad att på de skäl, som äro anförda, föreslå en fortsatt förlängd betalningstid för 1951 års kvarskatt. I fråga om den saken är regeringen emellertid ännu inte klar med sitt bedömande.

I detta sammanhang kanske jag skall säga några ord om en liten personlig episod. Det har ju sagts, bland annat i denna kammare — de som ha sagt det kunna ju själva komma ihåg det, och jag behöver inte räkna upp deras namn — att det intill valet eller till och med radiodebatten var tyst om alla skattehöjningar, men att skatteförslagen började komma fram så fort valet var över eller kanske till och med dagen före valet, vilket visar att regeringen hade tänkt på dessa skattehöjningar långt före både radiodebatt och val. Detta är ogrundade beskyllningar.

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

Utan att i detta ögonblick gå närmare in på investeringsskatten vill jag säga, att även om investeringsskatten skulle vara av fiskalisk natur, d. v. s. vara avsedd att ge pengar åt staten, så kunde den ändå inte tillföra statskassan några pengar under detta budgetår. Ty även om den skatten beslutas vid denna höst-riksdag kommer den inte att tillämpas vid taxeringen förrän 1951, och den kommer knappast att ge staten några pengar före år 1952.

Vad beträffar de höjda skatterna på sprit och tobak var det vid tiden för radiodebatten icke på något vis klart om vi skulle behöva tillgripa dessa skatter under detta budgetår. Att vi skulle bli nödsakade att tillgripa dem för nästa budgetår hade jag nog klart för mig, men den saken blev jag icke tillfrågad om. Tidpunkten för dessa skatters insättande kunde bedömas först när det klarnade vad försvarsbeslutet skulle komma att innebära, men det räckte inte därmed, utan som kammarledamöterna kunna se på sidan 16 i propositionen nr 255 behövdes det en lång rad av överväganden innan vi kunde komma fram till en klar ståndpunkt rörande hur budgetfrågan i verkligheten skulle komma att ställa sig.

Förhandlingarna om försvarsbeslutet fördes i veckan före valet. Först åtskilliga veckor därefter började det klarna, huruvida vi skulle behöva en förstärkning av skatteinkomsterna under detta budgetår eller inte.

Men i detta sammanhang är det riktigt att man tar upp den frågan, som här har förts på tal i olika sammanhang, att riksbanken finansierar statsutgifterna via sedelpressen. Det är ju riktigt, såsom man kan finna av konjunkturinstitutets höstberättelse, att riksbanken under budgetåret 1949/50 har givit ut 200 miljoner kronor mer än den har tagit in genom försäljning av statspapper, och det är klart att detta inte är en trevlig ordning. Men man får väl här ändå se litet på sakläget. Det är ju inte för att finansiera budgeten som riksbanken har gjort detta. Det var ju i stället det starka tillflödet av utländska valutor under det sista halvåret 1949, som

skapade den stegring i valutareserven, vilken medförde de stora utgifterna på detta område. Det lyckades inte för riksbanken att sälja så mycket värdepapper att försäljningen kunde täcka dels bortemot 200 miljoner kronor, som riksgäldsfullmäktige fingo i förstärkning, och dels litet mer än 600 miljoner kronor som behövdes för ökningen av valutafonden.

Jag vill inte säga att detta var en bra utgång. Det var en dålig utgång. Det är tråkigt, och vi måste försöka komma bort ifrån denna utveckling. Detta betyder emellertid inte att jag säger att riksgäldsfullmäktige till varje pris skola låna upp sina pengar i marknaden. Det är säkert riktigt att riksgäldsfullmäktige, när tillfällen erbjuda sig, gå ut i marknaden och låna, och vi skola hoppas att detta skall bli den huvudsakliga metoden för statsverkets upplåning, men jag vill icke ha sagt att det skall utfärdas något förbud för riksgäldsfullmäktige att vända sig till riksbanken och låta denna ombesörja upplåningen, ty det är ändå ett faktum att riksbanken har förmåga att utnyttja de små möjligheterna, de små tillfällena, och riksbankens indragning av medel från marknaden sker mera smidigt och mindre störande än de stora upplåningarna direkt i marknaden. Därför vill jag icke på något sätt utdöma metoden med upplåning genom riksbanken — jag tror att den kommer att behövas även i fortsättningen — men jag säger: Låt oss, så fort vi kunna, åtminstone genomföra den ordningen, att vi icke gå åstad och låna pengar eller låta riksbanken trycka sedlar för att täcka underskott i statens verksamhet.

Men om man nu inte kan komma till några väsentliga resultat beträffande den privata konsumtionen och när möjligheterna till begränsningar i den offentliga konsumtionen äro små, då måste man ju med naturnödvändighet komma fram till investeringarna, då finns det ingen annan möjlighet än att även investeringarna måste hållas tillbaka. När jag hörde på herr Wehtjes anföran fick jag närmast det intrycket, att herr Wehtje inte riktigt såg saken i dess

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

stora sammanhang. Det gäller här att förhindra en ansvällning av köpkraften, som icke motsvaras av tillgång på varor och tjänster. Man måste försöka förhindra att köpförmågan blir större än som motsvarar det som finns att köpa för pengar. Om man skall kunna förhindra en fortsatt penningvärdesförsämring är det ett oeftergivligt villkor att man ordnar det så, och det går inte an att bara säga som herr Wehtje sade och som jag vet att många säga: Ja, men det är ju så nyttigt att investera, rationalisera och öka produktionen! Vi kunna inte skapa balans på den vägen. Vi måste ha balans, och på den grunden få vi sedan bygga en produktionsökning.

Vi komma inte ifrån att begränsa investeringarna. Byggnadsregleringen måste vara kvar. Det finns inget utrymme för en ökad byggnadsverksamhet, det tror jag att alla som ha sett hur det har gått år 1950 äro tämligen överens om. Vi ha ju i vår optimism försökt bygga mer än vi i själva verket ha kunnat göra. Men de kontrollerade byggnadsinvesteringarna äro ju bara en liten del av hela investeringsverksamheten, och vi kunna inte låta resten av investeringarna ligga utanför. Därför ha vi gripit in mot de investeringar utanför byggnadsverksamheten, vilka finansieras genom lån i bankerna. Det har här redan tidigare påmints om lagen om skärpning av bestämmelserna om bankernas kassareserver, och det har påmints om det kreditavtal som på grund därav har träffats mellan riksbanken och kreditanstalterna. Jag behöver inte närmare gå in på detta. Som ett komplement till detta avtal ha riksbankens stödköp av obligationer upphört. Det måste ju ske. Om man ville välja denna kreditstramningens väg måste man ju ordna det så att obligationerna inte längre kunde betraktas som kontanta pengar, som placeringspapper. Denna åtgärd, att obligationerna ha bragts att icke längre vara likvida medel, har lett till en räntestegring på en kvarts procent. Jag tyckte mig av herr Wehtjes anförande förstå att han inte hade observerat att detta är den stora

vinsten med den rörliga räntan, och en vinst som är av en mycket stor betydelse.

Det har här sagts en hel del om att den räntepolitik, som vi nu föra, ligger inom lågräntepolitikens ram, och någon har frågat hur denna ram ser ut. Jag vill först och främst säga: Det där ordet ram finns inte i min proposition. Här har man talat på två sätt. Å ena sidan har man här i kammaren sagt, att om man har en sådan där ram, då spelar ju ränterörligheten ingen roll, ty då vet man ju hur det går. Å andra sidan har det sagts — jag tror det var herr Nordenson som sade det — att man inte vet varthän regering och riksbank syfta. Ja, ärade kammarledamöter, var det inte den där ovissheten som var så nyttig? Den ovissheten ha ni, och den tänker jag inte skingra i dag.

Men om man nu med tillhjälp av kreditrestriktionerna kan hålla tillbaka sådana investeringar som finansieras med lånemedel, så finns det ett investeringsområde kvar, som vi inte ha gjort någonting åt, nämligen de investeringar som ske med tillhjälp av fonderade vinstmedel. Nu säger man här, att de där investeringarna äro ju så oerhört nyttiga, att dem bör man väl inte göra någonting åt. Ja, detta kunde ju vara ett axiom, om vi inte hade den fria avskrivningen tillsammans med en mycket hög bolagsskatt. Dessa två ting tillsammans medföra en frestelse för bolagen att investera sina vinstmedel för att få möjlighet att avskriva dem. Detta förhållande avtrubbar utan varje tvekan företagens omdöme om vilka investeringar som äro absolut nödvändiga och vilka som icke äro det. Man kan säga: Sänk skatten, så slippa ni dilemmat. Ja, men kunna vi sänka skatten? Om vi göra det, varifrån skola vi då få pengar för att balansera denna budget, beträffande vilken vi alla äro överens om att den skall balanseras? Tag bort avskrivningsrätten, kan man säga. Men det vilja vi inte, ty vi betrakta avskrivningsrätten under normala tider såsom något gott, som vi gärna vilja ha kvar i vår lagstiftning. Vad skall man då göra? Skall

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

man ingenting göra? Då skapar man en klar snedvridning, å ena sidan en möjlighet till fullständigt fri investering för de företag som ha möjlighet att fondera vinstmedel och avskrika investeringarna, å andra sidan restriktioner för dem som vilja bygga på kredit. Ett sådant system är ju inte heller rättvist. Jag kan inte se annat än att det i detta system behövs en sten som täcker denna lucka.

Från finansdepartementet ha vi skickat ut en promemoria om investerings-skatt, som ju här har fått mycket fula vitsord. Man har ju sagt om den att den är »ohyggligt beskaffad»; det är kanske det mest expressiva av de uttryck som ha använts. Herr De Geer sade att förslaget var söndertrasat. Ja, det tycks man mena att det är, men det beror ju på att ni liksom jag i första rondan ha läst tidningarnas referat av remissyttrandena. Dessa referat ha onekligen givit det intrycket, att förslaget är söndertrasat, men jag har sedan tagit del av remissyttrandena, och vad tro ni att jag då har kommit till för resultat? Jo, att det icke är omöjligt för mig att lägga fram ett förslag till investeringsskatt som är tillstyrkt av majoriteten av de hörda myndigheterna. Jag har aldrig väntat att detta förslag skulle tillstyrkas av dem som ha att bli utsatta för beskattningen. Det ligger i sakens natur. Man skall taga deras kritik ad notam, och man skall pröva den sakligt, men man får inte begära mer av människor än vad som är rimligt, och man skall inte begära att de som utsätts för denna skatt skola gå åstad och direkt tillstyrka den. Jag vill därför säga: Det är icke omöjligt att det kan komma ett förslag om investeringsskatt. Jag tror inte att det förslaget kommer att få de skadeverknings som man talar om. Det kommer att leda till en prövning, där vederbörande får säga sig: Är denna investering så värdefull, att jag vill betala något extra för den, eller är den så litet nödvändig, att det är lika bra att nu minska den skatteskuld till staten, som de fria avskrivningarna i grund och botten innebära? Jag vill inte säga att detta förslag är ett idealiskt förslag.

Det täcker inte hela fältet, utan det blir fortfarande luckor, och det är klart att det är mycket svårt att beräkna vilka verkningar den ifrågasatta beskattningen kan komma att få — den saken kan ju bara praktiken klara ut — men det är icke omöjligt att det kommer ett förslag. Samtidigt vill jag emellertid säga att vi i departementet nu försöka att med stöd av de yttranden, som ha avgivits, se huruvida det finns någon möjlighet för oss att finna en annan väg, som är lika bra eller bättre och som inte är lika oaptitlig som det förslag som har varit ute på remiss och som lär vara »ohyggligt beskaffat».

Till sist ha vi frågan om prisutjämningsavgifterna på skogsprodukter. Det är inte så att tanken på dessa prisutjämningsavgifter har kommit fram med spetsen riktad mot skogsprodukterna. Vi ha gjort en undersökning för att försöka utreda vilka inflationspriser som ha skapats på olika slag av svenska exportvaror, och vi ha kommit till det resultatet, att det hittills icke på någon produkt har skett en prisstegring av sådan storleksordning att det är något samhällligt problem utom just på skogsprodukterna. Det är så, att ovanpå redan förut mycket höga priser kommer det nu spetsar av en betydande omfattning. Om dessa spetsar få finnas kvar, komma de att fullständigt rubba naturliga förhållanden i vårt land, det kommer att bli nödvändigt för skogsägarna att slås för oerhört höjda priser, och det kommer att bli nödvändigt för skogsarbetarna att slås för oerhört höjda löner. Företagen få lätt råd att betala, och de bli utsatta för frestelsen att göra av med sina pengar på något sådant sätt att det går att avskrika dem utan att nu betala skatt för dem, och vad det kan leda till för äventyrligheter är inte lätt att säga. Samtidigt skola vi ha klart för oss att detta mer eller mindre är en tillfällighet. Detta läge kommer icke att bestå längre, och vad skall sedan ske, när man har att plocka bort alla de överdrifter som detta läge har skapat? Vilka sociala förhållanden skall man då skapa? Vidare måste den-

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

na vållande mängd av pengar ytterligare försvåra vår möjlighet att upprätthålla den samhällsekonomiska balansen.

Det är inte möjligt att gå förbi detta problem. Dessa toppar måste kapas, men inte för att staten skall ta dem och använda dem för att betala sina utgifter, ty det vore lika farligt som att ha topparna kvar. Nej, man måste ta dem för att försöka att nu äntligen finna en form för att verkligen sterilisera dessa pengar, så att de i en högkonjunktur icke kunna komma till användning. Möjligen kunna vi säga att de skola komma till användning i en lågkonjunktur. Det är absolut ingen risk att säga så, ty i en lågkonjunktur skola vi ändå ge ut pengar, och mycket mera pengar än det är fråga om här, för detta ändamål. Därför skall jag bara kort och gott säga, att den hjälper icke till med att bemästra problemen, som vägrar att se dem.

Ja, här har jag alltså nu försökt att illustrera den linje som regeringen tänker gå för att förhindra att prissteigerörelsen skall sprida sig vidare, för att försöka bevara penningvärdet i det nya läge som vi nu tvingas att låta det anpassa sig till. Man kan säga, att åtgärderna icke äro tillräckliga. Jag svarar: Det vet ingen. Det är inte så i samhällsökonomien, att vi ha en maskin med spakar och att man vet, att om man flyttar en spak från noll till fyra når man ett visst resultat, och behöver man taga ut mera kraft så för man den till sexan. Vi ha inte sådana spakar och knappar i samhällsmaskinen. När det gäller den maskinen äro vi nödsakade att gå fram på empirisk väg och låta erfarenheten vara avgörande. Vi pröva nu med det som jag här har skisserat. Skulle detta icke räcka så få vi gå vidare. Man har frågat vad vi skola gå vidare med. Ja, fältet ligger ju här framför er. Det gäller att hålla tillbaka konsumtionen och investeringarna, och det är väl inte nödvändigt att man nu i dag står färdig och säger: Nästa gång göra vi det, och nästa gång göra vi det. Den saken är väl klar, att om det behövs att vi skärpa de kreditrestriktioner vi ha så kunna vi göra det. Vi kunna också tränga tillbaka

byggnadsverksamheten, om nöden står för dörren, och det kan finnas andra möjligheter; vi kunna försöka finna utvägar för att starkt överbalansera budgeten. Det är ju inte nödvändigt att man försöker utmåla vad som skall behövas ske, när man vet på vilka områden det är man har att ingripa och därför säger jag helt enkelt att programmet är framlagt i proposition nr 255 för den som vill läsa vad där står. De ytterligare åtgärder, som kunna behövas, få vi resonera om efter hand som vi se att någonting behöver ske. Nu äro vi åtminstone icke för sent ute. Ni må säga vad ni vilja, men läget är i alla fall sådant i dag här i Sverige, att vår samhällsekonomiska balans icke är rubbad. Den håller den dag som är. Vad vi göra innebär att vi rusta oss för den situation som skall uppkomma när vi gå över till en justering av prisnivå och lönenivå.

Det har här i vårt land länge framförts starka krav på att vi skola gå över ifrån detaljregleringar i samhällsökonomien till automatiska och generella regler. Från regeringens sida ha vi gått dessa önskemål till mötes, eftersom vi finna dem vara naturliga och riktiga. Allteftersom vi komma in i någonting som blir normalt i motsats till krigshushållningen bör man självfallet gå över till automatiska och generella metoder. Vi utlovade i valrörelsen 1948 att vi skulle, så snart möjlighet föreläge, slopa regleringar och ransoneringar, och jag tror jag kan säga, att vi ha gjort det. Vår strävan är nu, trots den ökade spänning som situationen i dag erbjuder, att inte gå tillbaka till några detaljregleringar, utan om möjligt försöka klara oss med automatiska och generella metoder. Det väller fram i denna tid en ny våg av regleringar över världen. Amerikas Förenta stater och Belgien ha varit länder, till vilka de människor här i landet ha sett upp, som framför allt ha eftersträvat ekonomisk rörelsefrihet. Nu hopas i dessa dagar den ena regeringen på den andra både i Förenta staterna och Belgien. Överallt tillgriper man dessa åtgärder. Vi tänka inte göra det, om vi inte tvingas därtill.

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

Men då vill jag säga er detta: Försök nu ändå att göra klart för er vad som är automatiskt generellt och vad som är detaljreglering! Det finns en benägenhet, framför allt på företagarsidan, att säga: »Allt som rör penningpolitiken är automatiskt och generellt.»

Ärade kammarledamöter! Är det någonting automatiskt och generellt, när bankerna sitta och pröva de enskilda kreditansökningarna? Nej, det är detaljreglering. När jag kommer och föreslår en investeringskatt, som är en i utpräg- lad grad automatisk och generell åtgärd, vill man döpa det till detaljreglering. Detta är ingen detaljreglering. Vi böra komma ihåg, att vi tvingas ingripa på alla områden, konsumtionens och investeringarnas. På alla områden böra vi eftersträva automatiska och generella åtgärder, så långt det över huvud taget är möjligt, och det går inte att säga: »Det som inte passar mig, det som jag får betala och det som rör mig, får man aldrig göra, ty det är en detaljreglering, men det som inte rör mig får gärna kallas för automatiskt och generellt.» Låt oss försöka hålla begreppsbildningen klar på denna punkt och låt oss inte förfalla till att sätta falska etiketter på de olika slagen av åtgärder!

Herr OHLON (kort genmäle): Herr talman! Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet ställde i början av sitt anförande frågan: Kan penningvärdet skyddas? Och svaret blev: Ja, med kronappreciering och en sträng kapital- och finanspolitik. Sedan tillade han, att det är ingen i denna kammare, och kanske inte heller i hela riksdagen, som har vågat ge sig in på att föreslå så hårda åtgärder. Han fortsatte med att säga, att det enda, som vi kunna göra nu i dagens situation, är att kontrollera inflationen och att begränsa den så långt som den beror av utifrån inträffande omständigheter eller på de bortfallande subventionerna. Däremot ha vi möjlighet att bekämpa en fortsättning av inflationsprocessen. Jag ber att få framföra ett tack till herr finansministern för detta hans uttalande.

Jag anser det vara förpliktande ord, som i fortsättningen komma att nödga regeringen att följa en stram politik. Det svenska folket kommer att med intresse följa de åtgärder, som regeringen i fortsättningen vidtar för att förhindra en ytterligare rutsch utför av det svenska penningvärdet.

Herr statsrådet anklagade en talare för att ha givit uttryck åt den diskrepans, som förelåg mellan statsrådets formulering beträffande eventuella skatteförhöjningar i radiodebatten tre dagar före valet och vad som sedan har förekommit. Jag känner mig, herr statsråd, såsom varande den skyldige. Och jag stöder min uppfattning på ett kontrollerat stenogram från radiodebatten, där statsrådet Sköld yttrade följande: »Herr Ohlin frågar, om vi tänka höja skatterna under innevarande år. Jag vill svara: Det ha vi inte tagit någon slutlig ståndpunkt till.» Detta yttrade alltså finansministern tre dagar före valet, och två dagar efteråt var man färdig med remissen på investeringskatten.

Herr WEHTJE (kort genmäle): Herr talman! Finansministern framhöll, att den situation, i vilken vi nu befinna oss, är beroende på företeelser, vilka, som han uttryckte sig, sett dagens ljus inom andra länder än Sverige, och han hänvisade i första hand till den devalvering, som företogs i England för omkring ett år sedan, vilket medförde att vi ansågo oss nödsakade att följa samma väg. Han påminde mig om att det från näringslivets håll uttalades betänkligheter mot att vi inte skulle gå samma väg som England och devalvera i samma utsträckning. Men jag tror inte jag minns fel, om jag nu säger, att det väl ändå också uttalades betänkligheter mot att taga detta steg och företaga en devalvering i samma utsträckning som England.

När man alltså beslöt sig för att gå lika långt med devalveringen som England, måste man ju ändå ha klart för sig vilka konsekvenser detta förde med sig, och se vi nu efteråt, hur förhållandena

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

ha gestaltat sig här i vårt land, kunna vi väl ännu i dag vara mycket tveksamma om det välbetänkta i denna åtgärd. Diskussionen rör sig nu på denna punkt, och hade det inte varit så, att det nu var fråga om att ta ett steg tillbaka, ligger det väl ändå mycket i den argumentering, som går ut på att vi, om vi hade haft ett högre värde på vår krona, inte hade haft dessa risker för den överdrivna inflationskonjunktur, inför vilken vi väl stå. Vår export har ju visserligen fått en stimulans, men nackdelarna av de höjda importpriserna ha delvis blivit eliminerade genom de andra vidtagna åtgärderna, främst genom subventionerna. Det har inte tillräckligt härklargjorts, att devalveringen innebar en belastning för vår ekonomi, och det var detta som jag försökte framhäva och påvisa i mitt anförande.

Sedan framhöll finansministern, med anledning av mitt uttalande att utrikeshandeln ännu inte var i balans, att detta berodde på sådana förhållanden som att våra exportförsäljningar ske på längre sikt och att exportpriserna inte slå igenom lika fort som importpriserna. Men jag vill peka på, att sedan devalveringen företogs, har dock ett år förflutit och priserna ha även för exporten hunnit justeras efter det nuvarande världsmarknadsläget.

Finansministern ville göra gällande, att jag inte hade observerat, att frilistningen hade verkat därhän att importen blivit större än vad den kanske eljest hade blivit, något som kanske också var emot näringslivets intressen. Jag vill då framhålla, att när man övervägde i vilken utsträckning man skulle rekommendera frilistningen, gick näringslivet, både industri och handel, kanske längre än vad regeringen egentligen hade väntat sig att man i första hand skulle vilja påtaga sig. Frilistningen innebar nämligen en väsentligt ökad konkurrens utifrån, en konkurrens som många gånger inte sker på lika villkor, eftersom lönerna och tillverkningskostnaderna utomlands på många varor äro väsentligt lägre än här hemma.

Finansministern yttrade att man vis-

serligen nu i efterhand kan kritisera subventionerna men att det väl aldrig kommer att bli klart, om det var rätt att införa dem eller inte. Men jag tror, att såsom förhållandena nu ha gestaltat sig med den fortsatta stegringen av priserna på världsmarknaden, hade det varit bättre, om man hade avstått från subventionerna, ty, som finansministern själv medgav, hade utvecklingen då blivit lugnare och man hade kanske sluppit en del svårigheter, inför vilka vi nu stå, då subventionerna upphöra samtidigt med att prisstegringen inträder.

Talaren avbröts här av herr talmannen, som påpekade, att den jämlikt § 12 mom. 2 av kammarens ordningsstadga av herr talmannen medgivna tiden för kort genmäle nu vore av talaren överskriden.

Herr statsrådet SKÖLD: Vad herr Wehtje beträffar skall jag bara säga två ting.

Att industrien enligt herr Wehtjes mening ville gå längre i fråga om frilistning än vad regeringen hade väntat, bör väl föranleda, att herr Wehtje skall visa så mycket mindre förvåning över att det är svårt att med export och löpande inkomster betala importen. Och när herr Wehtje säger: »Det ligger väl något i resonemanget, att vår devalvering kanske gick för långt», skulle jag vara den sista att bestrida detta, eftersom — jag kan ju avslöja det — jag var en av de få skeptikerna när denna åtgärd vidtog. Att jag inte lät min skepticism blomma ut berodde på den synnerligen starka press, vi utsattes för från näringslivets representanter. Det förvånar mig därför att finna herr Wehtje i det läger, där egentligen jag skulle befinna mig i stället.

Sedan skulle jag vilja hjälpa herr Ohlon ett tag. Han fick inte tid att slutföra sin talan, och då skulle jag — eftersom jag mycket väl fattade vad han tänkte säga — vilja nämna att herr Ohlins fråga till mig under radiodebatten gällde, huruvida vi hade tänkt vid-

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

taga åtgärder för att förstärka statens inkomster. Promemorian om investeringskatten liksom denna skatt i sig själv har aldrig kommit till för att skaffa staten inkomster utan för att verka som en broms på vissa industriinvesteringar, och därför är det ganska olyckligt att anföra frågan om investeringskatten såsom exempel på att vi i verkligheten redan då hade bestämt oss för att för detta år höja skatterna.

Herr WEHTJE (kort genmäle): Herr talman! Jag fick fram av finansministerns senaste inlägg, att det rådde mycket delade meningar när det gällde att ta ställning till frågan om devalveringen. Jag skulle vilja säga, att jag beklagar att finansministern, som brukar vara en karl för sin hatt och genomföra sin mening, inte gjorde det då det gällde att avgöra frågan, i vilken utsträckning vi skulle devalvera.

Sedan skulle jag vilja säga några ord, som jag inte hann med sist. Finansministern gjorde gällande att jag inte såg investeringarna i det stora sammanhanget. Jag lade upp saken så, att det inte bara gällde att avväga investeringarna, utan det gällde även att avväga konsumtionen, och jag efterlyser det sätt, varpå man tänker sig begränsa konsumtionen. Vi ha fått ett lagförslag, som går ut på att öka skatterna på relativt umbärliga varor, och dessa skatter skulle ge 100 miljoner kronor, men de utgöra väl kanske inte så stark broms på det stora köpkraftstillskott, som vi ha att vänta.

Finansministern slutade förra gången med att säga, att vi ha vår samhällsekonomi i balans. Den är inte rubbad. Men med vilka medel ha vi fått denna balans? Leva vi inte fortfarande i ett mycket strängt reglerat samhälle, där det visar sig att man, när inte de redan införda regleringarna och dirigeringarna äro till fyllest, måste bygga på gång efter annan.

Beträffande investeringskatten framhöll finansministern, att den avser att nå investeringar, som bekostas av företagens egna medel, och att den är nöd-

vändig. Man har inte kunnat finna andra utvägar, därför att man vill slå vakt om den fria avskrivningsrätten, som i sin tur är betingad av vår höga bolagsbeskattning. Men vi ha en annan sak, som finansministern inte nämnde, nämligen utdelningsbegränsningen. Om det öppnades möjligheter för företagen att lämna större utdelningar, tror jag att man på den vägen skulle kunna uppnå en viss begränsning av den spekulativa investeringslusta, som finansministern tillmäter så stor betydelse. Då skulle i varje fall företagen ej längre tvingas att innehålla medel utan skulle i stället stimuleras att visa större vinster, som sedan kanske kunde delvis delas ut. På så sätt skulle ökade inkomster, såsom jag förut påvisade, komma att gå till staten.

Herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Det är möjligt att ett avskaffande av utdelningsbegränsningen skulle leda till en något minskad investeringsverksamhet, men inte hjälpte det mycket. Jag vill emellertid gärna säga, att jag vid sidan om andra ting går och funderar på om det är någon idé att längre ha kvar denna begränsning; vi få vänta och se, men det är möjligt att vi kunna släppa den.

Jag har inte föreslagit höjningen av spritskatterna i syfte att på det sättet suga upp någon köpkraft. Jag är nämligen ganska säker på att denna prisstegring snart kommer dansande in i levnadskostnadsindex, så att i detta avseende kommer inte höjningen att visa sig lycklig. Jag har föreslagit den, inte för att begränsa köpkraften utan helt enkelt därför att staten behöver mer pengar för att balansera sin budget.

Så till sist, herr Wehtje! Nästa gång jag kommer i motsättning till näringslivets representanter, skall jag sätta hårt mot hårt och säga dem, att det har herr Wehtje uppmanat mig att göra.

Herr BRANTING: Herr talman! Vi kunna vara ganska övertygade om att i alla europeiska parlament komma nu till

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

uttryck samma oro och samma ekonomiska bekymmer, som här ha framkommit. Man står ju överallt inför en likartad situation: vilka inbesparingar kunna göras, för att statens inkomster skola kunna räcka till utgifterna? Hur skall inflationen hejdas, och hur skall pristegringen bemästras? I ena stunden kräver man skattelindringar, och i den andra hittar man på nya skattekällor. Levnadsstandarden sjunker, och hela samhällsekonomin är i gungning. Vi äro litet var medvetna om att denna mer eller mindre desperata, eller för all del, mer eller mindre behärskad situation står i direkt eller indirekt samband med den allmänna, forcerade, militära upp rustningen och med de hinder för varuutbytet mellan staterna, som de politiska motsättningarna ha medfört.

Vi bevittna i alla möjliga länder, hur det fredliga återuppbyggandet sackar efter och hur planerade reformer bli satta på framtiden. Detta ha vi fått vara med om här i Sverige, och det sker ännu mer på andra håll. Vi bevittna — om man får uttrycka saken på det sättet — att det är Atlantpakten, som mer än Marchallplanen präglar läget. Det är alltså det s. k. utrikespolitiska läget, som ligger i botten på våra ekonomiska problem. Eller med ett ord *krigsfaran*, eller den påstådda krigsfaran.

Det vore ganska orimligt att i dagens läge skjuta åt sidan detta fundamentala förhållande. Vi behöva inte tala om krigets olyckor. Redan den allmänna fruktan för kriget är en tillräckligt stor olycka för att förtjäna vår uppmärksamhet, så mycket hellre som den tillhör dagens verksamma realiteter. Det kan för all del inte påstås, att vi här i Sverige höra till de mest panikslagna. Tvärtom vore det lyckligt, om man i en del andra stater lade märke till det relativa lugn, som i alla fall härskar här i vårt land med dess läge mitt emellan blocken. Det vore i någon mån kanske ägnat att kalmiera hysterien t. ex. i Förenta staterna, där man, enligt vad jag hört, bl. a. genom fingerade atombombsanfall, genom propaganda i skolorna och genom radioföreläsningar och andra me-

del håller på att piska upp en panikstämning, som verkligen inte kan vara till annat än skada.

Nu är det emellertid på det sättet, att vi här i Sverige ha relativt väl bibehållit fattningen, vilket vi för resten lyckligtvis inte äro ensamma om. Vi ha ju då desto större skäl att försöka bilda oss en verklighetsbetonad och nykter uppfattning om den omtalade krigsfaran och försöka se vad som därvidlag är inbillning och vad som är propaganda och vad som är verklighet. Det är väl, såvitt jag förstår, enda sättet att närma oss lösningen av de problem, som ligga framför oss, nämligen hur *förtroendet* skall återställas, *förtroendet* mellan folken, *förtroendet* mellan staterna, *övertygelsen* om att de kunna leva fredligt sida vid sida, fastän *naturligtvis* deras ekonomiska och sociala system äro synnerligen olika.

Vi kunna se vidden av den hysteriska tankeförbistring, som nu råder på många håll, av det förhållandet, att det rent av har blivit svårt att tala om freden utan att uppväcka förargelse och misstro. Alltid finns det då någon hysteriker, som är färdig att ropa: »Jaså, han talar om freden. Han har avslöjat sig — som en sovjetagent!» Dylikt nonsens kan naturligtvis inte skrämna någon, som har sitt vett och sitt samvete i behåll. Det tycks mig tvärtom böra sägas ut här i dag i riksdagen, att vi måste med glädje hälsa ett fritt och öppet meningsutbyte mellan de båda sidorna, ett meningsutbyte självklart i olika former och inför olika fora, i avsikt att klargöra, vad konflikten egentligen konkret gäller, och vilka överenskommelser, eventuellt kanske också vilka ömsesidiga eftergifter, som skulle kunna vara ägnade att förminska den internationella nervositeten och misstron. Gott, säger man då, men sådana där meningsutbyten böra vara regeringarnas ensak; det är opåkallat att blanda in allmänheten i fredsdiskussionen! — Detta är väl ändå ett mycket odemokratiskt betraktelsesätt. Här är ju inte fråga om några internationella avtal för att fastställa priserna på frimärken, utan det gäller människornas och

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

folkens livsfråga. Och det är ganska orimligt att göra gällande att i nuvarande kritiska läge den mäktiga fredsvilja, som säkert finnes i alla länder, måste förhålla sig passiv och betrakta sig själv såsom maktlös och dömd till överksamhet. Tvärtom måste ju nu människor med god vilja och sunt förnuft kunna träffas och försöka komma överens! Jag tycker för min del att det är glädjande att *engelska regeringen* också tycks ha en dylik uppfattning, eftersom den synes ha öppnat Englands gränser för en dylik fredskonferens, i Sheffield. De genomgångna olyckliga åren ha gjort folk pessimistiska. Men det är ju lyckligtvis inte sant, att världen av i dag står inför samma fantastiska olycksöde som 1939, då en stormakt leddes av en galning. Vi kunna tvärtom i dag utgå från att kloka och ansvarsökande män nu stå i ledningen på olika håll. Jag vet att man i alla fall vidhåller, att initiativet till dessa fredsdiskussioner och fredskonferenser kommer från Ryssland, och man har icke något förtroende för vad som kommer från den sidan. Ja, om det nu är sant, att initiativet kommer från det hållet, än sen då! Det var, om jag minns rätt, den ryske tsaren, som på 1800-talet tog initiativet till Haagkonferensen, som sedan resulterade i Haagkonventionerna. Jag tror inte att några radikaler eller socialister på den tiden gingo emot initiativet för den sakens skull. Man må pröva sakligt och kritiserat öppet, med sakliga argument, men inte förkasta en tanke bara därför att den kommer från det ena eller det andra hållet.

Det är, som jag sade, nu fråga om både inbillningar och realiteter som bidra till att framkalla den nuvarande nervösa utrikespolitiska atmosfären. Till inbillningarna vill jag för min del tillåta mig hänföra de skräckbilder, som framställas än i det ena än i det andra sammanhanget och ofta från militärt håll, nämligen när man beskriver läget på det sättet, att Sovjetunionen står redo att med sina 200 divisioner kasta sig över Västeuropa. Men till de otvivelaktiga och hotfulla realiteterna hör onek-

ligen en sådan fråga som exempelvis den om Tysklands återupprustning. Skälen till oro på den punkten — som ju för resten redan förut voro många nog — ha sannerligen inte minskats av det argument, som har anförts av den stora grupp i Tyskland, som nu är motståndare till denna upprustning, nämligen den förklaringen, att Tyskland måste vara motståndare till den *defensiva* västeuropeiska försvarsplan som skisserats och att Tyskland, för att kunna vara med om denna västtyska upprustning, i stället måste kräva, att det s. k. europeiska försvaret skall planeras såsom en *offensiv mot öster*. Visst kan man förstå min ärade partivän herr Schumacher, att han inte önskar se sitt land som slagfält vid en eventuell sammandrabbning mellan öst och väst. Men den konklusion, som han och hans anhängare dragit av denna naturliga önskan, vittnar ändå, såvitt jag förstår, på ett skrämmande och varnande sätt om att den gamla mentaliteten lever kvar och att det ännu är mycket långt, innan Tyskland återhämtat sig från den nazistiska förgiftningen.

Det förefaller mig, som om den svenska opinionen i denna fråga har alla skäl att, i mån av möjlighet, stödja de krafter i Tysklands grannländer, som vilja ställa denna tyska återupprustning på framtiden. Jag vet inte, om jag missar mig, men jag tror att man just i kväll diskuterar denna fråga i det franska parlamentet. Saken angår emellertid förvisso även oss.

När det gäller för Sverige vitala utrikespolitiska spörsmål på den europeiska kontinenten, äro vi svenskar ofta lika tysta som om vi sutte i en spårvagn. Vi ha annars i Lake Success vårt givna forum, och där borde vi också kunna hjälpa till med en nyorientering i *atombombsfrågan*. Det borde vara möjligt att därvidlag komma ut ur den återvändsgränd, som man nu befinner sig i, och få till stånd ett första avtal om förbud mot vapnets användning, ett avtal som trots sin ofullständighet säkerligen i alla fall skulle verka till en viss avspänning.

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

Herr talman! Det är i alla fall så lyckligt att vi under den allra sista tiden kunnat observera vissa tecken både från öster och väster, som tyda på en vilja till uppgörelse, en oförtydbar fredsvilja. I dag kunna vi exempelvis läsa om president Trumans sista anförande och de där förefintliga intressanta uttalandena om atomkontrollen och om en nedskärning av rustningarna och de väpnade styrkorna. »Samordnad och effektiv nedrustning skulle avlägsna krigsfaran», sade presidenten — och det var bra sagt! Men jag måste medge, att jag inte riktigt kan förstå den tankegång som innebär att *intill dess* vi kunna börja nedrustningen, måste vi upprusta! Det borde finnas en halt däremellan. Men vi återkomma ju, herr talman, till dessa upprustningsfrågor i mera konkret sammanhang. Jag har bara velat i dag stryka under, att nyckeln till lösningen av våra ekonomiska svårigheter och problem ligger förborgad i framgången för fredssträvandena och att det är allas vår självklara plikt, var och en på sitt håll, att därvidlag göra vår begränsade insats.

Herr DOMÖ: Herr talman! Jag beklagar att finansministern nu har lämnat kammaren — det skulle av olika anledningar, bl. a. att vi haft så litet stadsrådsbesök här i dag, ha varit bra, om han varit här. Det kan ju vara möjligt att han anser, att han med sitt, jag får väl säga uppmärksammade tal klargjort vad han har i skölden, men det kan i alla fall stå kvar en hel del frågor även sedan han en mycket liten smula lyft på förlåten, och det kan också finnas anledning att kommentera en del av vad han sade, något som helst skulle ha skett i hans närvaro. Jag skall trots allt ta mig friheten att gå in på hans anförande. Men innan jag gör det, vill jag be om herr Ohlons uppmärksamhet, om han är närvarande här.

Jag riktade nämligen i förmiddags en fråga dels till finansministern och dels till herr Ohlon. Den gällde den rörliga räntans fixering inom en viss gi-

ven ram. Herr Ohlon svarade på en annan sak som gällde räntan men inte på min fråga. Ja skulle därför vara tacksam, om jag nu kunde få ett svar. Denna tes om en mindre rörlighet för räntan *inom en viss given ram* emanerar ju från folkpartihåll och kritiserades vid ett tillfälle här i kammaren från socialdemokratiskt håll. Nu har den uppfattningen spritt sig att även socialdemokraterna genom herr Sköld skulle omfatta denna tes, som jag förmodar folkpartiet fortfarande vidhåller. Herr Sköld svär sig emellertid fri från detta. Han sade att hans proposition icke innehåller någonting om viss fixerad gräns för räntan. Jag vill nu fråga herr Ohlon, hur det verkligen förhåller sig med denna sak på folkpartihåll, ty det skulle ju spela mycket stor roll, om man kunde nå fram till en enig uppfattning i räntefrågan, som ju i hög grad ställt till trassel i den ekonomiska situationen. Herr Sköld svarade tilfredsställande på min fråga, men ingalunda herr Ohlon.

Sedan var det ett par frågor ytterligare, som jag ställde i förmiddags och bad att få vidarebefordrade till finansministern. Det gällde bl. a. lönesparandet. Jag frågade, hur stort det av staten genom folkrörelserna bedrivna lönesparandet var, vad det resulterade i för belopp, vad det kostade o. s. v.

När jag ändå är inne på kapitlet om räntan, skulle jag vilja lägga till ytterligare en fråga, nämligen hur det skall gå med sekundärlåneräntan på bostadslånen i den nya situation, som uppstått på penningmarknaden. Ämnar man för att hålla en jämn jämn ränta i fråga om lånegivningen för bostadsbyggandet sänka sekundärlåneräntan, så att den uppväger den höjning av primärlåneräntan, som givetvis genom det nya läget har skett?

Det var mycket intressant, herr talman, att följa herr Skölds tal. Det gav intryck av en vilja att komma fram till en allvarlig och fördomsfri diskussion om de ekonomiska frågorna. Jag ger finansministern min hönör och uttrycker min tacksamhet för hans vilja att ge besked i den mån han ansåg sig

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

kunna och att anlägga sådana synpunkter som kunde diskuteras. Jag tänker exempelvis på förklaringen att finansministerns blivande avsikter i mångt och mycket komma att bero på resultatet av överläggningar med andra grupper. Det är ett uttalande, som kan ha en mycket stor betydelse för det framtida samarbetet.

Men det var ganska intressant att också sedan följa herr Skölds uttalanden. Han medgav att reklamsatserna från valet, även uttalandet »Vi klarade krisen», hade blivit ganska nötta under den tid som gått sedan de först anslogos, men han ville ändå inte riktigt medge annat än att det låg en stor del av sanning i satsen »Vi klarade krisen». Han hänvisade till det läge, som rådde bl. a. 1947—1948, och sade, att då var det i alla fall en kris. Jag kommer ihåg ett uttalande från den tiden av statsminister Erlander. När vi uttryckte våra farhågor, hur det skulle gå, och att vi i själva verket voro inne i ett krisförlopp, åberopade statsministern ett uttalande av Cripps, som gick ut på, att »om detta är en kris, så är det ett tillstånd som vi räkna med att vilja behålla, och låt oss då också behålla det!» Dessa olika omdömen erinrade jag mig med ett stilla leende, när jag hörde finansministern tala om att regeringen övervunnit krisen. Han kom ju fram till att det hade ju i alla fall varit en kris.

Jag skall sedan tillåta mig att stanna ett ögonblick vid finansministerns uttalande om handläggningen av devalveringsfrågan. Herr Sköld uttalade att han för sin del var emot den långtgående devalveringen. Ja, det sades nog att herr Sköld var tveksam. Men det var flera som då uttalade tveksamhet om hur långt devalveringen borde gå. Jag vill inte alls med samma emfas som herr Sköld uttala ordet »jag», men jag erinrar mig mycket väl, att jag vid de politiska överläggningarna framhöll såsom angeläget, att man tänkte sig för mycket noga, innan man fattade beslut, och att det skulle vara klokt att vila på hansen några dagar och överväga saken och eventuellt söka genom en fri mark-

nad finna den punkt, där den blivande växelkursen borde sättas. Men överläggningarna fingo den formen, att vi så att säga hövligt underrättades om vad regeringen bestämt sig för. Vid det tillfället var, om jag minns rätt, den nuvarande finansministern inte med, då han vid den tiden — jag tillåter mig säga tråkigt nog — inte var finansminister. Påståendet att regeringen skulle ha genomfört devalveringen och fastställt den kurs som den gjorde, på grund av att näringslivet hade bett om det, är jag emellertid mycket förvånad över. Ty så litet egen uppfattning hade säkert inte regeringen, att den genomförde devalveringen och fastställde växelkursen vid en viss punkt, därför att näringslivet ville ha det så. För övrigt framkom mycket olika meningar inom näringslivet. Vi hörde av finansministern här för en stund sedan, hur han ville fränkänna den, som är part i ett ärende, det avgörande ordet; avgörande vikt skulle inte fästas vid vad näringslivets män sade eller de som skulle bli föremål för en investeringsskatt. När det gällde devalveringen däremot, skulle man ha tillmätt näringslivets uttalanden så stor betydelse, att näringslivet fick ha det avgörande ordet. Jag tror inte att det var näringslivets ställning uteslutande som avgjorde frågan. Det vore ganska ovanligt, särskilt från statsrådet Sköld, med en sådan hänsyn, och jag kan inte underlåta att finna det anmärkningsvärt, att regeringen på detta sätt söker skjuta ifrån sig ansvaret för fastställandet av den nya växelkursen så som skedde på hösten 1949.

Sedan kom finansministern in på frågan, huruvida det var klokt eller inte klokt att genomföra subventioneringen och skjuta upp anslutningen till den nya internationella prisnivå, som uppstått i anledning av devalveringen. Jag erkänner liksom finansministern att det då kunde vara ganska svårt att veta. Men högern ville ej subventionering utan anpassning till nya prisläget, och jag undrar, om det inte nu är uppenbart att det skulle ha varit något bättre att anpassa sig efter det nya läget. Kvar

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

står väl i alla fall, att det låg en stor spekulering i att det skulle bli fallande priser, och den spekuleringen misslyckades.

Jag uttryckte nyss min ledsnad över att inte finansministern var här. Jag uttrycker nu min tillfredsställelse över att han infunnit sig, och jag vill upprepa något av vad jag sade för en stund sedan. Finansministerns närvaro ger mig också anledning att fortsätta min kommentar av hans anförande.

Jag sade nyss att finansministern genom sina uttalanden, trots dess knapphändighet, möjligen hade öppnat utvägar för ett dryftande av de ekonomiska frågorna på ett sådant sätt, att det skulle kunna bidra till åstadkommande av en samlingslinje i de ekonomiska frågorna.

Finansministern ville inte ha någon omsättningsskatt. Det är nog ingen som vill ha. Jag går också förbi den frågan. Jag tror likväl att det alltid kommer att finnas en tanke hos dem, som syssla med de ekonomiska problemen, kanske i hög grad ha ansvaret för dem, att omsättningsskatt är någonting som det i ett besvärligt läge är mycket svårt att komma ifrån.

När finansministern var inne på investeringarna, sade han att produktionen var väl tillgodosedd, bättre tillgodosedd än konsumtionen. Det är alldeles riktigt att industrien exempelvis har fått använda stora investeringsbelopp. Men om man tänker på att omfattningen av såväl industriens produktion som dess verkstäder och andra anläggningar ha vuxit med cirka 40 procent jämfört med före kriget, är det inte så underligt, om beloppen bli relativt stora. Man skall inte glömma bort att det är den genom investeringar möjliggjorda stora industriproduktionen som kunnat åstadkomma den kraftiga exportökning, vilken hjälpt oss att komma i ett bättre läge.

Jag riktade nyss en fråga till finansministern som gällde lönesparandet. Jag skulle vilja ha någon upplysning om lönesparandet genom folkrörelserna. I förmiddags uttalade jag mig vidare om nödvändigheten av sparsamhet, när det

gällde budgetutgifterna. Finansministern sade att han skall nog vara med om sparsamhet, bara det blir så, att riksdagen sedan är med om det i sin tur. Jag tror att det ligger så till, herr finansministern, att om sparsamhetsviljan verkligen kommer att gå som en röd tråd genom de förslag, som regeringen lägger fram för riksdagen, kommer det att bli relativt lätt att få allmän samling om sparsamhetslinjen. Men man kan väl inte med bästa vilja i världen säga, att regeringen under de gångna åren har utmärkt sig för någon särskild sparsamhet, när det gällt framläggande av propositioner av olika slag. Blir det en ändring härvidlag från regeringens sida, tror jag inte att det blir så svårt att få andra att följa efter. Möjligheten att spara beror naturligtvis i hög grad på hur det ekonomiska resonemanget kommer att föras mellan de olika grupperna, och vilka resultat som komma fram ur dessa resonemang. Kan man komma fram till en någorlunda samstämmig ekonomisk linje, som innebär en tillämpning av sparsamhetsprincipen, och regeringen kommer att ha den såsom ledande princip vid framläggande av propositioner o. d., tror jag att det är möjligt för regeringen att vinna oppositionens stöd. Men utan att få till stånd en sådan samlingslinje, tror jag att det är mycket svårt för regeringen att driva en sparsamhetspolitik, ty det behövs bara att en enda grupp, ett parti, driver hårt och hänsynslöst en linje, som går ut på att framför allt framhålla för väljarna, att »här finns det generösa partiet, som vill ge er det och det». Uppstår en sådan situation, kan regeringen inte fullfölja sina föresatser att komma med de nödvändiga förslag i finansieringsriktning, som den eljest skulle ha gjort. Jag vill med detta betona, att om finansministern låter den grundton, som gick igenom hans anförande här, ta sig uttryck i ingående ekonomiska överläggningar mellan de olika politiska partierna liksom med de organisationer, som ha med dessa ting att göra, är det inte omöjligt att komma fram till ett gott resultat.

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

Jag vill vid ett par punkter av finansministerns anförande sätta frågetecken. Han erkände att det inte var bra med utfallet av det gångna årets budget; riksbanken hade fått ge ut 200 miljoner kronor mer än som bort ske, men med hänsyn till det allmänna läget var budgetsituationen i alla fall ganska tillfredsställande. Herr finansminister! Marshallpengarna ingå, såvitt jag förstår, i den av finansministern nämnda summan. Hur skulle läget ha varit, om inte marshallpengarna varit tillgängliga och kommit till användning? Om man friställt dessa pengar, som ursprungligen varit avsikten, skulle det blivit ett ganska stort hål i budgeten.

Finansministern tog enligt min mening ett steg i rätt riktning, när han gav uttryck för att lån böra i allmänhet tas via riksgälden i stället för i riksbanken. Han ville emellertid inte ha förbud mot att låna i riksbanken. Han ville ha kvar den rörelsefrihet, som kan behövas för att genom smärre marknadsoperationer utnyttja läget på bästa sätt. Man kan mycket väl tolka det så, att detta besked från finansministern var från de synpunkter, som jag företräder, ganska tillfredsställande, fast åtskilligt svävande.

Sedan har jag en annan fråga, som hör ihop med vad jag nu talat om. Frågan lyder: Vilken uppgift skall priskontrollen ha i det nya läget; har finansministern någon möjlighet att uttala sig bestämt om dess fortvaro och kommande uppgifter? Herr finansministern säger att vi få en engångsinflation, men att den skall han bemästra. Påståendet är mycket djärvt. Det lär inte gå genom priskontrollen.

Finansministern gjorde en mycket intressant genomgång av de möjligheter, som kunna stå till buds för att klara en samhällsekonomiskt besvärlig situation. Han talade om att det är möjligt att det blir en investeringsskatt. Det kan hända att det skulle gå att få fram någonting annat i stället, men såsom genmäle till anmärkningar, som gjorts här förut i dag, att skatten genom remissyttrandena var ganska sönderskjuten, uttalade finansministern att man skulle

inte ta hänsyn till dem som voro parter. Här kommer jag återigen in på att regeringen inte brukar generera sig för att framlägga förslag som äro avstyrkta både på det ena och andra hållet. Vi ha under denna regerings tid sett prov på våldföranden, om jag så får uttrycka mig, av den allmänna mening som kommit fram i remissvar, och vad som tidigare förekommit i den vägen överträffar sannerligen vad som kan komma att ske i detta fall. Nu hänvisar finansministern till att en hel del av yttrandena äro så pass positiva, att han med stöd av dem skulle kunna lägga fram förslaget. Investeringskatten är olämplig och skadlig, retroaktiviteten stridande mot all praxis inom skattelagstiftningen. Jag skulle tro att finansministern kan, om han vill, hitta en annan utväg än att ta till en investeringsskatt för att få den faktor mot inflationen, som han säger uteslutande är anledningen till att han vill ha skatten. Man skall ju inte rannsaka hjärtan och njurar, men jag skulle tro att inte finansministern har någonting emot att ha skatten tillgänglig, när han skall göra upp budgeten för kommande år. Men nog kan finansministern hitta andra utvägar. Därom är jag övertygad. Jag tror att det ur olika synpunkter skulle vara en ganska tråkig historia, om man skulle ändra på de principer, som hittills varit grundläggande för beskattningen av bolagen.

Finansministern talade om att man måste hugga av vissa toppar och betonade det olyckliga i att skogspriserna tendera att stiga alltför högt. Även jag anser att det är ganska olyckligt med en hel del av dessa pristoppar. Jag vill dock inte här närmare ingå på frågan, men förnekar att den lämpligaste metoden att söka komma till rätta med dylika företeelser är att den ena gången efter den andra kasta sig på hastigt uppdykande projekt och om det inte vore bättre att försöka åstadkomma ett system som förhindrar dylika toppar att växa upp. Nog tror jag att det på skogsägarhåll och inte minst bland de bönder, som ha skogar, kommer att anses ganska osmakligt att på detta sätt få sig pålagd

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

en extra avgift för timret — herr De Geer var ju något inne på denna tanke, som jag hoppas framkastats mera som ett hugskott. En avgift av denna art skulle nämligen bli ganska besvärlig och verka föga lyckosam i en situation då det gäller att mobilisera fram erforderliga råvaror för den ökade massproduktion som handelsministern helt säkert önskar få till stånd.

De pengar, som på detta sätt dras undan, skola, sade finansministern, steriliseras för att inte öka köpkraften ute i marknaden. Det var ju också meningen med de vinstmedel från företagen som enligt tidigare beslut av riksdagen skola steriliseras. Jag vet inte riktigt, hur stort detta belopp nu är, men det torde väl röra sig om ett par hundra miljoner kronor, vilka medel således steriliserats. Riksdagen skrev, när vinststeriliseringslagen antogs, att en naturlig förutsättning för att nå det åsyftade resultatet var, att pengarna sattes undan och inte kommo ut i marknaden i form av ökad köpkraft. Jag riktar nu den frågan till finansministern: Ha dessa pengar verkligen blivit undansatta på det sätt som riksdagen avsett, eller ha de använts i riksbankens allmänna rörelse?

Jag slutar, herr talman, med att konstatera, att finansministerns anförande, även om jag på många punkter kan ha åtskilligt att anföra däremot, kan utgöra en grund för att vi skola kunna komma fram till en linje som innebär en viss samling i ekonomiska spörsmål. För ganska länge sedan hörde man ofta i svensk politisk debatt ett uttryck som finansministern kanhända minns och bör tillämpa, nämligen »intelligent anpassning». Måhända är finansministern på väg att finna den linje som präglas av intelligent anpassning.

Herr NORDENSON: Herr talman! Jag hade inte tillfälle att höra finansministerns hela anförande, men om jag förstod honom rätt, pläderade han energiskt för en överbalansering av budgeten.

Om han därmed avsåg att utnyttja

överbalanseringen såsom ett instrument för att dämpa inflationen, är jag helt enig med honom. Den betänklighet som jag anser att man skulle kunna anföra mot överbalanseringen är, att det förefaller, som om de stora överskjutande medlen lockade fram krav på ytterligare utgifter, som sedan gör att, när man till sist räknar samman det hela, överbalanseringen försvunnit. Kvar står dock, att en överbalansering av budgeten är ett av de viktigare medlen för konjunkturdämpning, och därtill ett av de få medel varom vi varit eniga. Det är från denna synpunkt som jag har undersökt och här redovisat för hur vi ha lyckats med denna politik under de gångna åren.

Man måste tyvärr konstatera, att vi icke ha lyckats nå vårt mål, utan genomgående fått stora underskott som ha måst täckas genom upplåning. Jag har kommit till den slutsatsen, att om vi verkligen skola kunna fullfölja denna politik med överbalansering av budgeten, måste vi tillgripa ganska radikala åtgärder. Den ena möjligheten är att åstadkomma en kraftig nedskärning av utgifterna och den andra att få till stånd en kraftig höjning av inkomsterna.

Vad nedskärningen beträffar, äro vi säkerligen alla ense om önskvärdheten därav, men det är klart att särskilt en finansminister måste se svårigheterna att genomföra dylika åtgärder. Är han därtill en socialdemokratisk finansminister, har han den extra belastning som ligger i det socialdemokratiska programets utomordentligt dyra reformkrav.

Då återstår huvudsakligen möjligheten att öka inkomsterna. Därvidlag har jag velat understryka, hur begränsade våra möjligheter äro. Det står sålunda klart att vi icke kunna få in de erforderliga medlen genom höjning av de direkta skatterna, eftersom man på det området redan har utnyttjat skattekraften till det yttersta. Vi äro nog också på det klara med att de indirekta skatterna på njutningsmedel inte kunna ökas hur mycket som helst. I fråga om punktskatterna ha vi konstaterat, hur svåra de äro att genomföra och vilka besvärliga bi-

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till verknningar och skadeverknningar de kunnna ha. Då kommer man till slut fram till att det enda som egentligen återstår är att införa en generell, över hela linjen verkande konsumtionsskatt, således en omsättningsskatt.

Jag har, herr talman, velat genomföra detta resonemang, därför att jag önskar klargöra, att vi genom förhållandena ha kommit i det läget, att om vi i denna stund önska att genom väsentliga inkomstökningar åstadkomma en verkligt betydande överbalansering av budgeten, återstår oss ingen annan väg än att tillgripa en omsättningsskatt.

Vad sedan räntan beträffar, har jag av det uttalande, som finansministern har gjort i en av de senaste propositionerna, inte kunnat förstå annat än att han har kommit fram till folkpartiets ståndpunkt i räntefrågan. Det förefaller mig emellertid, som om finansministern inte hade trivts i det sällskapet särskilt länge. Jag kan inte tolka hans yttrande nyss på annat sätt än att han nu har kommit över på högerns linje. Han sade uttryckligen att han håller på ovisshetsmomentet i räntan. Det är just vad vi från högerns sida ha betonat såsom något av det mest centrala i den rörliga räntans politik. Vad som återstår av finansministerns uttalande om att han är anhängare av lågräntepolitiken är, såvitt jag förstår, helt enkelt att han förordar *små* rörelser i räntan. Därvidlag delar jag fullständigt hans uppfattning, och jag har gjort det hela tiden. Vi äro övertygade om att även måttliga rörelser i räntenivån ha stor betydelse. Jag hoppas nu bara att finansministern måtte trivas i det nya sällskap, vari han kommit i räntefrågan.

Frågan, huruvida riksbanken eller riksgäldskontoret skall sköta upplåningen, ser jag så, att det principiellt bör vara riksgäldskontoret som gör det. Men det är naturligtvis inte det centrala. Det viktiga är att åstadkomma en så effektiv och omfattande upplåning som möjligt, och då spela smidigheten och förmågan att anpassa sig efter marknaden den största rollen. Det är därvidlag man har försummat sig. Jag kan ännu i dag

riksstaten för budgetåret 1950/51.

inte fatta t. ex. varför riksbanken, när man hade slutat att köpa obligationer — jag tror att det var i början av 1949 — och sedan började bjuda ut dem ovillkorligen, skulle hålla en kurs av 100¹/₄ procent, då 100 procent hade varit den riktiga kursen på de treprocentiga obligationerna. Kursen 100¹/₄ procent innebar ett stort irritationsmoment för placerarna. Den var egentligen ingenting annat än ett uttryck för att riksbanken ville triumfera över att banken i alla fall hade kommit till det önskade resultatet. Men så skall en riksbank icke skötas, utan när det finns möjligheter att placera ut obligationer till en kurs, som överensstämmer med den proklamerade räntepolitiken, skall man också göra det. En kvarts procent har en viss betydelse även på detta område. Riksgäldskontoret bör sedan i möjligaste mån tillse, att inom rimliga gränser lånen göras så attraktiva eller i varje fall så litet avskräckande som möjligt, så att man kan på marknaden få in de medel som behövas och undvika den upplåning som finansministern nog är ense med mig om icke är önskvärd, nämligen riksgäldskontorets upplåning hos riksbanken.

Vad slutligen angår investeringsskatten, måste jag säga, att om herr Sköld har funnit betydande moment av sin PM kvarstå efter kanonaden mot den, är han mycket blygsam. Om han på de spillror, som finnas kvar efter den skarpa och sakliga kritik, som framförts, bygger ett lagförslag, är jag rädd för att den nya skatten kommer att bli så komplicerad och svårtillämpad, att den kommer att bli ineffektiv. Det vore säkerligen lyckligt, om herr finansministern ville söka att på helt andra vägar realisera det principiella önskemål som har legat bakom tillkomsten av denna PM.

Herr OHLON: Herr talman! På grund av tidsbegränsningen fick jag avbryta mitt förra anförande mitt i en mening. Herr finansministern var dock välvillig att fullfölja meningen, men han gjorde det helt naturligt på sitt särskilda lilla sätt.

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

Frågan gällde, vad herr statsrådet hade sagt i radiodebatten och vad han menat med uttrycket om skatteförhöjning under innevarande år. Herr Sköld säger nu, att investeringsskatten, som dock är en beskattning, kommer att uttas först om ett par år. Men det är väl ändå så, att den kommer att uttas på innevarande års inkomster. Detta är emellertid en folkningsfråga, som det inte är lönt att ta kammarens tid i anspråk med för att söka reda ut.

Så var det fråga om den nya punktbeskattningen. Därvidlag säger herr statsrådet, att dessa skatter inte alls voro påtänkta före valet, utan att de ha konstruerats fram under en treveckorsperiod efter valet. Det är naturligtvis riktigt. Men jag vill säga, att om man är så kvick i vändningarna i finansdepartementet att man kan få fram ett skatteförslag på så kort tid, borde det väl vara möjligt för finansdepartementets experter att hitta på någonting annat än den sonderskjutna investeringsskatten för att komma åt överdrifterna i de av företagens själva finansierade investeringarna. Statsrådet Sköld har nog rätt i att något måste göras härvidlag, ifall man verkligen vill dämna upp penningflödet.

Herr Domö riktade en fråga nummer två till mig: Vad har folkpartiet för mening i räntefrågan? Han var inte nöjd med mitt första svar. Till det vill jag säga, att folkpartiet på ett mycket tidigt stadium yrkade att riksbanken skulle upphöra med obligationsköpen. Vi voro då klart medvetna om att en sådan åtgärd skulle leda till en, låt vara begränsad förhöjning av räntan. Det skedde också. Hur man i övrigt skall förfara med ränteläget i olika situationer, är omöjligt att uttala sig om, innan man befinner sig i det aktuella läget. Jag sade redan på förmiddagen att *alla* medel skola användas för att hålla penningvärdet intakt, däri inbegripet naturligtvis också räntan. Mer torde ingen kunna säga i dagens situation.

Herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Jag tänkte svara på några frågor men

vill börja med att säga, att herr Ohlons senaste anförande inte ger mig anledning att fortsätta uttolkningen av vad som förekom under radiodebatten. Jag anser att herr Ohlons senaste anförande i frågan också kan få vara det sista.

Till herr Nordenson vill jag i fråga om räntepolitiken säga, att det är meningslöst att gå omkring och klistra på varandra etiketter. Jag tror inte att min ställning är direkt folkpartistiskt och inte heller direkt högerbetonad — om nu högern och folkpartiet alldeles säkert veta vad de mena, vilket kanske inte är så givet. Jag vill inte heller ta herr Nordenson ur ovissheten beträffande räntan och skall därför akta mig för att gå för långt i mina förklaringar.

Min uppfattning om räntan är i stort sett följande. I vår tid är det icke möjligt eller lämpligt att använda räntan såsom ett primärt medel att påverka konjunkturerna. Härför erfordras andra och kraftigare ingripanden över ett bredare område. Räntan kommer då att fylla funktionen såsom en fördelande faktor inom kapitalmarknaden. Den behövs för att åstadkomma en lämplig avvägning mellan olika slag av krediter. Räntans höjd kommer att bero av marknadsläget, d. v. s. av tillgång och efterfrågan på kapitalmarknaden. Om man försöker att bedöma den svenska kapitalmarknaden på litet längre sikt, har jag åtminstone kommit till den uppfattningen, att det är naturligt med en låg ränta på vår kapitalmarknad under nuvarande ekonomiska förhållanden, alltså med den struktur som näringslivet och organisationerna här i landet ha, den inriktning som vår konsumtion har och allt annat dylikt. Marknadsläget predestinerar alltså enligt min uppfattning till en låg ränta. Det ränteläget bör icke förstöras genom att man försöker att använda räntan såsom en primär faktor i konjunkturpolitiken, ty därtill är räntan icke längre ett lämpligt instrument.

Om sedan den uppfattning, som jag här framlagt, överensstämmer med högers, folkpartiets eller ingens annans, gör mig innerligt detsamma.

Herr Domö riktade en fråga till mig

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

om lönesparandet. Om jag inte är fel underrättad, har det för inte så länge sedan i denna kammare svarats på en interpellation om just denna sak. Det svar, som då avgavs, var säkerligen mera sakkunnigt än vad jag, som ju inte direkt sysslar med denna sak, kan ge.

Jag kan inte heller tillfredsställa herr Domö med att ha någon uppfattning om hur det skall gå med sekundärlåneräntan. Jag är nämligen inte på det sättet inne i riksbankens och bankernas dagliga och löpande verksamhet att jag håller reda på hur man lämpligen bör göra med varje olika slag av ränta. Jag säger därför rent ut att jag icke kan svara på den frågan.

Herr Domö frågade vidare, vilken ställning priskontrollnämnden och priskontrollen komma att få hädanefter. På den frågan kan jag svara. Eftersom priskontrollnämnden blir nödsakad att räkna med återanskaffningsvärdet, är det klart att priskontrollnämnden får ta hänsyn till de nya priser, som inställa sig. Det blir då priskontrollens uppgift att tillse, att icke till dessa priser läggas några orimliga marginaler, precis som det ursprungligen var priskontrollens uppgift.

Vad sedan beträffar det system som herr Domö efterlyste för en mer långsiktig avvägning av priserna på virke och skogsprodukter, tyckte jag, att det luktade så betänkligt av detaljreglering, att jag för min del icke kan fatta att det passar vare sig för mig eller för herr Domö.

Slutligen vill jag säga, att det vore långt ifrån mig att lägga ansvaret för devalveringen på något annat ställe än hos regeringen och riksbanken. Vi fattade vårt beslut och bära också vårt ansvar. Vi vilja icke lägga det på någon annan. Jag försökte inte alls att skjuta någon annan framför mig. Jag bara uttryckte en stilla förvåning över att jag nu ifrån ledande håll inom näringslivet skall få en anmärkning för att vi gingo så långt med devalveringen, då det dock var så vid de sammankomster, som vi före beslutet hade med representanter för näringslivet, att vi där funno de

ivrigaste förespråkarna för att följa Englands exempel. Jag har inte velat säga någonting annat. Det är icke att lägga ansvaret på andra. Vad jag vill ha sagt är bara, att man väl inte bör springa ifrån sin käpp, även om den har blivit en smula obekvämt att bära.

Herr DOMÖ: Herr talman! I anledning av finansministerns uttalande, att jag skulle vilja ha till stånd en detaljreglering för att hålla virkespriser o. s. v. nere, vill jag blott säga, att med en anordning, som mera jämnt håller priserna nere, menar jag en statsekonomi som skapar stabilare och jämnare förhållanden. Jag önskar således få till stånd en annan ordning än den nuvarande, då man via regleringar och dylikt åstadkommer prishopp upp och ned med häftiga ingripanden.

Herr NORDENSON: Herr talman! Jag skall fatta mig kort.

Jag vill bara säga att jag hoppas, att finansministern inte blir ledsen, om jag konstaterar, att jag kan ansluta mig till det principiella uttalande om räntans beskaffenhet, som han här har gjort.

Herr NERMAN: Herr talman! Till utrikesministerns replik på mitt anförande i förmiddags ber jag att i största korthet få säga, att jag icke framställde något yrkande om viseringsvägran när det gäller femtekolonnare. Jag sade bara, att det inte behöver vara något främmande för en demokrati att följa den engelska arbetarregeringens exempel i det fallet. En järnridå mot vissa element kan alltid rekommenderas.

Jag vet också mycket väl, att de s. k. fredspartisanernas byrå har sammanträtt i Paris. Det är alldeles riktigt. Men det var, innan man kom underfund med vad som fanns i den byrån, och jag tror inte att det blir ett nytt sammanträde i Paris.

Vad det ryska spionaget i Stockholms skärgård beträffar, är jag, mot utrikes-

Kungl. proposition ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

ministerns antagande, ganska väl informerad. Det upplystes att regeringen har varit enig om åtgärden. Det är kanske inte det väsentliga. Vad jag undrar var, om det var nödvändigt att — enig eller med majoritet — vara så efterlåten, och om ryssarnas diplomatiska privilegier i svenska farvatten motsvaras av svenska diplomaters rättigheter i ryska vatten.

Diplomatien är kanhända ett ämne, som man inte i onödan skall röra i här i riksdagen. Det är jag full på det klara med, och jag har inte velat bereda diplomatien i det här fallet några svårigheter. Men jag känner, liksom säkerligen många andra, en olust över att Sverige skall behöva stå i en ojämn ställning. Jag har en förhoppning att man, med all tillbörlig försiktighet men med en om möjligt hårdare diplomati, borde kunna skapa något bättre reciprocitet. Och jag hoppas att jag med mitt påpekande inte har skadat svensk diplomati. Kanske kan det till och med vara till litet, litet nytta, att det ändå i svensk riksdag försiktigt antydes att vi äro — och där räknar jag med oss alla, regeringen i första hand — känsliga för ett korrekt internationellt umgänge.

Efter härmed slutad överläggning hänvisades ifrågavarande kungl. proposition, såvitt angick jordbruksärenden, till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Till vederbörande utskott skulle jämväl överlämnas de i anledning av propositionen inom kammaren nu avgivna yttrandena.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 255, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 251, angående forcering av vissa materielanskaffningar för försvaret m. m.;

nr 247, angående finansieringen av riksnämndens för ekonomisk försvarsberedskap inköps- och lagringsverksamhet;

nr 248, angående viss förstärkning av civilförsvaret, sjukvårdsberedskapen samt den särskilda polisverksamheten för hindrande och uppdagande av spioneri m. m.;

nr 249, angående tillfälliga tillägg å vissa löner och pensioner; samt

nr 250, angående täckning av kostnader för det svenska fältsjukhuset i Korea.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 252, med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring.

Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 253, om godkännande av överenskommelse angående varuutbytet mellan Sverige och Schweiz m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 256, angående kostnader för vissa hjälpatgärder i anledning av Surtekatastrofen.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet riksdagens revisorers berättelse angående tull- och skattefrihet för vissa varor i samband med proviantering av flottans fartyg.

Anmälades och bordlades en av herr *Norling* under sammanträdet till herr talmannen avlämnad, av honom m. fl. undertecknad motion, nr 531, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Strand* under tiden den 26 innevarande månad—den 4 nästkommande november för utrikes resa.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 10.34 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.